

АЛЕКСАНДРА МАРИНИНА ЖЕРТВАТА НЕИЗВЕСТНА

Част 16 от „Анастасия Каменская“

Превод от руски: Ива Николова Митева, 2005

chitanka.info

*Ние носим отговорност за онези, които
опитомяваме.*

Антоан дьо Сент
Екзюпери

ГЛАВА 1

В очите на Ира Милованова се четеше страх. Това изражение се появи в погледа ѝ преди месец и оттогава не слизаше от лицето ѝ. Точно преди месец нейната бивша снаха и близка приятелка Татяна ѝ заяви, че ще се мести в Москва. Разбира се, работата и навиците в живота са нещо прекрасно, но човек все пак не бива да прекалява. Мъжът на Татяна живееше в Москва и на двамата им беше много тежко един без друг. Пък и изобщо...

— Какво изобщо? Какво изобщо? — крещеше Ира, едва сдържайки сълзите си. — Как ще живея без теб? А за мен помисли ли? Какво ще правя, когато заминеш?

Естествено проблемът не беше в това, че Ира няма да има с какво да се занимава, след като Татяна заминеше, и би започнала да вехне от скука и безделие. Макар тази опасност също да съществуваше. Навремето братът на Ирина Милованова бе първият мъж на Татяна Образцова. После те се разведоха и той предпочете да замине за Канада, където се установи за постоянно. Ала за новия живот в процъфтяващия Запад му трябваха пари, и то много. А той можеше да ги получи само по един начин — като продаде тристайния им апартамент в центъра на Санкт Петербург. Според неговия замисъл след продажбата Татяна трябваше да се върне да живее при възрастния си баща, което тя — ако сложеше ръка на сърцето си — не искаше да прави. За апартамента в центъра на града можеха да се вземат доста прилични пари. Вярно, бившият съпруг трябваше да даде половината от тях на Татяна, тъй като апартаментът бе купен след сключването на брака им и по тази причина се смяташе за съвместно придобито имущество. Тогава се взе следното решение, което сега изглежда странно, но въпреки това в онзи момент се хареса на всички. Да не пипат тристайния апартамент, а вместо него, да продадат хубавия и ремонтиран наскоро апартамент на Ира. Ира щеше да се премести при Татяна и да живее заедно с нея. В тристайния апартамент нямаше да им бъде тясно. От психологическа гледна точка дамите щяха да се

чувстват прекрасно заедно, тъй като се познаваха и дружаха от много години. С течение на времето Татяна щеше да купи на зълва си нов апартамент, който нямаше да е по-лош от предишния ѝ. Под глагола да купи се подразбираше, че Ира ще се занимава с домакинството и изобщо ще поеме върху плещите си всички битови грижи, тъй като Татяна нямаше нито сили, нито време за това. А освободената от дребнавото ежедневие Татяна усилено щеше да пише криминални романи, за да може със събраните хонорари да закупи на зълва си апартамент. В тази ситуация имаше пряка зависимост: ако сестрата на бившия ѝ мъж не беше до Татяна, тя нямаше да намира време да пише книгите си, което означаваше, че възможността да печели пари от литературните си занимания бе непосредствено свързана с присъствието на Ира и нейната активна стопанско-икономическа дейност.

Взимането на това рисковано решение скоро оправда замисъла си. Ако преди Татяна можеше да си позволи да съчинява криминалните си повести само по време на отпуска, то преместването на Ира Милованова при нея ѝ освобождаваше време както през почивните дни, така и вечер. От млад автор, който дава надежди, Татяна Образцова, издаваща произведенията си под псевдонима Татяна Томилина, бързо си завоюва място в петорката, а сетне и в тройката на най-добрите криминални писатели в Русия. Поне така излизаше според всевъзможните рейтинги. Пък и хонорарите, които получаваше, също потвърждаваха този факт.

До заветната сума, която щеше да ѝ позволи съвсем конкретно да мечтае за нов апартамент, ремонт в европейски стил и елегантни мебели, оставаше съвсем малко. И ето че изведнъж Татяна заяви, че се кани да се премести при мъжа си в Москва.

— Ама защо се разстройваш? — смееше се тя в отговор на хленченето на Ира. — Нали големият апартамент в центъра на града остава за теб! Няма защо да се занимаваш с покупката на нов апартамент, и мебели си имаш, и засега няма нужда да правиш ремонт. Живей си в този палат и бъди щастлива. Пък би могла да подредиш и личния си живот.

— На какво да се радвам? — хлипаше Ира. — Докато бях с теб, непрекъснато работех, сутрин се събуждах и бях наясно какво и как

трябва да свърша днес. А най-важното беше, че всяка минута знаех защо и в името на какво правя всичко това. Имах цел. А сега — какво?

— Е, Ира — поклати с укор глава Татяна, — това все едно рано или късно щеше да се случи. Щях да събера пари за твоя апартамент, ти щеше да се преместиш в него и да заживееш сама. Нали не можем да живеем двете заедно до дълбока старост!

— Защо да не можем? — Всеки път на това място Ира задаваше един и същи въпрос. Вече цял месец този разговор се повтаряше почти всекидневно и всеки път точно на това място Ира питаше: „Защо да не можем?!“ И гледаше Татяна с насълзени и пълни с болка очи. — Защо да не можем да живеем винаги заедно? Да не би да ти преча?

— Ира, разбери най-сетне. Ти си млада жена и трябва да живееш собствения си, а не моя живот. Да си създадеш свое собствено семейство, което да се състои от мъж и деца, а не от мен и моите книги.

— Ама моля те, Таня, взemi ме със себе си — настояваше Ира. — Не ме изоставяй...

На Татяна ѝ се късаше сърцето. Тя изпитваше чувство за вина, че се бе случило така. Когато преди шест години Ира се премести при нея, на никого и през ум не му минаваше, че ще се създаде такава ситуация. За сметка на това всички виждаха явните и дори скритите предимства на това решение. Татяна не се лишаваше от жилищна площ, нещо повече — сдобиваше се с домашна помощница и икономка, на която можеше напълно да разчита и която щеше да ѝ осигури време за писане, а бившият ѝ съпруг получаваше парите, които щяха да му позволят да започне собствен бизнес в Канада. Всички бяха доволни. В онзи момент никой не помисли за това какво ще стане, когато ситуацията се промени. Скоро след като се премести при Татяна, Ира завърши висшето си образование, но не беше работила нито ден по специалността си, тъй като напълно се бе посветила на талантливата си родственица. Дните ѝ бяха изцяло запълнени с грижи и проблеми. Тя майсторски се бе научила да подрежда живота на Татяна по такъв начин, че бившата ѝ снаха да не си губи времето напразно и да не жертва нито минута или секунда, в която би могла да се занимава с литературната си дейност. Например ако Татяна споменеше, че е време да се отбие в козметичния салон, Ира първо отиваше сама при личната им козметичка, старателно

проучваше тетрадката с графика ѝ, за да открие онзи удобен за Татяна час, който непременно ще бъде спазен. Той в никакъв случай не биваше да е вечерта, защото през деня се случваха всякакви непредвидени неща и привечер малките забавяния с обслужването на посетителките се превръщаха в 30-40-минутни закъснения. На Татяна щеше да ѝ се наложи да чака и да загуби повече време от предвиденото. Не трябваше да бъде и в събота, защото тогава Татяна не ходеше на работа и целият ѝ ден бе посветен на творчеството. Най-подходяща за посещение в козметичния салон бе сутринта на някой делничен ден. Нищо че на Татяна щеше да ѝ се наложи да стане с час и половина по-рано, тъй като тя, все едно, щеше да изгуби това време в сън, а не в съчиняване на поредното си произведение. След като избере времето, Ира започваше да уточнява дали в момента козметичката разполага с необходимите кремове и маски, в ред ли е апаратурата, която се използва за почистване и масаж, дали самата козметичка в момента е добре със здравето и дали няма признаци за началото на простудно заболяване или някаква друго неразположение. Защото тя можеше — не дай си боже! — да заведе Татяна рано-рано в козметичния салон и да се окаже, че няма как да бъде обслужена, защото козметичката се е разболяла. Или пък апаратурата се е повредила. Или пък е свършил онзи крем, който е най-добър за кожата на Татяна. И така нататък. Същото ставаше и с посещенията при фризьорката, шивачката, маникюристката, както и с ходенето по магазините. Когато Татяна се канеше да си купи обувки, костюм или палто, Ира обикаляше предварително магазините сама, оглеждаше дали има достатъчно богат избор на онова, което интересуваше бившата ѝ снаха, уточняваше дали в близко време няма да има санитарен ден или ревизия и дали очакват да получат нови интересни модели и едва тогава завеждаше Татяна там. Трябваше да се отдаде дължимото на момичето, защото Татяна нито веднъж не си тръгна от магазините без покупка.

Да, всичко това беше прекрасно. Освен едно: Ира бе усвоила професията на дойка-довереница-компаньонка-икономка-готвачка, само че тази професия не се търсеше. А междувременно успешно бе забравила онова, на което я бяха научили в института, тъй като през всичките години, които бяха изминали от завършването на висшето ѝ образование, не бе използвала тези знания нито веднъж. Докато

живееше с Татяна, проблемът с парите за нея като че ли не съществуваше, понеже родственицата ѝ я бе взела под пълното си попечителство и дори я водеше със себе си по време на отпуска — на море например. А сега какво щеше да стане? Как щеше да живее, след като Татяна заминаше за Москва? С какво щеше да живее? Къде и като каква щеше да работи? Та тя нямаше никаква професия. Пак ли трябваше да започне да учи отначало?

Имаше един момент, в който Ира много искаше да се омъжи и мечтаеше за времето, когато Татяна щеше да събере пари и да ѝ купи нов апартамент.

Тя щеше да заживее в този апартамент с любимия си мъж и да отглежда любимите си деца. Татяна постоянно ѝ повтаряше, че не бива да отлага това мероприятие и че ако има за кого да се омъжи, трябва да го направи веднага, защото след това може да стане късно. „Апартаментът е голям — казваше тя, — всички ще се съберем, няма да ни е тясно. Ако той ти харесва, омъжи се бързо за него. А после винаги можеш да се разведеш.“ Самата Татяна беше постъпила точно така и в момента имаше трети поред брак. Но Ира проявяваше някаква необяснима нерешителност, срещаше се с мъжете, които ѝ харесваха, разделяше се с тях, но не се омъжваше. Само веднъж каза: „Не искам да водя в нашия апартамент чужд мъж. Непрекъснато ще се тревожа дали той, не дай си боже, няма да заживее на твоя издръжка. Понеже няма да можем да си разделим разходите по домакинството, нали така?“ Татяна се ядосваше, наричаше Ира с най-различни мили по форма, но обидни по съдържание думи, ала не можеше да промени нищо. И ето че сега 28-годишната Ира, която нямаше съпруг, нямаше професия и нямаше работа, я гледаше с огромни, пълни със сълзи очи и питаше:

— Защо? Ама защо да не можем да живеем винаги заедно?

В такива моменти на Татяна ужасно ѝ се искаше да махне с ръка на всичко и да каже: „Разбира се, Ира, че винаги ще живеем заедно, както досега. Не се тревожи, нищо няма да се промени в нашия живот. Колкото до Стасов, той е голям човек, може да живее и сам, понеже ти си ми много по-близка и скъпа от него. Него познавам само от година и половина, а теб — почти от десет години.“

И наистина — как можеше да направи избор между тях? Тя имаше двама души, които горещо обичаше — Ира и съпруга си. И в

чия полза да вземе решение? Можеше да тръгне по пътя на най-малкото съпротивление и да ги обедини в едно семейство. Да продаде тристайния апартамент в Санкт Петербург и едностайния апартамент на Стасов в Москва и тези пари, заедно със сумата, която вече беше събрала за апартамента на Ира, щяха да бъдат предостатъчни, за да купи едно прилично голямо жилище, да го ремонтира по собствен вкус и да го обзаведе с подходящи мебели. И всички да заживеят заедно. Стасов и Татяна щяха да работят, Ира, както винаги, щеше да се заеме с домакинството и всички щяха да бъдат доволни. Но Татяна Образцова разбираше, че това решение не е правилно. Едно беше доброволно да се съгласиш в продължение на няколко години да се занимаваш с домакинството на Татяна, защото по този начин можеш да помогнеш на родния си брат и неговата бивша жена, и съвсем друго — да станеш домашна помощница за цял живот. Без каквито и да било перспективи за лична кариера и интересен живот. И изобщо за каквото и да било друго. Ира бе още млада и глупава, харесваше ѝ да живее така, както живееше в момента, и затова дори не се замисляше за онова, което може да се случи утре. Сега тя беше хубава стройна брюнетка, харесваше се на мъжете, постоянно имаше връзка с разни момчета и свободно можеше да се среща с обожателите си в своя дом, без дори да се налага специално да избира време, когато Татяна е на работа. Мястото в апартамента наистина беше много и никой не пречеше на никого. Беше добре облечена, караше колата на Татяна, не се нуждаеше от нищо и бе в отлично състояние на духа. Особено когато журналистите или телевизионните камери пристигаха, за да вземат интервюта от Татяна, а тя задължително им представяше Ира. Обясняваше им, че благодарение единствено на тази тъмнокоса елегантна красавица писателката Татяна Томилина има възможност да създава своите бестселъри. Ира се усмихваше мило, а те изпадаха във възторг: „Ах, че интересна ситуация!“ Сетне се появяваха снимките в списанията или едрият план в телевизионните предавания. И обажданията на познатите и на роднините ѝ с думите: „Видях те по телевизията, изглеждаш страхотно, станала си известна...“ Материалното благополучие, активният личен живот и сгряващите душата успехи на Татяна по пътя към литературния възход създаваха на Ира Милованова комфорта, който ѝ бе нужен. Както всички млади хора, тя не можеше и не искаше да мисли за събитията след десетина

години. Да речем, за това, че няма вечно да бъде хубава и стройна брюнетка. За това, че охолството ще свърши в деня, в който ще си купи апартамент и ще напусне дома на Татяна. За това, че тогава успехите на Татяна вече няма да имат нищо общо с нея.

Татяна много пъти я бе съветвала да започне работа — на половин работен ден, дори на почасово заплащане, но да работи нещо, за да не загуби професионалните си навици. Ала кой знае защо, тази перспектива не вдъхновяваше Ира. На нея много повече ѝ харесваше да бъде домашна помощница на известната писателка. Татяна пък, от своя страна, не проявяваше необходимата настойчивост. И на двете им се струваше, че времето за тяхната раздяла няма да настъпи скоро. А когато настъпеше, тогава щяха да му мислят какво да правят...

И ето че това време настъпи. И стана ясно, че нещата не стоят чак толкова просто. Сега Татяна се обвиняваше за лекомислието си, за това, че не настоя на своето и не накара Ира да започне работа, а също и за това, че никога не бе смятала за допустимо да се намесва в личния ѝ живот. А щеше да е по-добре, ако бе проявила нетактичност и се бе намесила, ако бе успяла да я накара да се омъжи навреме и да роди дете. В такъв случай сега Ира нямаше да гледа Татяна с тези изплашени очи и нямаше да я пита: „Какво ще правя без теб? Какво ще правя, когато ти заминеш?“

* * *

Естествено Татяна не получи подкрепата на началството си. И това не беше трудно да се разбере, защото и бездруго нямаше кой да работи, а когато такива специалисти като Образцова напуснаха службата си, положението направо се сриваше. Разговорът на Татяна с полковник Исаков бе тежък и остави у нея неприятно чувство.

— Колко просто стоят нещата при вас! — възмути се полковникът. — Изведнъж сте решили, че трябва да се преместите в Москва. А кой ще работи тук?

— Не разбирам — малко изненадано каза Татяна. — Искате да кажете, че не ме пускате, така ли?

— Разбира се, че не ви пускам. Кажете ми, ако обичате, от къде на къде трябва да ви пусна? Хайде, обяснете ми, защо сте решили, че

ще ви пусна? И през ум не ми минава. Ще продължите да работите тук.

— Григорий Павлович, но аз се омъжих и искам да живея със съпруга си. Според мен това е нормално желание и не е забранено от закона. Вие не можете да ме задържите в Петербург.

— Защо да не мога? Мога. Мога и още как! Кой е казал, че съпрузите трябва да живеят там, откъдето е мъжът, а не жената? Нека вашият мъж се премести тук, щом като непременно искате да живеете заедно! Разбрах, че е бивш служител на милицията, така ли е?

— Да, така е.

— Щом е така, и тук ще се намери работа за него. Тъй че не се занимавайте с глупости, уважаеми следователю Образцова, а вървете да работите.

— Но, Игор Павлович... Несправедливо е. Пуснете ме.

— И през ум не ми минава. Вие сте офицер, бъдете така добра да изпълните заповедта. Вървете да работите!

Татяна не бе очаквала такъв развой. Разбира се, допускаше, че решението ѝ да напусне работата си в Управлението на вътрешните работи в Санкт Петербург няма да бъде посрещнато с аплодисменти, но не предполагаше, че ще получи директен, бърз и груб по форма отказ. Беше се подготвила да чуе упреци, съжаления и какво ли не, но в никакъв случай — отказ.

След като поразсъждава върху ситуацията, Татяна осъзна, че ще трябва да търси заобиколни пътища. Реши да се обърне към един от заместниците на началника на управлението, с когото бяха следвали заедно в Юридическия факултет. Никак не ѝ се искаше да ходи при него. Навремето, когато бяха във втори или в трети курс, Татяна имаше с него пламенна, но краткотрайна връзка, която, кой знае защо, бе оставила в душата ѝ неприятни спомени, макар че между тях всъщност не се бе случило нищо лошо. Татяна избягваше да се среща с този човек, което не можеше да се каже за него. При всеки удобен случай Игор Величко се отбиваше при Татяна Образцова да размени няколко думи с нея. И сега, когато тя отиде при него, Величко много се зарадва, помоли секретарката си да им донесе чай и бисквити, изслуша внимателно Татяна и дълго се смя.

— Таня, ама ти като че ли си паднала от Луната! Какво ти става, да не би никога да не си сменяла работното си място?

— Не, само съм се издигала в йерархията. Защо питаш?

— Защото той винаги прави тези номера. Всички са минали през това. Никой не може да накара Гриша да те пусне. Никой, освен министъра. За целта трябва да напишеш рапорт до министъра на вътрешните работи с молба да ти разреши да се преместиш от Петербург в Москва във връзка с встъпването ти в брак с жител на столицата. И ако поиска, министърът ще сложи върху твоя рапорт резолюция: Разрешавам. Но забележи — ако поиска. Ако не поиска, може да напише например следното: На вниманието на началника на Управлението на вътрешните работи в Санкт Петербург. А то означава, че ще стане онова, което реши генералът. И тук целият въпрос е кой има по-тесни връзки с нашия генерал — Гриша или ти. Може да има и трети вариант. Министърът да се направи, че твоят рапорт не съществува. Естествено на самия министър изобщо не му пука за теб, ти не си му никаква и той не те познава, но пък има референти и помощници и твоят рапорт спокойно може да потъне в техните бюра или случайно да попадне в неподходящата папка. Всичко зависи от това кой за какво моли. Тъй че в момента ти изцяло си в ръцете на твоя началник Григорий Павлович Исаков. Обаче Гриша се досеща, че ти може и да нямаш връзки с министъра, но не се знае дали твоят мъж също няма. Той може и да има. И неговите връзки дори може да са много тесни. Тъй че все едно — рано или късно ще му се наложи да те пусне. Ако не даде съгласието си още в първия момент, ти ще започнеш да пишеш рапорти и молби и въпреки всичко ще получиш разрешение.

— Но ако нещата стоят така, както ти казваш, тогава защо той сам не ме пусне?

— Ами защото никой не прави нищо просто така — обясни й търпеливо Величко.

— Да не би да иска подкуп?

— Макар че си умна, Образцова, ти всъщност си много глупава. За какво му е на него твоят рушвет? Той иска да отидеш при висшестоящото началство и да се оплачеш от него. Ти ще отидеш да се оплачеш, нали? Ще отидеш. Точно така, а сетне началството ще му се обади по телефона и ще го попита: „Какво става там с вашата Образцова? Нещо се оплаква от вас.“ Гриша ще им каже, че няма кой да работи, че един следовател е натоварен едва ли не с по 50 дела

наведнъж и че изобщо не знае какво ще прави, ако и Образцова напусне. В смисъл че ако той вземе такова безотговорно решение и пусне Образцова, цялата петербургска престъпност моментално ще се увеличи поне двойно и ще залее целия град. Таня, разбери, това са игрички, на които всички поголовно си играят. Направо е учудващо, че си успяла някак си да не участваш в тях. Целта на всичко това е само една: след като ще напускаш, значи трябва да те накарат да свършиш колкото се може повече мръсна работа, която останалите отказват да вършат. Да речем, да приключиш следствието по някое дело, което шестима или седмина следователи са водили един подир друг, като пътьом са изгубили половината документация и почти всички доказателства по него. Няма как да пробуташ такова дело на никого, защото ако го направиш със заповед, това няма да означава приключване на следствените действия, а просто прехвърляне на поредния осми следовател, който ще внесе и своята скромна лепта в създадената бъркотия, а пък делото така и няма да стигне до съда. Или например някое дело, което просто е опасно да стига до края си, защото на човек много му се иска да поживее още малко. Никой не би се заел доброволно и добросъвестно с такава гадост. А ако му наредят да го води, той привидно ще се занимава месец-два с него и сетне ще мушне папката с делото в шкафа. От това няма да има никаква полза и дори — слава на Бога, ако не му навреди! Защото такова дело е безперспективно, умряла работа и практически е невъзможно да накараш следователя да го доведе докрай, ако той не е лично заинтересован от това. И по тази причина те стоварват такива дела на хора като теб, които искат да им разрешат да напуснат или да им направят някаква друга услуга. Един вид: направи го и си свободен. Хайде, Татяна Григориевна, да постигнем консенсус, както е модерно да се казва сега. Ние ще ви се притечем на помощ, макар да не сме длъжни да го правим, но в такъв случай ще трябва и вие да ни помогнете. Не зарязвайте това дело по средата, доведете го докрай. Разбра ли, Танюха?

— Разбрах — кимна тя. — И какво трябва да направя сега от гледна точка на регламента във вашите игри? Да чакам, докато Гриша ме извика, или сама да отида при него и да си предлага услугите?

— Изчакай два дни. Аз ще му се обадя и ще му кажа, че си идвала при мен. После той ще те извика и ще започне да ти обяснява

как не е искал да те пусне и как аз съм му казал някакви неприятни неща. И че той, разбира се, има пълното право да не те пуска, но след като ти си такава мръсница и обикаляш кабинетите на началниците, на него ще му е по-лесно да ти разреши да се преместиш, отколкото да се обяснява с ръководството, на което ти говориш всякакви гадости срещу него. В този момент ти ще започнеш да се чувстваш ужасно виновна и за да изкупиш вината си пред Гриша, ще ти бъде предложено да поработиш върху някои дела, с които никой не може и не иска да се справи. А когато ги довършиш, можеш да се преместиш в своята столица.

— Прекрасно! — усмихна се с половин уста Татяна. — Методът е изпитан до съвършенство. Само че аз не съм ти говорила никакви гадости за Гриша. Така че той няма да има в какво да ме обвини. Номерът няма да мине.

— Ще мине — стана иззад бюрото си Величко и се приближи до Татяна. Беше плътно надвесен над нея.

— Ще мине и още как! Той ще ти цитира думите, които уж си ми казала, а ти никога в живота си няма да можеш да му докажеш, че не си ги произнасяла. Танечка, скъпа моя, не си мисли, че следствената работа е едно, а животът — съвсем друго. Всичко е едно и също. Когато извършваш следствени действия, ти почти всеки ден използваш същия метод, нали така?

— Така е.

— И той ти върши работа. Тогава защо си мислиш, че няма да свърши работа и в обикновения живот? Този метод е съобразен с човешката психология и от тази гледна точка е универсален. А за да го прилагаш успешно, просто трябва да знаеш правилата на играта и строго да ги спазваш. Аз зная тези правила, Гриша също ги знае и затова винаги успява. Той ще те извика и ще ти каже, че съм му се обадил. И че ти си идвала при мен да се оплачеш, че Гриша не те пуска, и си ми разказала, че той е отвратителен гад и мръсник — пие на работното си място, взема рушвети и редовно чука върху началническото си бюро секретарката си Света или както там се казва тя. И че, разбира се, аз съм му предал всичко това. А след тази история той не смята за възможно да те задържи в поверената му служба, защото няма нужда от подли служители, които са готови да оклеветят началника си в името на собствените си интереси, тъй че за него е по-

добре да не разполага с никакви следователи, отколкото с такива като теб. Забележи: това е хитрост номер едно. Той те пуска не защото са го помолили или са му заповядали отгоре да го направи, а защото ти си се оказала отвратителен боклук и самият той вече не иска да работиш при него.

— Но аз ще му възразя, че не съм казвала нищо подобно.

— Точно така. А в отговор той ще те попита защо трябва да вярва на теб, а не на мен. Нали аз съм му казал, че ти си го поляла с мръсотия! И тук следва хитрост номер две.

— Наистина ли ще му кажеш такива неща?

— Разбира се, че няма да му кажа — разсмя се Величко. — Защо трябва да го правя? Правилата на играта не предвиждат такова нещо. Ще му кажа, че ти си идвала при мен и си изразила недоволството си от него заради това, че не те пуска и не ти дава разрешение да се преместиш в Москва. Останалото той сам ще си измисли. Има само един начин да докажеш, че всъщност ти не си ми казала нищо лошо за Гриша — да ни направиш очна ставка. Тоест да ни събереш в една стая и да ме попиташ в негово присъствие дали си ми говорила гадости за него. Аз обаче никога няма да се съглася да участвам в такава среща. Понеже много добре зная правилата на играта. Затова ще бъдеш принудена да смяташ, че Гриша има всички основания да ти се сърди. Да, аз — твоят стар приятел Игор Величко — съм се оказал глупак и мръсник и съм те злепоставил в очите на твоя началник Гриша Исаков. Но ти не можеш да убедиш Гриша в това и по тази причина ти се налага да се примириш с обстоятелството, че той вече има лошо мнение за теб. Е, а всичко останало плавно произтича от тази ситуация.

Татяна помълча известно време, докато с любопитство разглеждаше сияещото от задоволство едро лице на Игор Величко.

— Всички ли във вашия апарат са такива гадове, а? — попита най-неочаквано тя.

— Естествено — потвърди, развеселен, Величко. — Ако ние тук не бяхме такива гадове, интересно как щяхме да ръководим всички вас? Както и да е, няма защо да ти чета нравоучения, понеже и аз не съм стока. Я по-добре ми кажи дали от Москва вече са изпратили искане за личното ти дело?

— Още не са. Защо да притеснявам хората, след като не съм получила съгласието на началството си? Когато Гриша ми каже, че ме пуска, веднага ще се обадя на мъжа си и още на другия ден искането ще тръгне за Петербург.

— Трябва да проследиш този процес — посъветва я Игор. — Предупреди момичетата от секретариата да ти съобщят веднага щом искането пристигне при тях.

— Защо? — учуди се Татяна. — Какво ще промени това?

— О, скъпа моя, всичко може да се случи на този етап. Например искането може да се изгуби. Чакаш седмица, две, месец, два, три, но никой не те вика. Сигурна си, че искането отдавна е получено и че личното ти дело е заминало за Москва за проучване, а всъщност на никого и през ум не му е минало да го изпраща в Москва, защото искането не е постъпило в отдел „Кадри“. Теб те товарят с най-гадните дела, включително и с такива, които са опасни за живота, ти работиш, надявайки се, че всичко това всеки момент ще свърши, а всъщност нещата дори още не са започнали. Да допуснем, че изпратят личното ти дело в Москва, че там го прегледат и кажат, че си подходяща за тях и те ще пуснат молба дотук да бъдеш прехвърлена при тях. Но тяхната молба също може да не стигне до нас. И никой няма да те прехвърли в Москва. Тъй че бъди нащрек, дръж под око секретариата, а най-добре ще е да се разбереш с мъжа си — лично той със собствените си ръце да донесе тук всички искания от Москва. За личното ти дело, за прехвърлянето ти. И лично ти да ги занесеш в секретариата, за да бъдат заведени, и да ги предадеш в отдел „Кадри“. Разбра ли? Само така имаш шанс да се измъкнеш оттук най-рано след два месеца. Иначе ще трябва да чакаш две години.

— Благодаря ти, че ми отвори очите — каза тъжно Таня. — Знаеш ли какво, Игор, отдавна вече минавам за добър следовател, но сигурно страшно съм се откъснала от живота. Имам предвид от живота на системата, в която ние с теб работим. Мога много добре да играя на тези игрички с прокуратурата, със съда и с адвокатите, но никога не съм допускала, че свои хора, които работят в рамките на една система, си играят по същия начин. Някак не ми се бе налагало да решавам личните си проблеми с намесата на ръководството.

— Хайде-хайде, не ставай чак толкова черногледа! — потупа я бащински по рамото Величко. — Ти ни изкара направо някакви

чудовища. Всички ние сме най-обикновени хора, всички сме напълно нормални. Впрочем ако положението съвсем се затегне, решаващ нещата кардинално. Напусни службите, свали пагоните, премести се в Москва и започни отначало. Така постъпват много хора, когато началството им не ги пуска. Няма право да ти забранят да напуснеш системата, законът не им го позволява. Не си ли мислила за такъв вариант?

— Мислила съм — призна си Татяна. — Но когато постъпвам отново, ще трябва да мина през медицински преглед, а там няма да ме допуснат.

— Защо мислиш така?

— Ходих на преглед и специално се консултирах с лекарите. Казаха ми, че нямам никакъв шанс. Имам наднормено тегло и всичките ми проблеми тръгват оттам. Сърцето, дишането и така нататък. С две думи, този вариант е невъзможен.

— Е, в такъв случай очаквай Гриша да те затрупа с куп безнадеждни дела. Нищо, Таня, не се притеснявай. Ще се справиш. Ти си умна жена и никакви безнадеждни дела не могат да те изплашат.

Прогнозата, която направи Игор Величко, се оказа точна до най-малките подробности. След три дни Григорий Павлович Исаков извика Татяна с глас, преливащ от потискано страдание. Обясни й каква неблагоприятна твар е тя и че след всичко, което се е случило, той не може да я задържа повече тук. Нека да върви, където ѝ видят очите, но преди това...

Тъй се случи, че през декември, три седмици преди новата 1997 година, следователят Татяна Образцова пое за разследване няколко дела, едно от друго по-гадни. Това бяха все отдавна „забатачени“ дела, по които необходимите действия своевременно не бяха извършени и сега предстоеше мудна, рутинна, но изискваща изключителна изобретателност работа по възстановяването на онова, което все още можеше да бъде възстановено, и по равностойната замяна на онова, което вече не можеше да бъде възстановено. Само едно от деветте дела, които тя пое, беше сравнително ново, заведено само преди около месец. Но съдейки по всичко, то също не предвещаваше бърза развързка. Татяна реши да започне с него.

* * *

Той седеше в претъпканата влажна и смърдяща килия вече месец. И нищо не разбираше. Освен едно — че трябва да издържи. Трябваше да се постарее да не го накиснат по всички точки, но за него това бе задача номер две. Второстепенна задача. Съществена, разбира се, но не и най-важната. Най-важната му задача — задача номер едно — беше да не предаде човека, който му се бе доверил. Иначе нямаше да се чувства мъж.

Отдавна вече не го бяха викали на разпит. Изобщо събитията се развиваха някак непоследователно. Първо го арестуваха направо на улицата, извиха му ръцете, пребиха го, хвърлиха го в килията и започнаха да го разпитват по 6–7 часа без прекъсване. Като на това отгоре дори не го питаха как е извършил убийството и защо го е извършил — всичко това им беше ясно и без неговите отговори. Питаха го за друго: за онова, което той — колкото и да се стараяше и да напрягаше мозъка си — не можеше да разбере. Сетне го оставиха на мира и в продължение на няколко дни не го закачаха. Тъкмо беше на път да се въодушеви, да възприеме това като добър знак и да си помисли, че са му повярвали и сега само събират доказателствата, за да го оправдаят и да го пуснат. Но работата се оказа друга! Да го оправдаят, да го пуснат... Как ли пък не! Можеше да си мечтае за това колкото си иска. Започнаха отново да го викат, но вече при други хора. Новите ченгета се оказаха по-разбрани и очевидно се изпълниха със съчувствие към него. Направиха нещичко за него, ако, разбира се, не го бяха излъгали, но сетне всичко отново затихна. Тишината продължи още няколко дни. Той не разбираше какво става. Нищо не разбираше.

Естествено, че се чувстваше зле в килията, но можеше да го изтърпи. Понеже не беше никакъв си интелigent и лигльо, можеше и една майна да тегли, и да запуши устата, на когото трябва, и на мястото му да го сложи, тъй като не току-така бе прекарал целия си живот на улицата и много добре познаваше тамошните нрави и обичаи. Целия си живот, с изключение на последните две години...

— ... И какво толкова сте намерили в тази музика? Тя е абсолютно неразбираема, няма нито смисъл, нито ритъм. Изключете я!

— Ти просто не търсиш смисъла и ритъма там, където трябва. Затвори си очите и си представи една рисунка, направена от звуци. Нали пишеш отляво надясно, е, и звуците на клавиатурата са разположени по същия начин: отляво са ниските, отдясно са високите. Музиката се движи от високите към ниските звуци, а ти си представи линията, която те очертават отдясно наляво. Разбра ли? Проследи музиката по този начин. Не слушай мелодията, а си представяй рисунока. Тогава ще разбереш...

И той наистина разбра. Вярно, не веднага. Помнеше, че цяла седмица се мъчи, докато мозъкът му се настрои както трябва, за да изпълнява онова, което му бе наредено. А след това изведнъж успя. Музиката започваше да звучи, а пред очите му взе да се появява рисуноктът, който бе един такъв палав, изящен, с извивки и дори симетричен. В един момент му се привиждаше профил на женско лице, а след това и на цяла женска фигура в дълга дреха.

След това се случи нещо крайно неприятно. Започна да получава халюцинации. Просто ей така, наяве, без таблетки и без каквото и да било друго. По това време вече бе изминала една година, откакто не вземаше абсолютно нищо. Започна да получава халюцинации, и то толкова странни, че те изобщо не приличаха на онези, които получаваше преди, когато се боцкаше или пушеше трева. Уж фигурата в дългата дреха беше света Богородица, а на земята пред нея лежеше сваленият от кръста Исус. Земята беше гола, камениста и суха. Някак чужда. Спомняше си, че когато беше малък и родителите му го водеха на село, постоянно го теглеше да легне на земята. Тревата беше сочна, зелена и мека. Самата земя беше мека и миришеше някак особено, сякаш го викаше при себе си. Помнеше тази миризма до ден-днешен. А там, в халюцинациите му, тази земя бе такава, че изобщо не ти се щеше да легнеш върху нея. Беше някак враждебна. Струваше му се, че разпнатият Исус изпитва болка и му е неприятно да лежи върху нея. И изведнъж осъзна, че не той — Сергей Суриков — усеща това, а го усеща самата Дева Мария. Гледа мъртвия си син и се притеснява, че той не се чувства удобно, легнал така.

Когато дойде на себе си, вече нямаше музика. Да не би пък да бе заспал? Ама че чудеса!

— Какво беше това? — попита тогава той.

— Научи се да слушаш и да разбираш.

— И може да ми се случи още веднъж, така ли? — Много му се искаше това да се повтори. Беше малко страховито, но в онзи момент Сергей бе изпълнен с възторг.

— Сега вече винаги ще бъде така. Ти се научи и винаги ще носиш в себе си това свое умение. То никога няма да изчезне.

— Как се казва тази музика?

— Това е Бах. Чакона...

* * *

Татяна Образцова дълго се подготвя за първата си среща със следствения Суриков, защото изобщо не можеше да се ориентира в материалите по делото. Правеше впечатление, че Суриков многократно бе променял показанията си, опитвайки се да се защити, но позицията на следователя бе някак вяла. Сякаш си бе мислил: „Щом искаш да се оправдаваш, оправдавай се, за бога — няма да ти пречим. А ако не искаш да се оправдаваш — твоя си работа, ние няма да те накисваме.“ В официалните документи и отчетите това се наричаше „отсъствие на активна настъпателна позиция на следователя“. По време на разпитите на Суриков, както се виждаше от наличните в делото протоколи, бе отделено голямо внимание на въпроса за съучастниците. Но това не бе довело до никакъв смислен отговор от страна на арестанта. На всичкото отгоре най-интересното бе, че изобщо не бяха успели да измъкнат от него нито един смислен отговор и той не бе признал дори онова убийство, в което беше обвинен и заради което го бяха арестували.

На 7 ноември 1996 г., на разсъмване, гражданката София Иларионовна Бахметиева, родена през 1910 година, бе намерена от съседите си убита в собствения ѝ апартамент. Черепът на 86-годишната старица беше разцепен с брадва на територията на въпросния апартамент. Както можеше да се предполага, брадвата не бе донесена от престъпника, а принадлежеше на самата Бахметиева. По свидетелства на съседите, тази брадва винаги си бе стояла в килера — още от времето, когато жилищата нямаха централно парно отопление и в тях палеха печки с дърва. Никой не се съмняваше, че това е личната брадва на Бахметиева, защото на дръжката ѝ бяха издълбани

инициалите Б. Б., които означаваха „Борис Бахметиев“, както се казваше покойният брат на София Иларионовна.

Същите съседни, още преди да чуят въпроса на появилите се при тях служители на милицията, им съобщиха, че старицата Бахметиева имала квартирант — млад и доста подозрителен мъж. Казвал се Сергей Суриков. Старицата София Иларионовна го била взела да живее тук с условието, че той ще се грижи за нея, а срещу това тя ще му припише апартамента си.

Ситуацията бе широко разпространена. Голям брой самотни възрастни хора се хващаха на въдицата на подобни „грижовници“, подписваха им генерално пълномощно за правото да се разпореждат с цялото им имущество, включително и с апартаментите им, а сетне се озоваваха изхвърлени на улицата. Пак добре беше, ако се озовяха на улицата, защото мнозина от тях попадаха директно в моргата. А други — неизвестно къде. Просто изчезваха. Притежателят на генералното пълномощно спокойно продаваше апартамента или го заменяше с друг. След като се установило, че убитата възрастна жена има квартирант, това автоматично предизвикало неговото задържане. Понеже първо задължително се проверяваше версията за убийство заради присвояване на апартамента, квартирантът трябваше да бъде намерен и арестуван, дори ако се окажеше, че в момента на убийството е бил в командировка в Нова Зеландия. Тъй като щом не я е убил самият той, значи е имал съучастници и нямаше никакво съмнение, че в такива случаи става дума за организирана акция.

Веднага обявили Сергей Суриков за издирване и след два дни го задържали. Той сякаш нямал намерение да се крие, където и да било, не очаквал задържането си и затова не оказал съпротива. Нещо повече — дори нямал алиби за времето, когато е било извършено убийството на хазайката му, и не се опитал да си го измисли. Изобщо създавал впечатление на умствено недоразвит човек. На някакъв перко. Въобще не можел да се защити. Отричал убийството да е организирана акция.

Татяна разбираше за какво става дума в този случай. Машинациите с присвояването на апартаментите, които бяха собственост на престарели хора, процъфтяваха в Санкт Петербург като майски рози. Беше й ясно, че с това се занимават добре организирани групи и служителите на правозащитните органи малко по малко ги разкриваха. Но съвсем неотдавна отнякъде се прокрадна

информацията, че в града има и една много специална група. В смисъл че е толкова специална, че те — тъпите ченгета — никога в живота си няма да я разкрият, защото за нищо на света няма да се досетят как действа. Не можах да разкрият никакви други подробности около тази група, но самият факт накара милиционерите да се изправят на нокти. Как така: „за нищо на света няма да се досетите“? Да не би ние да сме по-глупави от престъпниците? Сега по всеки подходящ и дори немного подходящ случай следователите и оперативните работници се опитваха да напипат следите на тази тайнствена група, която по необясним начин измъкваше апартаментите от самотните възрастни хора. Затова се бяха вкопчили в глуповатия Суриков, макар че по принцип би трябвало да осъзнават, че наличието на труп с разцепена глава очевидно е криминално престъпление и не може да бъде свързано с хитрата и добре маскирана група престъпници. Те точно за това бяха хитри и добре маскирани, за да не ги свързват с очевидни престъпления. Въпреки това следователите бяха вадили душата на Суриков относно съучастниците му. А той не бе успял да им каже нищо смислено.

Татяна отново и отново препрочете материалите по криминалното дело, което бе възбудено във връзка с убийството на гражданката С. И. Бахметиева. Това бяха протоколи с разпитите на съседите на Бахметиева: с кого е контактувал Суриков, с кого го бяха виждали, кой бе идвал при него. Отговорите бяха съвсем еднотипни: с никого и никой. В продължение на две години нито един човек, живеещ в блока, не бе забелязал лице, което да посещава Суриков. Той всяка сутрин тръгвал за работа и се връщал около 7–8 часа. Понякога водел баба София в поликлиниката. Ходел до магазина за хранителни продукти и понякога за някакви други покупки. Но винаги бил сам. Опитът да се докопат до групата по този начин бе неуспешен. Имаше и други протоколи, този път от разпитите на хора, които са работили заедно със Суриков в универсалния магазин „Балтийски“. Те твърдяха, че той бил спокоен, дисциплиниран, дружелюбен и общителен. Никой не можел да каже нищо лошо за него. Не закъснявал за работа и не излизал оттам, преди да е свършило работното му време. Само дете често боледувал. Бил с разклатено здраве и болно сърце. Случвало се да се подпре на стената, пребледнял, и да започне да стене. На два пъти се наложило да викат „Бърза помощ“, но обикновено изсмуквал

по една таблетка и се оправял. Разбира се, с това заболяване той не трябвало да работи като хамалин, но трудно можел да си намери друга работа, защото нямал образование и дори не бил завършил гимназия. Не, никой не го бил посещавал на работното му място и не го бил търсил по телефона. Той също не се обаждал на никого, освен на хазяйката си. Името ѝ било такова едно странно, точно така — София Иларионовна. Той ѝ се обаждал по няколко пъти на ден, питал я как се чувства, какво прави, дали не ѝ е скучно и дали не трябва да купи нещо на път за вкъщи. Много се грижел за нея. Веднъж ръката ѝ започнала да изтръпва и той вдигнал всичките си колеги на крак да ги разпитва дали нямат познат невропатолог, който обаче да е най-добрият. Намерили му добър лекар, той помолил да му дадат кола, закарал лекаря при своята бабичка, сетне си взел неплатен отпуск за една седмица и си останал вкъщи, без да се отделя на крачка от нея. Когато отново се появил на работа, обяснил на колегите си, че бабата можела да получи инфаркт, но те взели мерки навреме и опитният лекар казал, че, общо взето, нещастиято ги е отминало. Радвал се като дете, че станало така. Оттогава започнал да се обажда вкъщи буквално всеки час. Обяснил, че лекарят го бил предупредил, че най-важното е да се следи състоянието ѝ. Ако стане нещо, веднага да се вземат мерки. Затова се обаждал всеки час на своята София Иларионовна, разпитвал я дали не ѝ изтръпва ръката и дали не ѝ се вие свят. Казано с две думи — бдял над нея.

В делото нямаше протокол от разпита на лекаря-невропатолог, вероятно защото от гледна точка на издирването на тайнствената група той не представляваше никакъв интерес за следователя, който се занимаваше с това дело.

Цялото дело беше някак неясно и объркано. Срещу Суриков нямаше преки улики. Но и малко факти говореха в негова полза. Самият Сергей не можеше да обясни къде е бил в момента на убийството на неговата хазяйка Бахметиева, но и съседите им не го бяха видели по това време в блока. С користните мотиви не всичко беше ясно, тъй като Суриков нямаше генерално пълномощно за правото да се разпорежда с имуществото на София Иларионовна. Нещо повече — такова пълномощно беше подписано на името на съвсем друг човек, който очевидно нямаше и не можеше да има нищо общо с убийството на старицата. В такъв случай каква полза би имал

Суриков да я убива? Но, от друга страна, кой друг, освен самия той, би могъл да я убие така, че съседите да не чуят нито викове, нито шум от борба, нито идването на външни лица? Единствено Суриков. Затова трябваше да бъде притискан, докато не си признае и по този начин не им подсказва къде и какви доказателства за неговата вина трябваше да търсят. Например някоя окървавена дреха. Нали трябваше да има такава, ако си убил човек чрез удар с брадва в тила? Трябваше. Е, можеше да не е пропита с кръв, но някакви дребни пръски задължително са се разлетели на различни страни и са попаднали върху дрехата на престъпника. Върху дрехите, с които Суриков беше задържан, нямало такива следи. Но ако убиецът беше той, значи тази дреха бе скрита някъде и очакваше часа, в който ще излезе на бял свят. Затова Сергей трябваше да каже къде се намира тя.

Татяна замислено прелистваше протоколите, справките, запитванията и си мислеше, че това дело наистина е някакво... не би казала глупаво, а по-скоро нелепо. Генералното пълномощно беше подписано преди половин година на името на Зоя Николаевна Голдич. Преди два месеца бяха получени заповедите за замяната, тъй като се оказа, че Бахметиева е искала да се премести от този апартамент в друг, но нямала нито сили, нито юридически познания, за да се занимава сама със замяната. По тази причина цял месец преди смъртта си София Иларионовна вече не била собственичка на двустайния апартамент на улица „Салтиков-Шчедрин“, който се намирал в блока точно до спирката на метрото „Чернишевска“. Този апартамент вече бил собственост на съвсем други хора, а София Бахметиева притежавала едно съвсем миниатюрно апартаментче в панелен блок, който бил някъде на майната си, до Волковското гробище в Купчино. Дотам метрото не стигаше и едва ли щеше да стигне в близките двадесет години. Оттам можеш да се добереш до центъра само с трамвай, който пък минава веднъж на четиридесет минути и в който практически човек не може да се качи, тъй като е страшно претъпкан. Както твърдяха и Голдич, и Суриков, и новите собственици на апартамента, всички документи били готови, но по взаимно съгласие те решили да изчакат с размяната до пролетта. В убийството на Бахметиева нямаше никакъв смисъл. Междувременно Суриков бе влязъл в ареста, а освен него, не бяха набелязани никакви други заподозрени.

Татяна погледна часовника си. Всеки момент щяха да ѝ доведат следствия. Тя бързо стана иззад бюрото си, отиде до шкафа и отвори вратичката му, за да се погледне в огледалото, което беше поставено от вътрешната ѝ страна. Всичко беше наред. Имаше вид на не много злобна, но и не много добра жена-следовател, която не бе чак толкова възрастна, но вече не бе и момиче. Образът ѝ не беше на жената-вампи, но нямаше и вид на мухла. Просто така — нещо средно. Точно такъв вид ѝ бе необходим за първия разпит.

ГЛАВА 2

— Как сте? — започна Татяна със задължителния ритуал, който трябваше да се спазва при разпитите. Имаше случаи, в които сетне следствените започваха да се оплакват, че са ги разпитвали в момент, когато са били едва ли не на смъртно легло и не били адекватни, тъй като се чувствали много зле. Показанията, дадени по време на такъв разпит, съответно не струваха и пукната пара. — Нещо боли ли ви, притеснява ли ви?

— Не, благодаря — отвърна любезно Суриков. — Добре съм.

— Тогава да започваме. Казвам се Татяна Григориевна Образцова и съм следователят, който отгук нататък ще се занимава с вашето дело.

— Пак ли? — подсмихна се Суриков. — Не ви ли омръзна?

— Какво би трябвало да ни омръзне? — погледна го изпитателно Татяна.

— Цялото това разтакаване. Един следовател, после втори, трети... Защо ме подритвате един на друг? Не знаете какво да правите с мен, така ли? Ами тогава пуснете ме да вървя, където ми видят очите и се отървете от проблемите си.

Пред Татяна седеше среден на ръст млад мъж на около 22–23 години, с нагла усмивка на лицето, която разкриваше грозните му зъби. Той не показваше никакви признаци, че месецът, прекаран в тясната килия с около петнадесетина диви мъже, е превърнал Суриков в сговорчив или поне в потиснат човек. Очевидно мъжът напълно се бе адаптирал към средата.

— Впрочем — каза тя невъзмутимо — въпросът, който зададохте, наистина е интересен. Защо делото още не е приключило, как мислите? Двама други следователи са се занимавали с него преди мен. Какво стана, не можахте ли да намерите общ език с тях?

— Защо да не съм могъл? — сви рамене Суриков. — Много добре си говорихме с тях, бяхме любезни помежду си и аз чистосърдечно и искрено отговорих на всичките им въпроси. Не зная какво не им хареса. Вие просто трябва да намерите извършител, за да

му лепнете делото, а аз съм най-подходящ за това. По тази причина не ме оставяте на мира и непрекъснато ровите, за да ме вкарате колкото може по-ловко в затвора. Защото мене — ей ме на, стоя пред вас и дори вече сте ме прибрали в килията, тъй че нямате никакви грижи, а ако престъпникът е някой друг, тепърва ще трябва да го търсите. Хайде, започвайте направо с разпита, няма защо да търсите заобиколни пътища.

Тъй, помисли си Татяна, тактиката му е ясна. Аз, граждани следователи, нямам нищо общо с това, но щом като вие не ми вярвате, това си е ваш дълбоко личен проблем и аз нямам намерение да ви помагам за неговото решаване. Все едно, рано или късно ще ме пуснете, пък и да не ме пуснете, тук, в ареста, срокът на присъдата си тече, което означава, че ще лежа по-малко в затвора. Защото на всички — дори и на начинаещите престъпници — е известно, че в затвора е много по-лошо, отколкото в предварителния арест. Съдейки по отговорите на всевъзможните й въпроси, този отъркал се в престъпния свят юноша никога не бе лежал в затвора и дори не е бил арестуван. Явно се бе случвало да го задържат, но само за три дни заедно с бандата и после са го пускали. Многократно бе попадал в ръцете на милицията, когато тя е прочиствала поредния вертеп, но винаги са пускали на свобода Сергей Суриков. Той нито веднъж не е влизал в полезрението на органите на реда по време на хайки — не бе хващан в състояние на наркотично опиянение, у него нито веднъж не бяха откривали и грам дрога, някаква таблетка, нито хашиш. Да не би пък да е чак толкова хитър? И предвидлив? Или...

Татяна чак потръпна, тъй като идеята, която внезапно я споходи, й се стори страшно интересна. Че защо пък да не я провери?

— По име и бащино име ли да се обръщам към вас или може само по име? — осведоми се тя.

— Може само по име — разреши й великодушно Суриков, — не сте чак толкова по-голяма от мен.

Аха, хитрец е, хитрец и мръсник, решил е да ми прави комплименти! Татяна беше по-голяма от него с цели тринадесет години и като се имаше предвид телосложението й и служебното й положение, никой не би рискувал да й каже, че изглежда по-млада.

— Грешите, Сергей Леонидович, аз съм много по-голяма от вас, затова няма да си играем на фамилиарничене. Кажете: вашият

покровител знае ли, че вече цял месец сте при нас? От него май няма ни вест, ни кост. В такива случаи обикновено пускаме хората след ден-два, а за вас никой не се застъпва. Или вие сте този, който го е зарязал?

Небрежната усмивка веднага изчезна от лицето на следствения и в този миг към Татяна гледаха не две очи, а две ледени метални топчета.

— Не съм го зарязал аз, той ме заряза — процеди Суриков. — Захвърли ме на произвола на съдбата като улично псе и останах съвсем без нищо — без жилище, без пари. Отначало си мислех, че е умрял, защото просто не бях в състояние да повярвам, че можеш да използваш човек така, както се използва курва, а сетне да го изхвърлиш, защото нямаш повече нужда от него.

— А той не е умрял, така ли?

— Да бе, ще умре той, как ли пък не! — изпръхтя Суриков. — Има да чакаш. Такива хора не умират, те надживяват всички. Когато го видях жив и здрав, веднага отидох при него като при близък човек и го помолих да ме вземе под крилото си. А пък той... — Суриков махна с ръка. — Татяна Григориевна, ще ме почерпите ли една цигара?

— Вземете си. — Тя дръпна чекмеджето на бюрото и извади оттам пакет цигари и кутия кибрит. — И какво направи той, когато вие го помолихте за помощ? Каза, че не ви познава, така ли?

— Ами да! Как се сетихте?

В момента върху лицето на Суриков беше изписано неподправено любопитство. Как се бе досетила ли? Че имаше ли нещо по-просто от това! Онзи служител на милицията, при когото се водеше на отчет членът на младежката полупрестъпна групировка Серьожа Суриков, беше зарязал нископлатената си държавна длъжност и вече нямаше нужда от Серьожа. Нещо повече — в новия си бизнес той изобщо нямаше нужда около него да се навърта тип като Серьожа, който още от дете се бе забърквал с наркотици, кражби на коли и прочее пубертетски щуротии. Суриков не беше много умен, беше хитър, зле образован и не съвсем здрав, а на това отгоре много добре знаеше, че половината, а понякога и по-голямата част от наркотиците, които биваха откривани по време на хайките, същият този милиционер слагаше в собствения си джоб. И за какъв дявол му беше тогава този Серьожа? Когато прословутият милиционер провеждаше линията за борба с наркотиците, той си имаше Серьожа, когото винаги

своевременно предупреждаваха за подготвящата се хайка, затова в такива дни той не вземаше наркотици и дори не ги носеше в джоба си, за да няма за какво да го хванат. Самият Серьожа не беше заклет наркоман, той нямаше зависимост от наркотиците и Татяна виждаше това с невъоръжено око. Човек, който цял месец е бил лишен от обичайните си дози, не се държи така и изглежда по съвсем друг начин.

— Не е трудно да се досети човек — усмихна се леко тя. — За съжаление това често се случва. Искам да кажа, през последните години хората започнаха да напускат милицията, за да се занимават с бизнес. В такива случаи те повече нямат нужда от такива като вас и затова безмилостно ви захвърлят. Отдавна ли стана това?

— Преди две години. Може би малко повече. Мога ли да си взема още една цигара?

— Разбира се. Може би не бива да ги пушите една след друга? Все пак имате слабо сърце. Или документите не са верни?

— Не, верни са, точно така е. Но много ми се пуши.

— Е, както искате. А вие подписахте ли му декларация?

— За неразгласяване ли? Подписах му, че как иначе! Аз и преди си имах работа с него, още когато бях на 14 години, той ми даваше по някой кинт срещу информацията ми. А след като навърших 18, веднага ме накара да подпиша декларация.

— И въпреки това сега спокойно ми разказвате тези неща? Ами декларацията?

— Виж ти! Че какво „декларацията“? Декларацията е за обикновените хора, за гражданите от улицата. На тях аз никога и нищо не съм разказвал, защото на мен, Татяна Григориевна, още ми се живее. А нали разбирам какво ще ми се случи, дори и ако само един жив човек научи, че съм доносничил. А вие знаете всичко и без да ви го казвам, навярно и самата вие разполагате най-малко с двадесетина такива декларатори. Как ги наричате на научен език? Агенти-резиденти, така ли?

— Има и доверени лица — добави Татяна. — Но тук сгрешихте, Сергей Леонидович, аз не съм оперативен работник, а следовател. Само оперативните работници имат агентура. Докато аз се занимавам единствено с разни книжа. Хайде да се върнем към онова време, когато вашият покровител ви е вербувал. С какво се занимавахте тогава?

— С нищо.

— Абсолютно с нищо, така ли?

— Абсолютно с нищо. Прехранвах се, с каквото намеря.

— А къде живеете?

— Никъде.

— Как така — никъде?

— Ей така. Никъде. Баща ми умря като алкохолик, майка ми продаде на бърза ръка апартамента и се премести при новото си гадже и двамата сигурно до ден-днешен пропиват тези пари. Сетне заряхах и училището още в девети клас. Нямахше къде да живея, нямахше къде да спя, влачех се по мазетата и по случайни познати. Най-добре беше естествено да се закача за някой бардак, защото така поне имаш постоянен покрив над главата, докато ченгетата не го разтурят, разбира се. И точно в този момент ме срещна чичо Петя.

Значи той се казва чичо Петя. И това беше нещо. Ако станеше нужда, можеше да бъде открит. Служител, който се занимава с борбата с наркотиците на име Пьотър и е напуснал органите на реда през 94-а година. Звучеше съвсем реално.

— И какво стана по-нататък?

— Ами нищо. Когато направиха последната хайка и изловиха всички, които им трябваха, а мен ме пуснаха след два дни, аз започнах да чакам кога чичо Петя ще ми даде знак. Обикновено ми даваше съвети къде мога да отида да поживея временно или да пренощувам за няколко дни. Понякога ме настаняваше в някое общежитие и така нататък. И изведнъж настана тишина. Една седмица, втора седмица, добре поне, че беше лято и можех да спя или на някоя пейка, или направо на земята. А него все го нямахше и нямахше. Но при мен, сама разбирате, проблемите се трупаха, понеже живеях като всички останали, не печелех пари, а ги вземах назаем и после ги връщах във вид на наркотици. Наркотиците ми даваше чичо Петя след всяка хайка, тъй че обикновено оправях дълговете си. В онзи момент имах дълг от 700 долара, понеже два месеца ядох, пих и се веселих на вересия за сметка на едно аверче и бях сигурен, че после ще си върна дълга. Но насреща — нищо. Аверчето започна да ме притиска, да ме заплашва и така нататък. Пък аз се разболях заради това, че спях по улиците, защото, както знаете, въздухът при нас е влажен. Простудих бъбреците си, краката започнаха да ме болят — явно ревматизъм, хванах бронхит,

но нямах пари за лекарства. Казано накратко — не беше живот, а страховито удоволствие... Сърцето започна да ме присвива по два пъти на ден. Веднъж някаква милозлива лелка ме съжали и ми даде цял флакон валидол. Просто ми го подари. Добави и опаковка нитроглицерин. Само благодарение на това не пукнах под някой храст. Тъй си и живеех, докато не срещнах София Иларионовна.

— А как се срещнахте със София Иларионовна?

— Най-нормално. Търкалях се на една пейка с пристъп. При мен дойде някаква бабичка с приличен вид и захвана да ме съжالياва. Тъкмо бях започнал да се съвземам, защото бях изсмукал таблетка валидол, и изведнъж почувствах страшна слабост — направо ужас. Разплаках се на гърдите на тази бабичка. Нямам къде да живея, викам ѝ, разяжда ме неизлечима болест и изобщо никой на този свят не се интересува от мен. А тя ме слуша, слуша и каза: „Постой малко тук, синко, а пък аз ще се върна след десетина минути.“ Отиде си, а после се върна и ме заведе при София. „Ето — вика, — синко, твоя шанс и може би е единственият в живота ти. Ти си много болен и не бива да оставаш на улицата в това състояние. София Иларионовна ще те излекува, а после ще решите какво да правите.“

— Само че в онзи момент аз не вярвах, че тя ще може да ме излекува.

— И защо не вярваше?

С всяка изминала секунда на Татяна ѝ ставаше все по-интересно. Нима Суриков бе разказал същото и на другите следователи? Какво беше това — красива, романтична и сантиментална приказка, каквато биха могли да съчинят всички престъпници, или истинска история? Ако се вярваше на показанията на работещите в универсалния магазин „Балтийски“, всичко това можеше да се окаже истина. Непрекъснатите му обаждания вкъщи, за да разбере как се чувства Бахметиева, търсенето на най-добрия лекар за нея... Но, от друга страна, тази трогателна приказчица не се връзваше с образа на полуграмотния глуповат младеж с идиотска усмивка на лицето.

— Защо не ви се вярваше, че Бахметиева ще може да ви излекува?

— Ох, да бяхте я видели! — Суриков жадно всмукуна за последен път от цигарата и смачка фасата в пепелника. — Бабичката приличаше на видение, беше дребничка, слабичка, със забрадка на главата, без

зъби, носеше очилца, нали ги знаете — едни такива кръгли, каквито са носили през 30-те години. Самата тя имаше съвсем безпомощен вид, така че за никакво лечение и дума не можеше да става.

Очилца, каквито са носили през 30-те години. Че откъде Серьожа Суриков, който бе роден през 74-а година, знаеше какви очила са носили тогава? Всеки друг човек би отговорил лесно на този въпрос, като каже, че ги е виждал по филмите и е чел за тях в книгите. Но момче като Суриков едва ли бе гледало филми за 30-те години. Че къде можеше да види сега такива филми? Само по телевизията. Пък и кой ли ги гледаше? Който и да ги гледаше, със сигурност не беше младеж и в това нямаше никакво съмнение. Нима Суриков имаше вид на млад човек, който седи на уютния диван пред телевизора и гледа с наслада стари филми? Не, нямаше такъв вид. Изобщо нямаше такъв вид.

— И какво стана след това? — попита тихо Татяна.

* * *

Нямаше сили нито да се учудва, нито да се съпротивлява. Беше му много зле, сърцето му биеше като лудо, пък и имаше температура, вероятно близо до 40-те градуса. Затова Сергей послушно разреши да го сложат в леглото. То беше старо, с пружина и никелирани табли. Серьожа никога не бе виждал такова легло. Въпреки треската, той се почувства толкова добре, че веднага заспа върху чистата постеля под топлото одеяло. Изглежда, бе спал в продължение на няколко дни. Вярно, често се събуждаше и с изненада откриваше, че се чувства много по-добре, а след три минути отново потъваше в дълбок сън. Всеки път, когато отваряше очи, виждаше пред себе си сбръчканото лице на старицата с кръглите старомодни очилца и с хлътналите в беззъбата ѝ уста устни. Лицето ѝ излъчваше доброта, но беше много сериозно.

Най-сетне той си навакса цялото натрупано безсъние и се събуди окончателно, измъчван от остър глад. Старицата отново беше до него, но за свой ужас Сергей установи, че не помни името ѝ. Бабичката, която го бе довела тук, нарече някак домакинята, но тогава той беше в такова състояние, че почти нищо не чуваше и не помнеше.

— Коя сте вие? — без заобикалки попита той.

— Казвам се София Иларионовна. Грижа се за теб — съобщи му спокойно и делово старицата.

— Отдавна ли се грижите за мен?

— Вече шести ден. Съвсем си се занемарил, бъкаш от болести. Но не се тревожи, аз ще направя всичко, което може да се направи за теб. Как се казваш?

— Серьожа.

— Чудесно! — зарадва се, кой знае защо, старицата. — Значи Серьожа. Много добре. Сигурно си гладен?

— Много — призна си Сергей.

— Ей сега ще ти дам нещо за ядене.

— Няма нужда — отметна той одеялото и се опита да се изправи, — ще ида сам да си взема.

— Къде ще идеш сам? — каза насмешливо София. — Не можеш и два метра да изминеш, ще паднеш. Ако не ми вярваш, опитай, само че имай предвид, че ако паднеш на пода, ще си останеш да лежиш там, защото аз не мога да те вдигна, нямам сили.

Въпреки това Сергей направи опит да стане, но разбра, че старицата е права. Какви ти два метра — та той не можеше да направи и крачка дори. Ама че болест е пипнал! Добре че бе срещнал по пътя си тази милозлива бабичка, иначе сега щеше да се въргаля по студената земя или по асфалта. Дори вече не и по асфалта, а в хладилника на моргата.

София Иларионовна донесе от кухнята пасирана зеленчукова супа и сама го нахрани. Серьожа и този път се опита да прояви самостоятелност, защото му стана много неудобно от старата жена, но София очевидно не бе свикнала да убеждава никого с думи, а го правеше чрез примери от практиката. Тя мълчаливо му подаде лъжицата и Серьожа моментално се убеди, че не може да я поднесе към устата си. Ръката му трепереше, а лъжицата всеки момент щеше да падне право върху белоснежната калъфка на одеялото.

След като свършиха със супата, жената също така сръчно и умело го нахрани с млечна оризова каша с масло. Този вкус припомни на Сергей детството му и той отново едва не се разплака.

— Не се притеснявай — каза му София, щом забеляза, че очите му се пълнят със сълзи, — от болестта е. Когато човек е тежко болен,

става душевно слаб и често плаче. Това не е срамно. Когато се оправиш и се възстановиш, всичко ще отmine.

— Да не би да сте доктор? — досети се Суриков.

— Не, синко, не съм доктор. Но мога да се справя с всяка болест, освен с неизлечимите. Например не мога да излекувам рак. СПИН също не мога.

Въпреки слабостта си, Сергей се разсмя.

— СПИН ли? А вие откъде знаете за СПИН-а?

— Оттам, откъдето знаят всички — усмихна се кротко старицата. — Нали ти също не си боледувал от СПИН, но знаеш за него. Чета вестници, гледам телевизия. Пък и съм ги виждала онези — спинозните. Доведоха ми веднъж един такъв, искаха да му помогна, ако мога. Но не можах.

— А как лекувате, след като не сте доктор? Да не правите магии?

— Защо трябва да правя магии? В народната медицина има лекове за всички болести, само трябва да знаеш кои са. А аз зная и затова мога да лекувам.

— Откъде ги знаете?

— Така се нареди животът ми. Дори и да не исках, пак щях да ги науча.

Тогава тя не му каза нищо повече. След няколко дни София Иларионовна разреши на Сергей не само да става, но и да ходи по петнадесет минути. Веднага щом получи тази възможност, той обиколи целия апартамент и се смая от царящите наоколо мизерия и нищета. Бахметиева живееше крайно бедно, мебелите бяха стари и разкапани, а масата в кухнята бе покрита с толкова протрита и изгорена на различни места мушама, че приличаше на дантела. Серьожа дори изпита нещо като срам, че е увиснал на врата на човек, който живее толкова скромно. Тя сигурно едва успяваше да изхрани себе си, а трябваше да се грижи и за неговите болести.

След още две седмици, през които той редовно пиеше някакви отвари, които му приготвяше София Иларионовна, Сергей Суриков напълно се възстанови. Време беше да напусне гостоприемния дом. Ала не му се искаше да си тръгне. Тук беше топло, чисто и сигурно. Той все подбираше думи, за да подхване разговор със София Иларионовна за своето напускане. Но тя първа го започна.

— Мислиш вече да си ходиш, така ли? — попита го веднъж, докато наливаше горещ чай в старите чашки с нацърбени ръбове.

— Сигурно вече се налага — отвърна неуверено Сергей. — Защо трябва да вися тук като някакъв храненик...

— Но не ти се иска да си тръгваш, така ли?

— Не ми се иска — най-неочаквано си призна той, без дори да подозира, че ще го направи.

Само преди минута изобщо не бе убеден в това. Суриков беше млад, само на 20 години, свикнал със свободния живот без всякакви ограничения, без родителски контрол и без думата трябва. Животът с бедната чужда старица, която бе на 84 години, поради което самата тя се нуждаеше от грижи, просто нямаше начин да му се хареса.

— Това е добре — кимна Бахметиева. — Щом не ти се иска да си тръгнеш, значи си пораснал. Свършили са твоето мрачно детство и лудешката младост, Серьожа, дотук, край.

— Нещо не разбирам. За какво говорите?

— За това, че само един млад глупак иска да бъде независим от всички и се стреми към самостоятелност и самота. Колкото по-възрастен и по-мъдър е човек, толкова по-добре разбира, че смисълът на живота се състои само в това да бъдеш нужен на някого. Единствено в това. Разбра ли, синко?

— Не — призна си Сергей.

Тогава той наистина не я разбра. Тази мисъл се оказа твърде сложна за него. Но за сметка на това в главата му хрумна друга мисъл: как е възможно думите на една толкова стара бабичка да бъдат толкова сложни за него? Чак такъв идиот ли е той, че не е в състояние да разбере какво му казва една стара неграмотна старица? Не, това според него не беше възможно, просто болестта си бе казала думата. Може би от тежките болести човек отслабва не само физически, но и умствено.

— Добре де, щом не си разбрал, значи още ти е рано да мислиш за това. Значи твоята душа поумнява по-бързо от главата ти. С душата си усещаш нещата вярно и не искаш да си тръгнеш, но главата ти още не е узряла и не се справя. Нищо, по-нататък ще навакса. Е, Серьожа, щом искаш да останеш тук, в такъв случай ще трябва да си поговорим. Да си поговорим сериозно. За пръв и последен път. Разговорът ще бъде тежък, затова ще го проведем само веднъж и повече няма да се връщаме към него. Ако ние се разберем правилно помежду си, няма да

има нужда да се връщаме отново към това. А пък ако се наложи да говорим втори път за тези неща, значи нашият съвместен живот е бил неуспешен и ти в същата минута ще си идеш оттук. Ясно ли е условието?

Серьожа кимна мълчешком, гледайки с недоумение и дори със страх дребната съсухрена старица. Той изобщо не предполагаше, че тя ще започне да му поставя някакви условия, че и да ги формулира толкова твърдо.

— Отдавна ли употребяваш наркотици? — най-неочаквано попита София Иларионовна.

— А... — Серьожа чак се задави. — Откъде ви хрумна, че употребявам наркотици? Аз никога...

— Лошо, синко. На нас ни предстои толкова сериозен разговор, а ти го започваш с лъжа. Нали те гледам и виждам, че си употребявал наркотици. Не си наркоман, не, докато лежеше при мен, нямаше треска. Но имаш признаци, по които със сигурност разбирам, че си употребявал наркотици, и то — отдавна, още от детинство. Зная, че съм стара и слаба жена и ти много се блазниш от възможността да ме излъжеш. Трудно е да бъдеш упрекнат за това, защото всички вие — младите, допускате тази грешка. Мислите си, че възрастният човек е като малко дете. Внушили са ви го още от ранна детска възраст и вие сте го повярвали, защото сте глупави. Възрастните хора само ви се струват глупави и е истински грях да ги лъжете. И за да не се блазниш повече да ме лъжеш, ще ти кажа нещо. Прекарах двадесет години в Сибир, в тамошните лагери. Двадесет години. Точно толкова, на колкото си ти. Зъбите ми окапаха рано, косата ми — също. Но за двадесет години видях и научих толкова неща, че сега е много трудно някой да ме излъже. Мога да бъда излъгана само от близък човек, от човек, когото много обичам и затова си затварям очите пред всичко и му вярвам. Никой друг не би успял да направи това, включително и ти, запомни го.

— Защо са ви пратили в Сибир, София Иларионовна?

— Как защо? — Тя се подсмихна, допи на една глътка изстиналия си чай и тракна чашката в масата. — За същото, за което изпращаха там и всички останали. Обявиха мъжа ми за враг на народа и го разстреляха, а мен — като жена на враг на народа — ме осъдиха на двадесет години. Добре че поне успях да спася сина си, който тогава

беше на шест месеца. А аз бях само на двадесет и пет години. Тръгнах от къщи под конвой като млада красавица, а се върнах след двадесет години като болна старица. Такива ми ти работи, синко. Но не ти разказвам всичко това, за да ме съжالياваш, понеже нямам нужда от нищие съжаление, а за да разбереш на колко много болести и мъки съм се нагледала през живота си. Сибиряците са як народ, тогава цивилизацията още не ги беше развалила и те предаваха от поколение на поколение всички тайни на целебните треви, плодове и листа. По тези места живееха и много ламаисти и буряти, които също имаха свои тайни. Успях да усвоя всичките. Там научих и за наркотиците. Така че когато следващия път решиш да ме излъжеш, първо хубавичко си помисли. Ако още веднъж те хвана в лъжа, ще се разделим.

Серьожа не разбра всичко, което тя му каза. Не разбра например защо я бяха осъдили на двадесет години в лагер, защо бяха разстреляли мъжа ѝ и защо е трябвало да спасява сина си. В училище Суриков бе учил криво-ляво, а по времето, когато започнаха да им преподават историята на XX век, той вече не живееше вкъщи, а търкаше подовете по тавани и мазета. Никой не го и търсеше — нито майка му, нито учителите му. Учителите бяха щастливи, че това „толкова проблемно дете“ им се махна от главата, а майка му изобщо не се интересуваше от нищо друго, освен от пиячката и махмурлука си. Мозъкът ѝ беше пропит с алкохол още преди да роди Серьожа. По тази причина в по-голямата си част думите на София Иларионовна си останаха загадка за него. Кой са тези ламаисти? Кой са тези буряти? И какви пък толкова особени тайни биха могли да имат? На какви чак такива болести и мъки се бе нагледала Бахметиева в онези лагери? И изобщо какви са били тези лагери? Същите като сегашните, където изпращаха престъпниците да излежават присъдите си? Или някакви други? Серьожа Суриков не познаваше в детайли сферата на съдебната система, но тъй като през целия си живот е бил все в компанията на престъпници, които непременно имаха по някой роднина или познат, лежал в затвора, много добре знаеше, че в сегашните лагери няма жени, които да лежат по двадесет години. В такъв случай как София бе лежала толкова дълго? Да не би пък да го лъжеше?

— С теб, синко, ще се разберем така — продължи междуременно старицата. — Можеш да останеш да живееш при мен. Като квартирант. Няма да ти вземам пари за стаята, но за сметка на

това ще се грижиш за мен. Ще ходиш да пазаруваш, ще чистиш апартамента, ще носиш бельото на пране, защото аз все пак вече съм много стара и ми е трудно да върша тези неща. Ще изпълняваш моите заръки. Ще имаме отделни сметки за домакинството, аз нямам нужда от твоите пари, имам си пенсия и тя ми стига. Ще си делим по равно разходите за апартамента, електричеството и телефона. Ако искаш, ще ти готвя с твоите продукти. Но срещу всичко това ти ще трябва да изпълниш моите изисквания. Първо: ще си намериш работа. Ще работиш близо до нас, за да мога да идвам при теб и да проверявам дали не ме лъжеш. Второ: никакви наркотици. Категорично, веднъж и завинаги! Трето: няма да водиш никого тук. Можеш да се разхождаш, където си искаш, да спиш, където си искаш, можеш една седмица да не се появяваш вкъщи, но тук няма да стъпи кракът на чужд човек! Ако с теб заживеем добре, ще ти оставя този апартамент, ще ти го даря или нещо такова и след моята смърт ти ще бъдеш негов собственик. Но ако забележа, че искаш да умра час по-скоро и правиш всичко възможно за това, имай предвид, че тази работа изобщо няма да стане. Ще напиша един документ, че ако умра от насилствена смърт, виновен за това ще е Сергей Суриков и милицията трябва да търси него. Ще го напиша и ще го скрия на сигурно място. Тъй че ще е по-добре да не се занимаваш с подобни глупости.

Серьожа отново не схвана съвсем ясно за какво му говореше тя. Той беше такъв невежа, че в онзи момент дори не си представяше как е възможно да убиеш човек заради един апартамент. Защо трябваше да го правиш? Та нали в такъв случай апартаментът ще бъде ничий или някой ще го получи по наследство... Общо взето, той не разбра нищо от тези неща. Но други разбра много добре: че трябва да тръгне на работа, да не се докосва до наркотиците и да не води никого от своите познати в този апартамент. При това положение Сергей на първо време щеше да има покрив над главата си, под който да не се чувства излишен и ненужен, а впоследствие — и собствен апартамент. Това беше единственият му шанс, както правилно му каза онази бабичка, която го прибра от улицата. Повече по никакъв начин и никога в живота си той не би могъл да се сдобие със свое жилище. Условиата бяха поставени много ясно. Имаше и още нещо, което в онзи момент Серьожа Суриков осъзна и което толкова дълбоко го потресе, че се превърна в негово ръководство за действие и в крайна сметка промени

живота му. Че той е по-глупав от тази стара, от тази съсипана бабичка София! Че той знае по-малко от нея. И разбира по-малко неща, отколкото тя. За него това беше срамно и трябваше да се поправи. Беше му толкова странно, че преди не бе забелязвал собствената си ограниченост и необразованост! Вероятно причината беше в това, че общуваше само с такива като него, които през целия си живот бяха прочели по книжка и половина, и то — в ранното си детство, и които гледаха само екшъни по видеото. Серьожа отдавна вече нямаше собствен дом, където би могъл да почете малко или да погледа по телевизията някоя нормална програма, а не безкрайното кунг-фу, и да види как изглеждат обикновено младите момчета на неговата възраст, с какво се занимават, как разговарят, за какво мислят и дори какви филми снимат. Серьожа Суриков никога не бе виждал такива неща и не знаеше нищо за тях. Целият му живот бе преминал в компанията на същите малоумни недоносчета, какъвто бе и самият той, които постоянно се друсаха, пиеха и чукаха някакви точно толкова пропаднали момичета, колкото бяха и самите те. Това беше целият му живот. Глупашки и никому ненужен. Ненужен дори на самия него. Може би София Иларионовна бе единственият човек на света, който имаше нужда от него. Макар и не за дълго — само за няколко години, докато е жива тя, — той със сигурност бе нужен някому. Затова щеше да остане с нея, докато тя живееше и дишаше. Щеше да ѝ помага, щеше да ходи вместо нея да пазарува, щеше да си говори с нея и може би щеше да разбере защо тя е по-умна от него и защо той разбира и знае толкова малко неща...

Но естествено Суриков не разказа всичко това на следователя Татяна Григориевна Образцова. На въпроса ѝ: „И какво стана по-нататък?“ той отговори кратко и сухо:

— Бях много болен, София Иларионовна ме приюти, излекува ме, а след това аз останах да живея при нея като квартирант. Помагах ѝ, с каквото мога.

— И дълго ли продължи това?

— Две години. Ама защо ме разпитвате? Вече сто пъти са ме питали за това и то е записано във всички протоколи.

— Сергей Леонидович, а бихте ли ми казали защо София Иларионовна реши да замени апартаментата си и да се премести на края на града?

- Не зная — сви рамене той. — Тя сама си го реши.
— И вие ли се канехте да се преместите заедно с нея?
— Ами да. Иначе къде щях да се дяна, аз нямам друго жилище.
— Ходихте ли до Купчино да видите апартамента?

Последва пауза. Татяна усети, че въпросът го засегна с нещо. Просто не му се хареса. Суриков започна да шари с очи по стените на кабинета, сякаш търсеше опорна точка, за която да се хване и да измисли правилния отговор.

- Н-не — процеди най-сетне той.
— Ами Бахметиева? Тя видя ли онзи апартамент?
— Май че да... Не съм сигурен. Какво значение има?

В този момент Суриков започна толкова силно да нервничи, че това не можеше да остане скрито от ничий поглед. Татяна си помисли, че той веднага ще се хване за сърцето и ще настоява да прекратят разпита. Този номер беше изпитан. Очевидно разговорът бе стигнал до някаква опасна точка.

— Вие казахте, че София Иларионовна е била стара и слаба. Наистина ли беше така?

— Да, разбира се. Та тя беше на толкова много години! Едва стигаше до хлебарницата на съседната улица.

— Ясно. Значи не би могла да отиде до Купчино сама, без ваша помощ?

Последва нова пауза. Очите на Суриков отново придобиха леден блясък, но този път Татяна не съзря в тях протест, а ужас.

— Би ли могла или не би могла? — повтори настойчиво тя.

— Там биха могли да я заведат тези, които искаха да заменят жилищата — процеди най-сетне Суриков. — Те биха могли да я качат в колата си и да я закарат да види апартамента. А в това време аз може да съм бил на работа.

— Биха могли — съгласи се с лекота Татяна. — Но не разбирам как е възможно вие да не сте знаели за това. Да не искате да кажете, че тя е отишла дотам, видяла е апартамента, в който сте се канели да живеете заедно, и не ви е казала нито дума за това? Извинете, но не ми се вярва да е станало така.

— Тя беше потайна — измърмори Суриков, загледан някъде в пода. — Не ми разказваше всичко.

Татяна разбра, че младежът започна да я лъже и реши да не го обърква повече. Поне вече ѝ беше ясно кои факти трябва да провери на първо време. А иначе винаги можеше да го уличи в лъжа.

* * *

Татяна много се вълнуваше от въпроса за Зоя Николаевна Голдич. Коя бе тя и защо Бахметиева ѝ бе дала генерално пълномощно? Нейна роднина ли беше? Или добра позната, на която можеше да се довери? Следователят, който бе водил делото преди нея, кой знае защо, не си бе задавал този въпрос или поне в протокола от разпита на Голдич нямаше нищо по този повод. Ала още първият опит Зоя Николаевна да бъде повикана на разпит се провали безславно. Гражданката Голдич сякаш бе потънала в земята. В протокола и в приложеното към делото генерално пълномощно бяха записани паспортните ѝ данни, които след проверка се оказаха фалшиви. Тя никога не бе живяла на посочения от нея адрес.

Това озадачи Татяна. Как така? Значи дамата се бе разхождала с фалшив паспорт? И нито нотариусът, който бе изповядал сделката, нито следователят бяха забелязали това. Всъщност как биха могли да го забележат? Добрият фалшификат не се забелязваше с просто око, а на тях и през ум не им беше минало да направят запитване. Но нали следователят бе успял да я разпита и протоколът беше приложен към делото, значи беше успял все някак да я издири. Вероятно това не му бе коствало кой знае какви усилия, иначе щеше да постъпи точно както постъпи Татяна — да направи запитване до съответната служба и да установи, че данните ѝ са фалшиви.

Ала следователят Валентин Чудаев не оправда тези нейни надежди. Оказа се, че на него дори не му се бе наложило да издирва Зоя Николаевна.

— Тя сама дойде — каза той на Татяна. — Научила, че са убили Бахметиева и дойде при мен. Заяви, че е готова да отговори на всички въпроси, тъй като била позната на покойната. Макар да не били близки, но току-виж, че можела да е полезна с нещо на следствието. Още повече че квартирантът на Бахметиева бил доста подозрителен човек. Непрекъснато ни препоръчваше да се заемем сериозно с него.

Това вече беше съвсем странно. Татяна Образцова за пръв път в практиката си попадаше на случай, при който свидетел, до когото милицията още не се е добрала, се явява доброволно сам и дава показания.

— А ти разбра ли каква се пада тя на Бахметиева? Защо старицата ѝ е дала генерално пълномощно?

— Каза, че била просто нейна позната, която имала опит в решаването на имотни проблеми. Таня, не си на верен път — намръщи се следователят. — Убиецът е Суриков и по този въпрос две мнения няма. Трябва да го притиснеш, а не да се ровиш покрай замяната на апартаментите.

— А ти защо не го притисна, след като всичко е ясно?

— Не ми остана време. Такива дела ми висят, че направо полудявам. Убиват банкери, депутати, меценати и още дявол знае кого, началството ме натиска, пресата, вие, от кметската администрация се обаждат всеки ден и искат отчет. Ама какво да ти разправам — сама знаеш как е. А старицата е дребна работа. Че коя е тя? Никоя. Никой няма да ти смъкне кожата заради нея. Мотях се с този Суриков няколко дни, пораздрусих го, за да открия дали няма връзка с онази престъпна групировка, но когато разбрах, че той е просто един глупак, който действа сам, се заех с другите си дела, които са ми по-важни. Защо ме гледаш така?

— Няма нищо — въздъхна Татяна. — Всичко е ясно.

Наистина всичко беше ясно. За съжаление реалният живот, в който трябваше да работят служителите на милицията, изобщо не бе онази идеална картина, при която има смисъл да се говори за морал и нравственост. Следователите и оперативните работници не можеха да се разкъсат на няколко части, както не можеха и да разтегнат денонощието до седмица. Работата беше много, те не успяваха да свършат всичко както трябва и им се налагаше да правят такъв избор, при който можеха поне да опазят собствената си кожа. Естествено те можеха да бъдат порицавани за това, но нямаше как да не се вземе предвид подобно натоварване. За да накараш един следовател да доведе докрай едно такова безперспективно дело, каквото беше убийството на Бахметиева, той наистина трябваше да бъде заставен да го стори. И Татяна беше поставена точно в такова положение. Тя много добре знаеше, че арестуваните често лежаха в ареста по година и

половина, докато делото им с триста зора стигнеше до съда. Или докато го прекратяха и пуснеха арестанта. А той трябваше да им е благодарен, че изобщо са го пуснали.

— Слушай — попита най-неочаквано тя, — а защо въпросът за генералното пълномощно изплува чак при теб? Да не би следователят, който е поел пръв делото, да не се е занимавал с това?

— Не зная — махна с ръка Чудаев, — не съм се впускарал в подробности. Не ми беше до това.

Татяна се прибра в кабинета си и отново отвори папката с материалите по следствието. Да, ако се съдеше по протоколите, по време на първите разпити въпросът за генералното пълномощно изобщо не беше повдиган. Защо ли? Нима следователят е бил съвсем неопитен? Или пък разсеян?... Тя прочете фамилията му и се подсмихна. В момента въпросният първи следовател си бе взел поредния отпуск. Явно бе поел делото преди заминаването си, през последните си работни дни, и бе вършил всичко през пръсти. Добре де, той ще се върне от отпуск и тя ще го попита. Може би колегата бе задавал този въпрос на следствия, но му се е сторило, че отговорът не заслужава внимание и затова просто не го е вписал в протокола.

* * *

Бяха изминали две години от момента, в който Сергей Суриков с обида и недоумение осъзна, че 84-годишната старица разбира и знае за живота много повече, отколкото той. Ако имаше къде да отиде и къде да живее, той просто щеше да си тръгне оттук заедно със своето недоумение и с утешението, че така му се е сторило и че това просто е невъзможно. Но той нямаше къде да се дене и остана при София Иларионовна Бахметиева, като всеки ден и всеки час усещаше собствената си непълноценност. Отначало това го ядосваше и дразнеше. Едва успяваше да преодолее постоянно пораждащото се у него желание да я сложи на мястото ѝ и грубо да я прекъсне с някоя просташка фраза от типа на: „Я не ми се прави на много умна!“ Думите дори вече бяха на езика му и той всеки момент щеше да ги изговори, но се възпираше навреме, защото след такова нещо тя

можеше и да го изгони. Тогава какво щеше да стане с обещания му апартамент? Би било жалко да пропусне такава възможност.

А София сякаш не забелязваше злобата и яда му и продължаваше да разговаря с него като с равен. Жената много обичаше да поразсъждава за това, че човечеството вече е изчерпало интелектуалния си потенциал.

— Човекът — казваше тя — сега може само да открива онова, което преди не е познавал. Например във физиката или в химията, или в астрономията. Но в хуманитарните науки вече нищо не може да бъде измислено. В момента само ни се струва, че са измислили нещо ново, а всъщност всичко вече отдавна е измислено и описано.

Серьожа продължаваше да не разбира всичко, което тя му казваше, но за всеки случай я молеше да му даде пример, надявайки се, че благодарение на този пример той ще осмисли нещата по-лесно.

— Например — отговаряше му тя, криейки в угълчетата на беззъбата си уста ироничната си усмивка, която Сергей за щастие не забелязваше, — според известното течение в психологията, което се нарича гещалтпсихология^[1], човек помни най-добре недовършената си работа. А работата, която вече е свършил, бързо се изтрива от паметта му. Това са го написали в средата на XX век. И смятат, че са открили някаква закономерност. А още в началото на XIX век Александър Сергеевич Грибоедов е написал: „Сложи му подпис — и пада от плещите ти.“ Правилно е написал. Какво има да й мислиш на свършената работа? Тя вече е свършена и край на въпроса. А недовършената непрекъснато изплува в паметта, човърка човека, не му дава мира, кара го да се съмнява. Ами ето ти един съвсем прост пример. Човек присъства на някакъв официален обяд, на който поднасят 15 различни блюда. Той изяжда всичките, а едно — не успява. Едва го е опитал, хапнал е само една лъжица, но в този момент сменят чиниите. Попитай този човек след един месец какво са сервирали на въпросния обяд и той няма да си спомни за половината блюда, а за онова, което не е успял да изяде, непременно ще си спомни. Ще си го спомни и след една година, и след две години, макар че дори вече ще е забравил за онзи обяд. Всичко ти се струва простичко като таблицата за умножение, нали така? Ето, аз ти го разказвам и ти всичко разбираш, защото в живота всичко това е толкова естествено и като че ли не може да бъде другояче. А те му викат *гещалтпсихология*! Било

нова наука! А на тази наука целият ѝ смисъл е в това, че са измислили нова дума, за да нарекат с нея старата истина. Затова казвам, че интелектуалният потенциал вече се е изчерпал.

Суриков си спомняше нещо за Грибоедов от училищната програма, но не беше много наясно какво точно. При него май имаше някакъв Чацки или нещо такова... Всичко, което учеха по това време в училище, му се струваше скучно и ненужно, както впрочем и нещата, които човек върши по задължение. И ето ти, оказва се, че в тези книжки са били написани толкова умни неща! Само че учителите не им ги разказваха така, както ги разказваше София Иларионовна. Може би ако те бяха такива, каквато беше старицата Бахметиева, Серьожа щеше да се учи по-добре и с повече интерес.

Друг път, след като изгледа поредното предаване по телевизията, София започна да мърмори:

— И тия се пишат първооткриватели, били измислили музикалната терапия. А тук цялата работа е в науката за звуците и честотите. Композиторите използват тази наука от памтивека, а сега излиза, че тези току-що са я открили.

Сергей разбираше от музика. Той спокойно можеше да разпитва старицата за това, без да се чувства невежа. Дори беше убеден, че на тази тема може да затапи хазяйката си по всички точки. Въсщност какво би могла да разбира тя от музика? А той беше много навътре и в твърдия рок, и в хевиметъла, и в рапа, и във всичко останало. Е, да видим, София Иларионовна, кой — кого? Сергей се хвърли смело в разговора, предвкусвайки триумфа си. Дори за секунда не си помисли, че се опитва да подхване състезание със София, като по този начин я признава за равна на себе си съперница.

Ала само след минути разбра, че отново е изпаднал в неловко положение.

— Ти например замислял ли си се някога защо от една музика ти иде да затанцуваш, а от друга те обзема тъга? — попита Бахметиева.

— Ами ясно е защо — заяви бодро Сергей, — защото едната е весела, а другата — тъжна.

— Я колко просто стоят нещата при теб! — подсмихна се старицата. — А защо една музика е тъжна, а друга весела?

— Ами... — понечи да обясни той, но засече. Защо наистина? Суриков никога не се бе замислял над този въпрос. Просто

възприемаше това като нещо естествено. Една музика е весела, а друга — тъжна и толкоз.

— Тъй де, какво ами... — подигра му се София. — Цялата работа е в честотите, които се възприемат чрез ухото и въздействат на мозъка. Мозъкът също има свои честоти и освен това те са различни в различните му сектори. Тези сектори се активизират от музиката.

Тя още дълго му обяснява за голямото и малко тризвучие, за херцовете, мегахерцовите и кратността, но Сергей не разбра абсолютно нищо от това, защото в училище изобщо не си бе учил уроците нито по физика, нито по биология. По тези предмети получаваше само двойки.

— Боже мой, София Иларионовна — не издържа той, — откъде знаете всичко това? Направо сте като ходеща енциклопедия.

Старицата се разсмя от все сърце, свали смешните си очилца и избърса със сбръчканата си ръка избилите в очите ѝ сълзи.

— Нали те предупредих, Серьожа, да не смяташ възрастните хора за глупави. Продължаваш да си мислиш, че щом човек е стар, значи е като малко дете. А пък малкото дете наистина не знае нищо, защото просто няма откъде да го знае. А старците са друго нещо. Ние сме изживели живота си, завършили сме университети. И то какви университети! Днешните нищо не струват пред тях.

— Ама да не би вие да сте завършили университет? — невярващо попита Суриков.

— А ти да не би да си мислиш, че щом съм на 84 години, значи задължително съм неграмотна и необразована? Още си глупавичък, Серьожа. Вие, съвременните хора, сте тези, които остават необразовани дори и след като сте завършили университети, тъй като всичко е в упадък и няма кой да ви преподава добре. А знаеш ли какви професори имахме ние! Със световна слава. Най-големите учени в своята област. Те изискваха от нас много повече, отколкото се изисква сега. Пък и от деца бяхме научени на интерес към книгите и към изкуството. Моят баща, светла му памет, беше голям специалист по машиностроене, знаменит изобретател. След революцията реши да не емигрира, повярва в съветската власт и остана тук. Завеждаше катедра в един институт. И аз тръгнах по неговите стъпки, влязох в университета, занимавах се с физика. Представи си — исках да стана втора София Ковалевская. Баща ми си мечтаеше за същото и

неслучайно ме бе кръстил София, тоест носех нейното име. Ние сме стар род, дворянски, преди революцията аз имах гувернантка, която беше германка, и тя ме учеше на музика, на живопис и дори да пиша стихове. Е, и затова когато обявиха мъжа ми за враг на народа, си спомниха и за моя дворянски произход. И ако това нещастие не ни бе сполетяло тогава, през 35-а година, сега може би щях да съм академик или професор. Бях способен човек, Серьожа, много способен. Много надежди възлагаха на мен. Само че нищо не излезе...

Сергей я гледаше с облепени очи. Тази съсипана бабичка и... дворянски произход, музика, живопис, гувернантка, университет, физика? Възможно ли беше? Какво пък, в такъв случай бе напълно обяснимо, че знае толкова много неща. Виж я ти невзрачната бабичка!

С течение на времето ядът и злобата му се уталожиха и отстъпиха място на уважението и непринуденото възхищение.

[1] Идеалистическо направление в западноевропейската психология, възникнало в Германия в началото на ХХ век. — Б.р. ↑

ГЛАВА 3

Всички бяха свикнали с това, че в Москва времето обикновено е по-меко и по-топло, отколкото в Санкт Петербург. И наистина почти винаги беше така, а тази година също не правеше изключение. Разбира се, ако не се броеше фактът, че тази година декември в Петербург бе топъл, както и в Москва. В смисъл че температурата в Москва беше с един-два градуса по-висока, отколкото в северната столица, но и там, и тук тя бе над нулата, което бе крайно необичайно за средата на декември.

Докато следователят Татьяна Образцова стисна зъби и се захвана да разплита отдавна изоставените и станали вече почти безнадеждни наказателни дела, за да се сдобие с желаната свобода, нейният мъж — бившият подполковник от милицията Владислав Стасов, обикаляше, окрилен, Москва и щастливо обявяваше на всичките си приятели, че е успял да убеди Таня да се премести да живее при него и че събитието е въпрос на седмица, ако не и на дни.

Настя Каменская беше първата, с която Стас сподели новината. По този случай той отиде с колата си късно вечерта на „Петровка“, за да откара Настя до вкъщи. Настя прие предложението му с благодарност, защото панически се боеше да пътува и особено да ходи пеша в тъмни доби. Стасов имаше хубава кола, седалките ѝ бяха удобни и меки, купето — широко и топло и веднага щом влезе вътре, Настя примижа от наслада:

— Ох, Владик, толкова е хубаво! Поне веднъж на шест месеца ще си отида вкъщи като бял човек.

— Впрочем ти защо седиш до толкова късно на работа, бели човеко? Пак ли имате нечий височайши труп?

— А! — махна с ръка Настя, извади цигара и я запали. — Ние непрекъснато имаме трупове, едната половина са височайши, а другата половина — също някакви особени. Един го взривили, друг го гръмнали. Понякога има и такива, че ти се ще да зарежеш всичко и да се занимаваш само с тях. Но не дават.

— Гадове! — кимна в знак на съгласие Стасов. — Не дават на белия човек да се занимава с онова, което му е интересно.

— Разбира се, че са гадове — засмя се Настя. — Ето например на мен вече цял месец ми виси на главата едно убийство, в което е истинско удоволствие да се ровиш. Обаче не може, делото не се наблюдава, там няма никакви известни трупове, тъй че се налага тайно да крада време, за да се занимавам с него.

— За какво убийство става дума? Разкажи ми, пътят до вас е дълъг.

— Владик, ти през коя година започна да работиш в органите?

— През 75-а.

— Значи също не помниш тази история. Имало навремето в Ленинград един едър валутен спекулант и цар на търговията с хайвер и риба на име Сергей Бахметиев. През 73-а го арестували, осъдили го и след една година го разстреляли. Бахметиев имал жена и малко двегодишно момченце. Много скоро след това, буквално веднага след разстрела му, жена му отново се омъжила, сменила фамилията си и тази на сина си, преместила се при новия си мъж в Москва и 20 години, че и малко отгоре, те живели щастливо. И изведнъж като гръм от ясно небе само преди един месец намерили вдовицата му и мъжа ѝ, убити в собствения им апартамент.

— И какво интересно намираш в това? — изсумтя с недоумение Стасов. — Убийство като убийство. Или има още нещо?

— За убийството това е горе-долу всичко. Там няма много подробности. Съпрузите Шкарбул водели доста спокоен живот заедно със сина на Елена Шкарбул от първия ѝ брак. Синът им вече е голям, роден е през 72-а година, което означава, че сега е на двадесет и четири. По време на убийството не си е бил вкъщи, защото чествали с приятелката му някакъв интимен празник — или годишнина от запознанството им, или годишнина от първата им среща — нещо от този род. Той се прибрал вкъщи на другия ден и заварил „прекрасна“ картина: два трупа в локви кръв. В същото време съседите им в един глас твърдят, че са видели някакъв младеж с напрегнато и дори изплашено лице, който влязъл във входа, качил се на етаж, на който живеели Шкарбул, и след минути си отишъл. Походката му не била много уравновесена. А сега да ти кажа за потърпевшите. Въпросната Елена, която, общо взето, била млада жена, само на четиридесет и пет

години, не работела никъде през последните осем години, правела се на любезна домакиня, а преди това била секретарка и машинописка в някакво държавно учреждение. Нали разбираш, навремето тя се омъжила за милионера Бахметиев съвсем млада, на деветнадесет години, и затова не могла да завърши никакво образование. А и защо ѝ е било образование, щом мъжът ѝ имал толкова пари? После се родило детето и вече не ѝ било до учене. Общо взето, тя била тиха и кротка жена и не е засичана да върши никакви нередни неща. Мъжът ѝ — Юрий Шкарбул, също нямал отношение към бизнеса, бил лекар-стоматолог. Разбира се, частната практика съществувала и тогава, когато това беше забранено, но такива неща никога не стигаха до прокуратурата. Доктор Шкарбул умее да печели умерено и не прекрачвал границата на приличието. Ала през тези двадесет години съпрузите изобщо не живели бедно. Не си позволявали чак такъв лукс, че това да се набива в очите на околните и да предизвиква злоба и непреодолимо желание да пошушнеш нещо на ченгетата, но и не се лишавали от нищо. Естествено — в разумни граници.

— Аха — подхвана Стас. — Искаш да ме попиташ с какви пари са живели толкова добре цели двадесет години?

— Не, Владик, не искам да те попитам, а искам да чуя твоя отговор и да го сравня с отговора, който се роди в моята глава.

— Пак ли си правиш експерименти? Не разбрах, чия глупост искаш да премериш — собствената си или моята?

— Собствената си, разбира се. Ти си умен и знаещ човек и това е известно на всички.

— Стига де, не се подмазвай! Мисля, че са живели с парите на разстреляното мъжле на Бахметиева. Явно по време на следствието са иззели само малка част от имането му, а останалото е било скътано някъде и е наследено от вдовицата му.

— И аз мисля така. Значи не съм по-глупава от теб, Владик, и това искрено ме радва. Сега разбираш ли защо ми е интересно да се занимавам с убийството на съпрузите Шкарбул? Те никога не са имали собствен бизнес, което означава, че тяхното убийство не е разчистване на сметки, които са се появили днес или дори вчера. Проверих вече мотива за ревност, но там няма и помен от такава възможност. Бракът им е бил изумително здрав. Между другото на вид двойката е била

много хубава — и Елена, и мъжът ѝ. Останаха ми само две версии: грабеж и заплащане по стари сметки.

— И коя ти се струва по-интересна?

— Ох, Владик, и двете версии са много интересни. Ние с теб сме наясно, че скъпоценностите, които е скрил и спасил от конфискация Сергей Бахметиев, сигурно не са му принадлежали. Или поне не всичките. Ти би трябвало по-добре от мен да познаваш тази мафиотска кухня. Там винаги има някакви сложни сметки между всички, общи каси и прочее такива неща. Казано накратко, явно за онези пари и за останалите скъпоценности, които Елена Бахметиева-Шкарбул с чиста съвест е взела за себе си, са се намерили и други претенденти, които с точно толкова чиста съвест смятат, че имат право на тях. Друг е въпросът защо са чакали толкова дълго, за да предявят правата си.

— Е, ясно е защо — отвърна Стасов. — Тогава, имам предвид няколкото години след разстрела на Бахметиев, не са можели да шават много-много. Очевидно в онзи момент са хванали само няколко души от голяма групировка, а останалите са се снишили, за да не привличат вниманието към себе си. Бурята минала над главите им и — слава богу! — траяла кратко и отнесла само шапките им. Още повече че и вдовицата на Бахметиев навярно също не е започнала веднага да харчи тези пари и ако е била разумна жена, би трябвало и тя да изчака известно време. Защото милицията веднага би забелязала, ако жената на разстреляния валутен спекулант започнеше да пръска наляво и надясно банкноти, и би се досетила, че не са ѝ отнели всичко и има още доста за конфискуване. След това минало време, вдовичката се посъзвела, събрала смелост, протегнала ръчичка към парите, но първо плахо и предпазливо, тъй че нищо да не се набие на очи пред претендентите. Защото тях всичките биха могли дори да ги вкарат в затвора, нали? Тъй че моментът на мечтаната подялба се отлагал по естествен начин.

— Съгласна съм — кимна Настя. — Вярно, всички, които са вкарани в затвора в края на 70-те и началото на 80-те години, отдавна вече са на свобода. Възниква въпросът: защо са го направили сега, а не по-рано, веднага след като са ги пуснали? Мисля, че тук има някакво допълнително обстоятелство. Нали знаеш, Владик, че съществуват дълготрайни чувства и чувства — едnodневки. Когато ти отнемат дела, който честно или не толкова честно си заслужил, става ти обидно до

сълзи и искаш да си го възвърнеш. Веднага. На всяка цена! Но след половин година вече не ти се иска да се биеш за него, а след пет години окончателно го забравяш. За пет години ти вече си спечелил и получил много други дялове и не би се съсипвал от мъка заради някакъв си един-единствен дял, който навремето не са ти дали. Така ли е?

— Общо взето, горе-долу — да.

— Но ако ти не си спечелил нови дялове и си попаднал в ситуация, в която имаш страшна нужда от пари, които са ти жизненонеобходимы, тогава ще си спомняш за този отнет дял по двадесет и пет часа в денонощие. Ако имах тези пари... Ако тогава не ме бяха измамили... Ако ми бяха платили... Нямах да съм затънал толкова дълбоко, колкото съм сега... И така нататък. В зависимост от конкретната ситуация и от характера на конкретния човек ние ще се сдобием с труп или с труповете на онези, които този човек смята за виновни за несправедливата подялба. И ако има какво да се вземе от въпросните виновни, престъпникът решава финансовите си проблеми чрез убийството и съпътстващия го грабеж. А ако няма какво да им вземе, убиецът поне ще уталожни омразата и озлоблението си, като убие онези, които смята за виновни за всички сполетели го нещастия. Разбира се, ако съседите от блока са видели именно убиеца, а не някакъв случайно попаднал там нервен младеж, може да се говори за наемане на неопитен килър, тъй като хората, които имат лично отношение към богатството на Бахметиева, са хора на възраст. Много ми е любопитно да се поровя в биографиите на всички онези, които по един или друг начин са имали нещо общо с бизнеса на Бахметиев, да проследя биографиите им и да видя дали в този момент някой от тях не се е озовал в трудна ситуация. Ще е още по-добре, ако намеря такива, които преди месец и половина са били в трудно финансово положение, а днес всичко вече им е наред. Но нима някой ще ми позволи да се занимавам с археология? Не мога и да мечтая за това.

— Точно така е — потвърди Стас, — не бива да си мечтаеш за такива неща. Версията ти е интересна, с такова нещо аз също бих се заел с удоволствие. Е, приятелко, пристигнахме. Да те изпратя ли до асансьора?

Настя отвори вратата на автомобила и боязливо погледна навън. Край съседния вход се бяха скупчили някакви бабаити и ако се съдеше

по гласовете им, бяха доста пияни и твърде агресивни. Точно такива пияни малоумници можеха да бъдат видени не само на улицата, но и по стълбището, където обикновено окупираха площадките между етажите.

— По-добре ме изпрати до апартамента ми — помоли го тя. — Ако това не те затруднява.

Влязоха във входа и се качиха в асансьора. Настя още не бе успяла да вкара ключа в бравата, когато вратата на апартамента се отвори. На прага стоеше съпругът ѝ — Алексей Чистяков — в смокинг, с белоснежна риза и палаво потрепваща папийонка.

— Я виж ти!... — възкликна слисано Стасов. — Какво става, професоре? Къде отиваш?

— Току-що се връщам.

Чистяков направи крачка назад и пусна Настя и Стас да минат.

— Влизайте. Винаги ужасно се ядосвам на Настя, че не идва с мен по банкети и прочее обществени места. Но днес разбрах защо го прави.

— Така ли, тежко ли беше? — засвидетелства съчувствие Настя.

— Меко казано. Никога не съм се измъчвал така, както днес. Обикновено се чувствам добре в официален костюм, ям и пия с удоволствие, танцувам и флиртувам с момичетата. Но смокингът се оказа убийствена дреха за мен. Ала нямах друг избор, тъй като в поканата беше написано: „black tie“ — нямаше начин да отида с нещо друго. Просто е неприлично да се появиш без смокинг.

— Ами да не беше ходил! — изпръхтя Настя. — Вземи пример от мен. Никъде не ходя и се чувствам отлично. Льоша, включи чайника, моля те!

— Ама наистина, Льоша, не трябваше да ходиш — подкрепи я Стасов. — Защо трябва да се измъчваш така?

— Да не ходя ли? Лесно ви е да го кажете — вие сте независими хора. — Чистяков отиде в кухнята да включи чайника и повиши тон, за да не прекъсва тирадата си: — Днес родната наука се развива предимно благодарение на разни субсидиращи и спонсорски програми. Затова трябва задължително да се ходи на сборища като днешното, за да се запознаеш с богати и влиятелни хора, да им се харесаш и да им внушиш, че руската технокрация се намира в бедствено положение, от което може да се измъкне само благодарение на щедри пожертвования.

За руската математика аз, приятели, съм се превърнал в нещо като сватовник. Дават й пари заради мен и затова ме карат да посещавам всевъзможни приеми и политически сбирки.

Да, заради професор Чистяков, който бе член на няколко чуждестранни академии, оглавяваше собствена научна школа и беше много популярен на Запад, щяха да дадат пари. Настя осъзнаваше това. По тази причина го бе помолила само за едно: Льоша да не я кара да ходи заедно с него на тези мероприятия. Шумът, тълпата, задухът, в комбинация с тесните обувки и официалните рокли, правеха тези развлечения непоносими за нея. Освен това — там й беше изнервящо скучно.

— Е, професоре, предавам ти твоята съпруга по опис — две ръце, два крака, три глави и една голяма чанта. Тръгвам — заяви Стасов, стисна ръката на Алексей, млясна Настя по носа и хукна.

Настя се настани в кухнята и търпеливо зачака водата в чайника да заври. Алексей събличаше в стаята официалните си дрехи. Тя си помисли, че след като той е ходил на прием, значи сигурно нямат нищо за вечеря и напразно си бе мечтала за топла храна. Трябваше да се задоволи с нещо студено и приготвено набързо. Започна да се чуди с какво да си направи сандвич и не можа да се сети дали са им останали кашкавал и салам, или вчера ги изядоха. Разбира се, и през ум не й минаваше да стане от стола, да отиде до хладилника и да погледне вътре.

— Льоша — подвикна тя, — какво мога да си сложа върху филията?

— Защо питаш?

— Много съм гладна. Ще си направя един сандвич с чая.

Льоша надникна в кухнята и погледна загрижено жена си:

— Защо, не искаш ли бифтек с цветно зеле? Нали ги обичаш?

— А има ли?

Чистяков отиде мълчаливо до хладилника, извади тенджерата и тигана и с трясък ги сложи на печката.

— Мързелът ти минава всякакви граници! — каза сърдито той. — Добре, мързи те да готвиш и да притопляш храната, но поне можеш да надникнеш в хладилника, нали?

— Извинявай, слънчице — измърмори засрамено Настя, — бях сигурна, че заради банкета не си сготвил нищо, мислех си, че не си

имал време.

— Сигурно ако се беше прибрала преди мен вкъщи, тъй и щеше да си седиш на стола и да си мечтаеш за разни вкуснотии, докато си спомняш дали имаме нещо, от което можеш да си направиш най-обикновен сандвич. Настя, просто не разбирам как търпя всичко това толкова години!

— Добре де, нали ти се извиних. А Стасов го е споходила голяма житейска радост. — Тя се опита да отклони разговора от темата за своите недостатъци.

— Каква? — поинтересува се живо Льоша. Стоеше до печката по потник и гащета и слагаше бифтеците и цветното зеле в тигана. Видът му бе много смешен — какъвто си беше висок, слаб, попрегърбен, с разрошени рижи коси, в този момент Чистяков страшно приличаше на популярен герой от анимационно филмче, но Настя не можеше да си спомни от кое.

— Татяна се е съгласила да се премести в Москва.

— Така ли? — Льоша откъсна поглед от тигана и погледна жена си с недоумение. — И какво чак толкова радостно има в това?

— Какво говориш, Льоша! — възмути се Настя. — Нали Таня е неговата любима съпруга! Как така какво чак толкова радостно има в това? Радостното е, че тя ще се премести в Москва и те ще живеят заедно.

— А тя защо не се премести по-рано? Нали те, доколкото си спомням, са женени вече повече от година.

— Тя не искаше. А Стасов непрекъснато я убеждаваше и най-сетне я е убедил. Какво ти става, Льоша? От какво си недоволен? Какво не ти харесва?

— Не ми харесва този ентусиазъм. Татяна цял живот е живяла и работила в Петербург, там са баща ѝ, роднините ѝ, приятелите ѝ, колегите ѝ. Напълно обяснимо е защо не е искала да се премести тук. От къде на къде ще зарязва всичко това заради Стасов? Да не би да е решила коренно да промени стила си на живот и заниманията си?

— Май че не е. Стасов каза, че ще се премести в следствената служба на същата длъжност.

— Значи доброволно е решила да сложи кръст на кариерата си. Татяна не може веднага да стане добър следовател в Москва. Тук всичко ѝ е чуждо, хората наоколо са ѝ чужди, чужди са ѝ и интригите,

в които тя непрекъснато ще се забърква и сетне ще хаби време и нерви, за да се измъкне от тях. В професионално отношение веднага ще слезе няколко стъпала по-ниско и изобщо не се знае след колко години ще успее да навакса. В името на какво? Заради Стасов, така ли? Настя, имам много добро отношение към него, но не харесвам мъжете, които се опитват да натрапят на жените си собствените си представи за това как трябва да живеят и да подредят бита си. Затова, въпреки цялата си любов към нашия приятел Стасов, смятам, че той постъпва неправилно, като кара Татяна да се мести тук. Да не би на нея да ѝ е зле в Петербург? Нима ще ѝ бъде по-добре тук, където не познава никого? Щом той страда чак толкова много по нея и иска да я вижда всеки ден, нека да си събере багажа и да замине на брега на Нева. Щом не може да живее без нея, нека сам изпита дискомфорта на отдалечаването от дъщеря си, от майка си, от приятелите си, от жилището, с което е свикнал, и от интересната си работа. Той, а не тя, нали разбираш? Човек не бива да решава собствените си проблеми за чужда сметка.

Настя угнетено мълчеше. Льоша хем беше прав, хем не беше. Интересно дали на нея щеше да ѝ хареса, ако той се бе опитал да я накара да се премести при него, в район „Жуковски“, и оттам всеки ден да ходи до улица „Петровка“. Или пък ако той започнеше да ѝ прави сцени заради това, че нямат деца и че тя не се занимава с домакинството? Не, това категорично нямаше да ѝ се хареса, но и Льоша никога не би го направил. Той, както и тя, беше привърженик на ясно формулирания принцип, че не бива да се опитваш да променяш хората и да ги правиш такива, каквито биха се харесали на теб. Защото или трябва да ги приемаш и обичаш такива, каквито са, или изобщо да не ги обичаш, понеже никой не те кара да го правиш. Дали да обичаш, или да не обичаш някого си е твой проблем и твой избор. Човек не бива да се старее да прави този избор по-лесен за сметка на другия.

Настя беше напълно съгласна с тази постановка на въпроса. В същото време това правило, което важеше за мъжа ѝ и за самата нея, изобщо не бе задължително за Стасов и Татяна. Те бяха други хора и имаха други вътрешни правила и принципи. Стасов смяташе, че е възможно да настоява пред Татяна да се премести при него. Льоша никога не би направил това, но той беше Чистяков. А Стасов си беше

Стасов. От него не можеше да се иска постъпките му да отговарят на нечии чужди стандарти.

— Не се ядосвай, Льоша — опита се да го успокои Настя. — Ти може и да осъждаш Владик, но той толкова искрено се радва, че човек просто не може да не се радва заедно с него. И облечи нещо, моля те, ще настинеш.

Само че Алексей изобщо не се ядосваше.

* * *

По всички признаци убийството на Елена Шкарбул и нейния мъж можеше да бъде определено като користо и извършено с цел грабеж. Следствената група, която пристигна на местопрестъплението, завари пълен хаос в апартамента. Всички вещи бяха разхвърляни и се търкаляха по пода, вратичките на шкафовете бяха разтворени, вграденият в стената гардероб също зееше. Но проблемът беше в това, че никой не можеше да каже какви скъпоценности са откраднати.

Основният източник на информация, разбира се, беше синът на Елена Шкарбул — Виталий.

— Не зная какво е имало в сейфа — каза той. — Баща ми не ми позволяваше да го пипам. Всъщност сейфът беше в спалнята на родителите ми.

— Добре де, дори да не знаете със сигурност какво е имало в него, може би поне предполагате? Какво държаха там? Пари? Скъпоценности? Бижута?

Следователят Гмиря бе търпелив човек и не бързаше. За разлика от много свои колеги, той не обичаше неговите следствени да лежат по цели месеци в арестите и в такива случаи обикновено се опитваше бързо да приключи делото. Но щом никой не бе арестуван и дори нямаше истински заподозрени, значи можеше да не прищпорва ситуацията.

— Честна дума, не зная. Но не мисля, че е имало пари. Майка ми и баща ми винаги много се страхуваха от пожар или от обир и доколкото си спомням, държаха парите си в банка.

Това май беше истина. При обиска бяха открити няколко спестовни книжки за различен вид влогове, чиято обща сума бе доста

прилична.

— А имаха ли скъпоценни бижута? Възможно ли е да са ги държали в сейфа?

— Не зная. Какви бижута? Мама носеше всичко, което имаше. Много обичаше да си слага златни украшения. И нямаше никакви други бижута.

Онова, което мама носеше, според Виталий трябваше да се намира в специална красива кутийка върху тоалетката в спалнята. Всичко, което бе изчезнало — по думите на Виталий, беше изброено в протокола. Освен това бяха разпитани познатите семейства, посещавали дома на Шкарбул, и в описа на откраднатите украшения на Елена бяха направени уточнения и допълнения. Естествено трудно можеше да се очаква, че един 24-годишен младеж ще си спомни с точност колко листенца е имало цветчето от колието, с колко камъни е бил пръстенът и каква марка е бил дебелият синджир, който Елена е носела на врата си — „Картие“ или „Шанел“.

В самото начало „най-лесният“ заподозрян, разбира се, беше Виталий Шкарбул. Да речем, че му е омръзнало да живее под родителски надзор, затова е решил да ги убие, да живее сам — или с когото си иска! — в големия четиристаен апартамент и да харчи парите на мама и татко. Имаше такива случаи в практиката им, но те не бяха чести. Ала почти веднага се наложи да подложат на съмнение тази версия. Първо, Виталий и без това не бе лишаван от нищо, а Елена и Юрий му бяха давали толкова пари, колкото поискаше. Второ, разпитите на приятелите на самия Виталий потвърдиха, че дори когато е искал пари от родителите си, сумите не са били големи, пък и не го е правел всяка седмица. Бил е доста преуспяващ младеж, завършил Академията по икономика и финанси и е работел в една от московските банки. Не е бил нещо изключително в работата си, но бил дисциплиниран и с добри перспективи в кариерата, в случай че непрекъснато повишавал квалификацията си. Виталий нямал маниерите, характерни за някои новобогаташи, и въобще не се стремил да носи ризи, които задължително струват над 100 долара и са с марка „Диор“. Естествено, както всички млади хора, той също искал да кара „Ферари“, но засега се задоволявал с „Жигули“ и бил напълно доволен, отлагайки покупката на „Ферари“ за в бъдеще — като един вид мечта, към която следвало да се стреми. Когато трябвало да се обади на

някаго, докато се движел из града с колата си, той паркирал и звънял от автомат, като при това дори не бил споменавал пред баща си, че иска мобилен телефон.

Никой не се съмняваше в това, че Виталий е обичал родителите си и никой не дръзна да твърди, че му е било в тежест да живее с тях. Били са добро и сговорно семейство, а в апартамента им имало предостатъчно място, за да не си пречат взаимно. Освен това приятелите на семейството твърдяха, че съпрузите Шкарбул много пъти предлагали на сина си да направят замяна и да му осигурят отделно жилище, но младежът твърдо отказвал и твърдял, че се чувства много добре с родителите си и че няма никаква необходимост да се отделя от тях. Когато се стигнело до сватба, тогава можел и да помисли за това... Ала Виталий Шкарбул проявявал завидно здрав разум и по въпроса за женитбата си, като изобщо не се опитвал да прехвърли евентуалните проблеми, да речем, на безработната си съпруга и малкото си дете върху гърба на майка си и баща си. Той смятал, че първо трябва да си стъпи на краката и да има възможност самостоятелно да издържа семейство, и затова не възнамерявал да се ожени, преди да навърши 30 години. Обявявал това на всички свои познати момичета, за да не им дава напразни надежди, в случай че те не са готови да чакат толкова дълго.

Освен това — което беше и един от решаващите аргументи за следователя Гмиря да свали подозренията от сина на убитите — Виталий Шкарбул нямал нито дългове, нито каквито и да е пристрастия към хазартни игри например, което означаваше, че не е имал и спешна нужда да се сдобие с пари, и то по този ужасен и отвратителен начин. За да убиеш собствените си родители не под влияние на някакви притискащи обстоятелства, а просто така — без причини, за едното удоволствие, наистина трябваше просто да не си човек. Не, Виталий очевидно нямаше такива склонности.

Докато разследваше убийството на съпрузите Шкарбул, Настя Каменская си спомни за едно странно на пръв поглед престъпление, което бе извършено преди по-малко от година. Млада наркоманка бе застреляла баща си и майка си и спокойно бе обяснила, че те не й давали свобода и изобщо й били дошли до гуша с присъствието си. Но тя беше истинска наркоманка, която никога не излизаше от състояние

на транс. А Виталий... Той беше напълно нормален младеж. И не само че не употребяваше наркотици, но дори не пиеше и не пушеше.

Освен всичко, казано до момента, имаше и следи. Следи на чужд човек в апартамента. Беше напълно възможно това да са следите на онзи младеж, когото съседите бяха видели точно по времето, когато — според заключението на медицинската експертиза — бе настъпила смъртта на Елена Шкарбул и нейния мъж. Казано с други думи, около 22 часа вечерта на 6 ноември.

Но кой беше този младеж? Къде трябваше да го търсят? Каква връзка имаше със семейство Шкарбул? И ако нямаше никаква връзка, тогава кой го беше наел?

Все въпроси, въпроси... Настя Каменская с удоволствие би посветила часове за намирането на отговорите им, но не разполагаше с такова време. Имаше други убийства, други потърпевши и други престъпници, които изискваха по-съсредоточено внимание, отколкото убийството на лекаря-стоматолог и неговата съпруга домакиня.

* * *

Онзи сън отново му се присъни. Спохождаше го почти всяка нощ и го караше да се събужда, облян в студена пот и със заседнал в гърлото вик. Огромни локви кръв, това дори не бяха локви, а цяло море от кръв, само че плитко. Той, който знае защо, вървеше през това море — или за да търси нещо, или защото му беше поставена такава задача. Никак не му се щеше да гази до глезени в кръв, искаше му се да излезе на брега и да стъпва по тревата, но продължаваше да гази и да гази, защото трябваше да прави това. Само че все не можеше да си спомни какво точно трябва да извърши и защо гази през това море от кръв.

Най-страшното беше, че всеки път в този сън се случваха различни неща. Кръвта в една от локвите започваше да бушува и да се надига, а сетне придобиваше очертанията на глава. Само на глава — без тяло и врат. Кръвта бавно се стичаше от нея и разкриваше едно ужасно мъртво лице. Той никога не знаеше чие ще бъде това лице. Понякога се оформяха лицата на познати момичета, понякога — на момчета, с които бяха ходили заедно на училище, понякога — дори на

учителите му, които той мразеше като дете, или дори на съседите му от блока. Понякога това бяха лицата на майка му и баща му. Понякога беше едно сбръчкано старческо лице с хлътнали в беззъбата уста устни и със смешни кръгли очилца на носа. Страхуваше се най-много от това старческо лице. И всеки път, когато кървавата локва в съня му започваше да бушува и да се надига, приемайки формата на човешка глава, той с ужас си повтаряше: „Само да не е тя! Само да не е тя! Нека да е всеки друг, но не и тя!“

В онзи кошмарен сън тези мигове на очакване бяха най-страшни за него.

* * *

Опитът да бъде открита тайнствената Зоя Николаевна Голдич на този етап не даваха резултат, но Татяна Образцова усещаше, че тук проблемът не е в нейната личност, а в самия факт на съществуването, появата и изчезването ѝ. Ако предложеха на Татяна да ѝ обяснят този феномен, но в замяна на това да я лишат от възможността да разкрие коя е Голдич и защо разполага с фалшив паспорт, следователят Образцова веднага щеше да се съгласи.

Реши да направи втория разпит на следствия Суриков още на следващия ден след първия. Това също бе част от старата изпитана тактика да вадиш човека от килията всеки ден по едно и също време в продължение на седмица — седмица и половина, а след това „да забравиш“ за него. Понякога ефектът бе много добър.

Суриков седна срещу нея със същата нагла усмивка:

— Е, здравейте, Татяна Григориевна, вече се бях подготвил да се срещна с нов следовател. Дори дълбоко в душата си съжалих.

— За какво? — попита сухо Татяна, докато бързо попълваше бланката на протокола от разпита.

— Ами вие сте толкова добра. Позволихте ми да пуша. Освен това сте хубава, на човек му е приятно да ви гледа.

— Гражданино следствен Суриков, ако не сте в състояние да спазвате дистанция, ще бъда принудена да ви сложа на мястото ви, за да не забравяте къде е то. Тогава нашият разговор едва ли ще ви се стори приятен. Е, как предпочитате — да ви наричам Сергей

Леонидович или се каните да ме принудите да се обръщам към вас с гражданино следствен?

Дали така ѝ се стори, или наглата усмивка върху лицето му наистина леко помръкна? Съвсем лекичко. После отново засия в пълния си блясък:

— Добре де, извинявайте, поувлякох се малко. За какво ще си говорим днес?

— За Зоя Николаевна.

— Тази пък коя е?

— И аз исках да ви попитам за същото, Сергей Леонидович. Коя е Зоя Николаевна Голдич?

— А, тя ли... Ами някаква позната на моята хазяйка. Аз обаче изобщо не я познавах.

— Как изглежда?

— Зоя ли? Ами една такава представителна, едра, сигурно е на около четиридесет и пет години, налята. Изобщо — внушителна жена.

— Какъв е цветът на косата ѝ?

— Цветът ли? Ами как му викаха... кафяв.

— А прическата?

— Какво прическата?

— Каква прическа носеше?

— Ами такава... обикновена.

— Сергей Леонидович, само мъжете могат да имат обикновени прически, и то условно казано. Женските прически имат твърде много разновидности и варианти, за да могат да бъдат наречени обикновени. Така че каква прическа имаше Голдич?

— Къса. Тя е късо подстригана. Като вас, точно като вас.

— Аз не съм подстригана, имам дълга коса, която съм свила на кок отзад. Това се нарича гладка прическа. Помислете си, Сергей Леонидович, Голдич късо подстригана ли беше или косата ѝ бе прибрана в гладка прическа?

— Ама нали ви казах, прическата ѝ беше като вашата.

— Ясно. А какъв беше гласът ѝ?

— Един такъв силен.

— Висок, нисък?

— Нисък. Не, май че беше нещо средно.

Татяна зададе на Суриков още много въпроси, някои от които бяха важни за следствието, а други — странични, такива, които ѝ позволяваха да го хване в капана си. След това му подаде протокола.

— Прочетете го внимателно и се подпишете на всяка страница. Ако нещо не е точно, трябва да ми кажете и ще го поправим заедно — изрече машинално тя, докато си мислеше за нещо съвсем друго.

Ако се съдеше по вписаните в протокола паспортни данни, Зоя Николаевна беше на 32 години. Беше ясно, че паспортът е фалшив, но една жена, която на вид е на 45 години, не би посмяла да представи фалшив паспорт, според който е с близо 15 години по-млада. Не, не би посмяла. Което означаваше, че жената, която бе идвала тук при следователя и която бе разполагала, освен с този паспорт, и с генералното пълномощно от Бахметиева, изобщо не изглежда така, както току-що я описа Суриков.

И какво следваше от това?

* * *

След две години той беше вече друг човек. Но това стана точно след две години, а не веднага. Разбира се, в самото начало не гледаше на условията, които му бе поставила София Иларионовна, като на закон, който трябва да спазва на всяка цена.

Той тъгуваше по свободния си живот без ограничения, задължения и ставане в 7 сутринта. Макар да разбираше, че този свободен живот не можеше да продължава дълго, че или щяха да го вкарат в затвора, или да го убият, или да влезе в болница — въпреки това тъгуваше за него. На Сергей му беше трудно да води със старицата Бахметиева разговорите, които за него бяха твърде сложни и засукани. Не му се щеше открито да си признае, че не ги разбира. Понеже младежкото му високомерие си казваше думата, налагаше му се да слуша с разбиращ поглед и да кима в знак на това, че уж е съгласен с чутото. Струваше му се, че София се хваща на тази въдица и вижда в него достоен и интересен събеседник. Това, от една страна, го ласкаеше, но, от друга... Де да можеше в този момент да седне с аверчетата, да удари една биричка, да си почеше езика за разни глупости, без особено да подбира думите си, и да изръси куп жаргонни

приказки. Кой знае защо, притесняваше се да разговаря така, както бе свикнал, с Бахметиева, а още му бе трудно да говори по друг начин. Още не беше се научил.

В един момент, някъде около месец след като оздравя, Суриков загуби самообладание. Беше страшно уморен от напрежението, което постоянно изпитваше в присъствието на хазяйката си, стана му скучно, махна с ръка на всички забрани и мечти за апартамента, избяга от работа за цял ден и отиде в онзи квартал, където преди се събираше с аверите. Посрещнаха го с въпроси: къде бил изчезнал и къде се е подвизавал. Отдавна не се бяха виждали, от момента, когато чичо Петя окончателно изчезна от хоризонта и стана ясно, че в близко време не се очертават постъпления и Серьожа няма да може да върне дълга си. С приятелите му веднага спретнаха купон в нечия къща, погълнаха някаква смес (по случай завръщането на блудния си другар сипаха му безплатно от „прахчето“) и дивяха по пълна програма. С момичета и бясна музика. Суриков отдавна не бе изпитвал такава лекота и не се бе чувствал толкова добре. Нямаше нужда да осмисля нищо, да напруга мозъка си и да се въздържа. Пълна свобода! Рай!

След два дни се наложи да освободят къщата, защото собствениците ѝ се върнаха. На Сергей дори и през ум не му мина да се обади на старицата и да я предупреди, че ще ношува другаде. В този момент той беше убеден, че никога вече няма да се върне при нея. Да върви на майната си с нейния апартамент! Как ли пък няма заради някакъв скапан апартамент да си съсипва живота! Притрябвал му е! На това отгоре му налага и разни правила, предявява изисквания и изобщо всичко при нея е някак много сложно. Къде по-добре се чувства с аверчетата! Те са обикновени хора — като него.

Прекара още четири дни в познатото си скиторене, спа където му падне: кога с компания, кога — сам. Седмица след като напусна дома на Бахметиева, той за пръв път се замисли какво ли прави старицата без него. Без нея Сергей се чувстваше добре, дори можеше да се каже — прекрасно, но тя... Беше толкова стара, че едва ходеше до магазина. Кой знае защо, спомни си, че София Иларионовна го помоли да уплътни рамките на прозорците, защото идваше зима, а през тях нахлуваше студ. Обеща ѝ, но не го направи. Канеше се да свърши тази работа през почивните дни.

Сергей се боеше да признае пред себе си, че му е мъчно за старицата. Никога в живота се не бе изпитвал мъка по никого, дори по майка си, която бе алкохоличка. Решението му да се върне обратно съзряваше трудно, защото той се страхуваше от гнева, мъмренето и нравоученията на старицата. Последната капка, която преля чашата, бе появата на онзи тип, комуто Сергей дължеше пари.

Допълзя при София пребит, с разкъравена устна и с разкъсано яке. Старицата не каза нито дума, изпрати го в банята, след това го настани в леглото, както първия път, и го напои с чудодейните си отвари. На сутринта само го попита:

— Ще идеш ли на работа или не?

— Не зная — отвърна предпазливо той. — Ако не ме изгоните, ще ида.

— А ако те изгоня?

— Тогава няма да ида. Каква ти работа, щом няма къде да спиш.

— Върви на работа! — каза сухо Бахметиева. — Естествено — ако не са те уволнили заради отсъствията. Довечера ще си поговорим.

Не беше уволнен. Какъв смисъл имаше да уволняваш хамалин? Да не би кандидатите за тази работа да се редят на опашка? Удържаха от заплатата му пропуснатите дни, разбира се, но бяха страшно доволни, че все пак се е върнал. Суриков не се чувстваше много добре, тъй като седмицата, прекарана на свобода, си бе казала думата, но изтърпя до края на работния ден и се помъкна към къщи с очакването да получи строго мъмрене.

Строго мъмрене — в буквалния смисъл — нямаше. Но онова, което последва, беше още по-лошо. София мълчаливо му сервира вечерята, седна срещу него край масата и подпря брадичка с ръце.

— Значи тъй, Серьожа — каза тя почти мило. — Има неща, които човек може да извърши само веднъж в живота си. Е, може и изобщо да не ги върши, но това е трудно. Малко хора успяват да се въздържат. Всички ги вършат. Въпросът е колко пъти ще ги извършат. Та тъй, нещата, за които говоря, е срамно и глупаво да се вършат два, че и три пъти. Веднъж е нормално и простимо. Но не и повече. Разбираш ли накъде бия?

— Още не — измърмори той с пълна уста. Обикновените макарони с кренвирши му се струваха най-прекрасната храна на света.

— Сгрешил ли си веднъж, значи просто си един много доверчив и лекомислен човек. Сгрешиш ли втори път, значи си глупак и подлец. Аз ти повярвах — и сгреших. Ти ме излъга. Но аз ще ти простя. Ала това няма да се случи втори път. Разбира се, ти можеш да ме излъжеш и втори път, само че аз няма да ти прощавам повече. Запомни, Серьожа: преди да се появиш при мен, аз все някак съм живяла и не съм пропаднала. Да, трудно ми е сама, защото съм стара и слаба, но съм живяла и съм се справяла. Няма да пропадна без теб. По-добре е да живееш сам, вместо да имаш до себе си някакво лекомислено същество, на което не можеш да разчиташ. Но въпросът е: какво ще правиш ти без мен? Пак ли ще се влачиш по мазетата и ще се търкаляш по пейките, когато те свие сърцето? Помисли върху това. И не ме карай повече да се връщам към тази тема.

Сергей дъвчеше мълчаливо и не знаеше какво да й отговори. Ама че глупак беше, истински глупак, съжали старицата, мислеше си как ли се чувства тя там сама, безпомощна, без него... А ето каква се оказа тя: обясняваше му, че може да живее и без него и че той изобщо не й е нужен. Добре, щом е така, и на него изобщо не му се живее при нея, да не би пък да му е притрябвала чак толкова! Ей сега ще си дояде вечерята и ще си отиде... Ама че вещица!

Той се опитваше да се ядоса, но нищо не се получаваше. А Бахметиева помълча малко и добави:

— Добре е, че не ми отговаряш веднага. Никога не бива да се отговаря веднага, без да се помисли. Помисли си върху моите думи и претегли всичко както трябва. Може би на теб свободният живот наистина ти е по-сладък. В такъв случай няма да ти се натрапвам, ти си голям човек и сам ще решиш как да живееш. Живя при мен близо месец, повесели се и на свобода, тъй че помисли си, пресметни, сравни къде ти е по-добре. Както решиш, тъй и ще бъде. А моята дума на две не става, аз няма да се отметна: ако с теб живеем сговорно до смъртта ми, апартаментът ще бъде твой.

Тя каза това и отиде в стаята си. Суриков бързо дояде вечерята си, изми чиниите и също хукна към своята стая. Съблече се на бърза ръка и си легна, макар да беше едва 8 часът вечерта. След секунда се разнесоха приглушени гласове. Бахметиева бе включила телевизора, тя винаги гледаше новините и не само по един, а по няколко различни канала. Сергей не можеше да проумее и това. Защо ли го правеше?

Беше пълна глупост. Освен това старицата много обичаше да гледа криминалните хроники и никога не пропускаше „Управлението на вътрешните работи на Санкт Петербург съобщава“, „Пътен патрул“ и „Човекът и законът“. Серьожа беше солидарен с нея в това занимание и често се присъединяваше към старицата. Беше му също интересно да гледа предаванията за трупове и престрелки. Но другите новини... Как ли пък не!

Уви се с одеялото и се обърна към стената. Щеше да преспи тук и тази нощ, пък утре... Какво — утре? Къде щеше да ношува утре?

Отговорът дойде лесно и естествено. Как така къде? Разбира се, че тук. Какво имаше да му мисли? Бабчето бе истинско съкровище, не крещи, нищо не му налага, не му взема пари за жилището, че на това отгоре му и готви. Разбира се, свободният живот е хубаво нещо, само че той вече се е насърбал с попарата му още от дете. Родителите му изобщо не се интересуваха от него и можеше да се смята, че още след раждането си беше оставен сам да решава съдбата си. Естествено водеха го на ясли и детска градина, и то не всеки ден, защото те работеха по пет дни в седмицата, но когато вече тръгна в първи клас, тутакси се превърна в господар на самия себе си. Майка му и баща му нито веднъж не поискаха да видят домашните му и изобщо не им пукаше как се учи и какви оценки получава. Дори не ходеха на родителски срещи, тъй че не научиха как го ругаят учителите. Той цял живот бе правил каквото си иска. Стига толкова! Беше му омръзнало. Старицата бе права: хубаво е, когато си нужен някому и когато някой се интересува от теб.

Не усети кога заспа. На сутринта стана в 7, изми се, закуси и почука на вратата на София.

— София Иларионовна, отивам на работа. Да купя ли нещо на връщане?

— Аз нямам нужда от нищо — разнесе се гласът ѝ иззад вратата. — За себе си купи масло, твоето е свършило. Останало е колкото за един път, а за вечеря ще ти изпържа бутче.

Суриков тръгна на работа с леко сърце. Явно баба София му беше простила и повече нямаше да му чете морал. И слава богу!

ГЛАВА 4

В онова неделно декемврийско утро Настя се събуди още по тъмно и се вслуша във вътрешния си глас. За нея ранното ставане винаги беше мъчително, особено когато навън бе още тъмно, но този път се събуди сама, макар че часовникът показваше едва седем без четвърт. Полежа още десетина минути, потънала в размисли, чудейки се дали да се опита да заспи отново, или да стане, и изведнъж си спомни, че вчера беше решила да се срещне със Заточни. Тъкмо затова се събуди толкова рано.

Измъкна се лекичко изпод одеялото, стараейки се да не събуди мъжа си, но номерът ѝ не мина. Алексей не спеше дълбоко и още при първото движение в затоплената постеля измърмори:

— Ще ставаме ли вече?

— Ти поспи, слънчице, а аз ще ида да се поразходя с Иван.

— Отлична идея! — каза одобрително той, обърна се на другата страна и се зави с одеялото. — Облечи се добре, за да не изстинеш. Вчера синоптиците обещаха минусови температури и студ.

След пет минути той вече спеше дълбоко и сладко сумтеше.

Настя пиеше кафе и поглеждаше към часовника, за да не закъснее. Предишния ден тъй и не се обади на Иван Алексеевич, за да си определи среща с него, а сега не ѝ се щеше да му звъни, защото се боеше да не събуди отново Льоша. Трябваше да излезе рано и да се опита да хване генерала на входа на Измайловския парк. Ако пропуснеше този момент, след това нямаше да може да го открие в огромния парк. „Ама че съм тъпанарка! — кореше се тя и преглъщаше бързо горещото кафе. — Защо не се обадох вчера на Иван? Сега ще има да си късам нервите.“

Видя генерала отдалеч. Лицето му не се различаваше много добре, но Настя веднага позна суховатата му дребна фигура в яке и без шапка на главата. Генерал Заточни не признаваше шапките и само в краен случай можеше при нужда да си сложи униформената фуражка.

— Анастасия, вие ли сте? Не съм очаквал да ви видя тук. Напоследък съвсем се измързеловихте и престанахте да се разхождате с мен.

Той гледаше Настя с насмешка, но тя знаеше, че Иван Алексеевич се радва, че я вижда.

— Нали няма да ви преча? Вчера си мислех да ви се обадя, но се прибрах много късно вкъщи и не ми беше удобно — излъга Настя.

Тръгнаха бавно по тъмните алеи. Настя обичаше тези неделни разходки с генерал Заточни. Само да не се налагаше да става толкова рано! Но Иван Алексеевич беше непреклонен и за нищо на света не се съгласяваше да излиза в парка по-късно. Вече си бе създал дългогодишен навик и нямаше намерение да го променя заради мързеловата Анастасия Каменская.

— Хайде разказвайте! — настоя той. — Нали не сте станали току-така в тази ранина?

— Иван Алексеевич, спомняте ли си делото на Сергей Бахметиев?

— Онзи крал на хайвера и диамантите ли? От началото на 70-те години, нали?

— Същият.

— Спомням си някои неща, но не в подробности. Наричаха го Златната рибка.

— Така ли? Защо?

— Е, как, от една страна, беше свързан с хайвера и рибата, а, от друга — със скъпоценни метали и камъни. И в крайна сметка се получаваше Златната рибка. Беше универсален тип. Защо се интересувате от него?

— Убили са вдовицата му и втория ѝ мъж.

— Ясно. И, разбира се, решили сте, че е разчистване на някакви стари сметки, така ли?

— Ами да. Защо, не е ли правдоподобно?

— Не, защо да не е, дори е много правдоподобно. И какво искате да ви разкажа за Бахметиев?

— Всичко, което си спомняте. Интересува ме най-вече дали неговата вдовица не би могла още тогава, преди 20 години, да има достъп до парите и скъпоценностите, които са принадлежали не само на Бахметиев, но и на други хора. По онова време не са имали

възможност да извършат подялбата, но е много вероятно сега вече да се е появила такава възможност.

— Много е вероятно, много е вероятно... — повтори замислено Заточни. — Не мисля, че сте права.

— Защо?

— Доколкото ми е известно, Бахметиев не е бил ковчезникът в компанията си. Ние нямахме никаква оперативна информация за това, че е присвоил чужди пари. Разбира се, всичко е възможно. Но не бих ви съветвал да си губите времето с тази версия. Струва ми се безперспективна.

— А на мен не ми се струва! — възрази упорито Настя. — Искам да събера информация за хората, които по онова време са били свързани с бизнеса на Бахметиев, и да изясня къде се намират те в момента и с какво се занимават.

— Е, какво пък — сви рамене генералът, — вие най-добре си знаете какво да правите. Искате да ви помогна, така ли?

— Искам. Ще ми помогнете ли?

— Разбира се. — Заточни пусна своята прословута слънчева усмивка, която заливаше събеседника му с нежна топлина. — Нали знаете, Анастасия, че не мога да ви откажа, дори когато ме молите за очевидни глупости. Какво по-конкретно искате?

— Първо искам да се запозная с онези, които през 73-а година са водили делото на Бахметиев. Делото се е гледало във Върховния съд, тъй като е било междурепубликанско, за големи престъпления и със смъртна присъда, но не зная кой е водил следствието. Дали са били московчани или ленинградчани.

— Ако не греша, беше работа на съвместна група. Привлякоха също така азербайджански и казахстански следователи. Делото се водеше само срещу няколко души — пет или шест човека, тъй и не можаха да хванат никого повече. Бахметиев, като организатор, получи най-тежката присъда, а другите се отърваха само с дълъг затвор.

— Може би трябва да започна точно с тях? — попита Настя. — Излежали са си присъдата и са отишли при вдовицата на шефа си да си искат дела.

— Ех, как ви се ще да е така! — разсмя се Иван Алексеевич. — Дори сте готова да нагласите фактите. Скъпа моя Анастасия, всички те бяха прилични хора. Като казвам прилични хора, имам предвид, че не

бяха някакви патологични изроди, а хора с висше образование, които заемаха различни длъжности в държавната йерархия. Такива хора умеят да се адаптират към затворническите условия, не обиждат персонала, работят добросъвестно, администрацията има добро мнение за тях и затова излизат от затвора, след като са излежали половината си присъда. Дори и всичките да са получили по 15 години, значи през 81-а или 82-а вече са били на свобода. А е много вероятно да се е случило и по-рано. И да не би според вас те да са чакали цели 15 години, за да изяснят отношенията си с вдовицата на Бахметиев? Е, това вече звучи съвсем неправдоподобно.

— Прав сте — въздъхна Настя, помълча малко, но сетне упорито добави: — Въпреки всичко на мен ми се струва, че причината за това убийство се крие някъде там — през 73-а година. Не ме разколебавайте, Иван Алексеевич. Още повече че другите версии са още по-слаби.

— Нима? Да не би това семейство да е било чак толкова идеално, че да не е имало за какво да бъде избито? — осведоми се скептично генералът.

— Семейството не е било идеално, а най-обикновено. Ако беше идеално, щеше да ми се стори подозрително. Нали знаете, че понякога зад идеалната фасада се крие такова блато, че умираш от ужас, щом надникнеш вътре. А тук... Дори няма за какво да се хванеш. Красива и поддържана жена, красив мъж, никакви странични връзки, никакъв бизнес, който би могъл да се стори привлекателен за рекетъорите и да провокира конфликти между партньорите и конкурентите. Разбира се, би могло да се порови в тази посока, но чувствам вътрешна съпротива да го сторя.

— Ръководите се от интуицията ли? — повдигна вежда Заточни. — Нямате вид на такъв човек, Анастасия.

— Не, Иван Алексеевич, интуицията няма нищо общо тук. Просто ми се ще да се заема с онази версия, която ми звучи най-интересно. Затова си измислям всевъзможни оправдания.

— Е, поне си го признавате честно. Добре де, убедихте ме. Ще се опитам да ви свържа с хората, които си спомнят делото на Бахметиев в подробности. Други молби имате ли?

— Засега — не. Сигурно ще се появят по-късно. Нали няма да ми се карате?

— Ще ви се карам — усмихна се отново меко генералът. — Но вие сте упорит човек и въпреки всичко ще постъпите така, както искате. Как е Гордеев? Май не съм го виждал напоследък.

— Търчи насам-натам. Както винаги.

— Не се ли оплаква от здравето си?

— Не.

Настя погледна изненадано Заточни. Защо ли ѝ задаваше този въпрос? Нейният началник полковник Гордеев обикновено се оплакваше от здравето си само в два случая: когато отиваше на работа с възпалено гърло и беше принуден да общува с подчинените си с пресипнал глас или когато искаше да засрами служителите си, като се наричаше стар болен милиционер и ги заплашваше, че ще зареже всичко и ще излезе в пенсия.

— Той е на 55 години — каза Заточни след кратко мълчание.

Настя изтръпна. Ето на, започваше се. Знаеше си, че ще стане така. Това рано или късно щеше да се случи. На 55 години полковниците трябваше да се пенсионираат, ако не им продължаха договорите. Наистина ли нямаше да продължат договора на Гордеев? Не може да бъде! Професионалисти като него не се търкаляха под път и над път.

— И... какво? — плахо попита тя, надявайки се, че все пак генералът има предвид нещо друго.

— Ами нищо. Достатъчно дълго беше полковник. Хора като Гордеев трябва да се пенсионираат като генерали.

Настя въздъхна с облекчение, но веднага отново се сепна. Как така да се пенсионира като генерал. Гордеев никога не можеше да стане генерал на длъжността началник-отдел в Московската следствена служба. Значи щяха да го преместят на по-висока длъжност. И щяха да изпратят в техния отдел нов началник. Положението беше не по врат, ами по шия. И се влошаваше с всяка изминала минута.

— Да не би вече да има кандидат за неговото място?

— Има. Трима. Ще изберат един от тях.

— А къде ще иде Житената питка?

— Ще помислят. Такива като него са нужни навсякъде. Може би ще го вземат в министерството. А може и да го оставят на „Петровка“

— на някоя ръководна длъжност. При всички случаи, Анастасия, трябва да се подготвите за факта, че ще имате нов началник.

— Но аз не искам! — изрече невинно тя. — Нямам нужда от друг началник.

— Настенка — каза мило Заточни, — сама разбирате, че това е несериозно.

— Разбирам — отвърна огорчено. — Но какво ще правим ние без него?

— Все ще се справите някак. Не сте нито първите, нито последните, които се разделят с любимия си началник. Неизбежно е. Всички любими началници рано или късно биват или повишавани, или пенсионирани. Или... отиват някъде много далеч. В далечен край, откъдето никой не се връща. Май че така го беше казал Шекспир? Не бъдете егоистка. Гордеев заслужава да стане генерал.

Разхождаха се из парка още почти час, а след това Заточни изпрати Настя до метрото.

— Не се разстройвайте, Анастасия — каза той и я погледна в помрачнялото от обида лице, — това е нормалният ход на живота. Може би новият ви началник няма да се окаже чак толкова лош и вие ще свикнете с него.

Настя кимна мълчаливо и бързо се шмугна във вагона на пристигналото влакче, криейки от генерала очите си, пълни със сълзи.

* * *

За пръв път от много години насам Настя Каменская тръгна за работа с натезало сърце. Новината, че Виктор Алексеевич Гордеев скоро ще напусне този пост, я стъписа. И как иначе? Толкова време бяха прекарвали заедно и изведнъж — хоп...

Гордеев я беше учил, хвалил, наказвал, беше ѝ давал съвети и я бе прикривал от гнева на висшестоящото началство. Беше се грижил за нея. Беше шлифовал майсторството ѝ. Беше я ругал безмилостно за глупавите ѝ грешки и в същия момент правеше всичко възможно, за да ѝ помогне. Беше я предпазвал от неразумни крачки и никога не ѝ беше чел нотации, ако все пак тя извършеше тези крачки. В особено трудни

моменти я бе наричал Стасенка и чеденце. Бяха прекарвали десет години заедно. И какво щеше да стане сега?

Сутрешното заседание премина, както винаги. Детективите се отчетоха по текущите дела и получиха задачи, свързани с новите престъпления. Настя се стараше да се съсредоточи върху проблемите, но не беше в състояние. Вглеждаше се в лицето на Гордеев, опитвайки се да долови в него нещо, което би потвърдило думите на Заточни. Може би някакво едва прокрадващо се безразличие към работата на отдела, който в близко време щеше да премине в ръцете на друг ръководител? Може би някаква разсеяност и отчужденост, предизвикани от неволни мисли за новото назначение? Но Настя не забелязваше нищо подобно. Полковник Гордеев, с прякора Житената питка, си беше точно такъв, какъвто тя бе свикнала да го вижда всеки ден. Стегнат, съсредоточен, суховат, какъвто си беше винаги когато провеждаше заседания.

— Има ли въпроси? Няма, така ли? Всички са свободни, Каменская да остане — закри той заседанието. — И напомням още веднъж: от касата предупредиха, че заплатата за декември най-вероятно няма да бъде изплатена по-рано от края на януари. Тъй че бъдете пестеливи и после да не кажете, че не сте знаели.

Хората започнаха да напускат кабинета. Лицата на всички бяха унили. Как нямаше да бъдат: ако преди не им даваха заплатите навреме без каквото и да било предупреждение и на това отгоре ги задържаха по месец и половина, то след като вече ги бяха предупредили, значи със сигурност щяха да ги задържат не по-малко от три месеца. Ама че радост!

Когато в кабинета не остана никой друг, освен Настя, Гордеев свали очилата си и шумно се протегна.

— Защо седиш с тази погребална физиономия? — попита я развеселено той. — Да не се е случило нещо?

Настя кимна мълчаливо.

— Вкъщи ли? — Доброто настроение мигом изчезна от кръглото му лице. — С родителите ти ли?

— Не, вкъщи всичко е наред. Виктор Алексеевич, вчера разговарях със Заточни.

— И какво ти каза Заточни? Че утре ще настъпи краят на света, така ли?

— За мен ще настъпи.

— Това ли било? — проточи Гордеев. — Значи Иван ме е предал.

— Не ви е предал, а просто ме предупреди. Виктор Алексеевич, истина ли е?

— Е, чеденце, още нищо не е ясно. Нали знаеш как стават нещата в нашата система? Отменят се дори подписани предишния ден заповеди, а за неподписаните да не говорим... Спомни си, че имахме дори министър, който ръководи министерството точно един ден. На единия ден го назначиха, а на следващия го уволниха. Тъй че не изпадай преждевременно в паника.

— Не ме утешавайте, Виктор Алексеевич. Ако става дума за генералското звание, вие при всички случаи ще се преместите. Ако не отидете на тази длъжност, значи ще отидете на някоя друга. Най-важното е, че министрите са дали мнението си по този въпрос, а щом са го дали, значи вас все някъде ще ви назначат.

— И сега какво, ще потънеш в дълбока скръб, така ли? Настася, вече си голямо момиче и би трябвало да разбираш...

— Разбирам — прекъсна го тя. — Всичко разбирам. Но въпреки това не ми се ще да е така. Ние ви обичаме. Свикнали сме с вас. Разбирате ли, свикнали сме да работим така, както вие сте ни учили и както вие сте искали от нас. А сега ще дойде някой друг и ние ще трябва да се съобразяваме с него.

— Ами тогава ще проявите здраво чувство за колективизъм — пошегува се Гордеев. — Ще се изправите всички като стена и ще го накарате той да се съобразява с вашия стил на работа. Вие сте много, а той е сам. Пък и Жерехов ще остане тук, а той няма да позволи да ви мачкат.

Дълги години Павел Василиевич Жерехов беше верен и неотстъпен заместник на Гордеев. Виж, ако сложеха него да ръководи отдела на Житената питка, положението би било поносимо.

— Има ли шансове да го назначат на вашето място? — попита с надежда Настя.

— Никакви! — отвърна веднага полковникът. — Доста често издигат за заместници някои от служителите, но винаги се стараят да доведат началниците отвън. Такава е практиката.

— А ако Павел Василиевич също напусне? Може би новият началник ще поиска да си доведе свой заместник.

— И това се случва често — съгласи се Гордеев. — Разбери, Настася, в момента с теб водим един безсмислен разговор и се опитваме да гледаме на кафе. Надявам се, че не си си поставила за задача да ме убедиш да остана?

— Безполезно е, нали?

— Така е. Не искам да оставям тази работа и тази длъжност, както не ми се ще да изоставям и вас. Но съществуват и други съображения. Аз съм мъж. И искам да стана генерал. Не смятам, че е срамно и че трябва да се оправдавам, че го желая. Вдигнах отдела на крака, събрах добри професионалисти и ви научих да работите. Понататък можете да продължите и без мен. Вече не сте малки. Когато постъпят нови служители, вие ще можете да ги обучите. Вярвам във вас и зная, че след като си отида, вие няма да се разбягате от отдела като плъхове от потъващ кораб. Освен това има още едно обстоятелство.

— Какво е то?

— Не би трябвало да ти го казвам, но ти си сигурен човек и няма да го раздрънкаш. С две думи, моето място вече е обещано на някого. В смисъл че аз зная точно на кого. Ясно ми дадох да разбере, че ако не успея да си уредя повишението, просто ще получа един шут отзад и ще ида в пенсия. Навършил съм възрастта. Сама виждаш как стоят нещата. И да плачеш, и да не плачеш, и да гадаеш, и да не гадаеш, резултатът е все същият. Предстои ни да се разделим. Приеми този факт като нещо неизбежно и започни полека–лека да свикваш с него.

— И... кога ще стане това?

— Мисля, че в продължение на един месец. Може би малко повече. Това е положението, Стасенка, и стига сме го обсъждали. Още не съм си отишъл. А когато си отида, това няма да означава, че за вас съм умрял. Тъй че престани да лееш сълзи и върви да работиш.

Настя се прибра в кабинета си. Чувстваше се потисната. Макар да разбираше, че рано или късно това щеше да се случи, защото Гордеев не можеше да работи с тях вечно, от това не й ставаше по-леко.

* * *

Над Петербург надвисна сива мъгла. Зимата изобщо не можеше да разкъса тежката топла завеса и даваше знаци за себе си само чрез резките пориви на ледения вятър. Сутринта, докато се приготвяше да тръгне за работа, Татяна мъчително преценяваше как точно да се облече, за да не замръзне от студ на улицата и да не умре от жегата в метрото.

— Облечи си кожата — настояваше Ира, която винаги се страхуваше, че Татяна може да се простуди и да се разболее.

— Полудяла ли си? — не се съгласяваше Татяна. — Навън е плюс два градуса, какъв ти кожух!

— Но вятърът е студен, а палтото ти е съвсем тънко.

Вярно беше. Едрата пълна Татяна носеше свободни шлифери и палта, които, разбира се, скриваха недостатъците на фигурата ѝ, но за сметка на това изобщо не я предпазваха дори и от най-лекия вятър. През почивните дни този проблем се решаваше много по-просто, защото тогава тя се обличаше в панталони и яке. Но не можеше да иде на работа в такъв вид. Бедата беше и в това, че в службата на Татяна всички носеха предимно костюми и блузи, а нямаше как да облечеш пуловер под самото на костюма. Налагаше ѝ се да излезе с палтото, макар и с риск да замръзне, но това все пак беше по-добре, отколкото да се спарва в кожата.

Затваряйки вратата след Татяна, Ира дежурно попита:

— Какво става с преместването ти? Не се ли отказва?

— Не съм се отказала. Но ти не унивай, защото моето началство прави всичко възможно да ме възпрепятства. Затрупаха ме с такива дела, че сега ще трябва няколко месеца поред да се занимавам с тях. И докато не ги приключя, няма да ме пуснат.

Изразителното лице на Ира отразяваше забавна смесица от различни чувства. От една страна, тя беше доволна, че промяната в живота ѝ няма да настъпи утре. Но, от друга страна, беше ѝ мъчно за Татяна. Пак трябваше да се блъска от сутрин до вечер и в делнични, и в празнични дни. А кога щеше да пише книгите си? Вече четири месеца пишеше последната си повест и все не можеше да я завърши.

Щом влезе в кабинета си, Татяна първо включи електрическата печка, защото наистина страшно премръзна. Чуждите дела, които се точеха вече бог знае от колко време и които бяха започнати отдавна и зарязани по средата, предизвикваха у нея отвращение, примесено с

погнуса, сякаш я караха да облече рокля, която някой преди това дълго бе носил и не бе изпрал. В същото време разбираше, че няма друг изход. Трябваше да се заеме с тях и да ги доведе докрай, иначе нямаше да изпратят личното ѝ дело в Москва.

Извади от шкафа и прегледа списъка със задачите, които бе планирала за днес. Разпит, очна ставка, още два разпита, сетне — попълване на няколко документа: постановления за експертиза и за изземване. Накрая — поредният разпит на Суриков. В онова генерално пълномощно на името на Зоя Николаевна Голдич имаше някакъв хитър номер. Трябваше най-сетне да разбере за какво става дума. По всичко личеше, че Суриков изобщо не бе виждал Зоя Николаевна. Ако пък я бе виждал, тогава излизаше, че при следователя е идвала съвсем друга жена.

Както винаги, денят се изниза бързо и у Татяна се породил познатото чувство, че пак не е успяла да направи нищо. Неотдавна бе чула една забележителна фраза от някого: „Времето ми е по-малко, отколкото парите.“ От своя гледна точка тя би могла да каже, че работата ѝ е повече, отколкото времето. Макар че ако направеше справка в съставения предишния ден списък със задачи, щеше да установи, че е свършила всичко. Оставаше ѝ само разпитът на Суриков.

Днес Суриков не изглеждаше много добре, лицето му беше бледо, а устните и ноктите на ръцете му — посинели.

— Вие май не сте съвсем здрав — каза Татяна и се вгледа в лицето му. — Може би трябва да отложим разпита?

— Няма нужда. Защо трябва да протакаме? Хайде — питайте! Аз също искам всичко това да свърши час по-скоро.

— Нямате търпение да идете на съд, така ли?

— Нямам търпение да разбера кой мръсник е убил София — отвърна студено Сергей.

Татяна забеляза, че хъшлашката усмивка бе изчезнала от лицето му и това бе най-красноречивото свидетелство, че младежът не се чувства добре.

— Все пак ми се струва, че имате нужда от лекар. Няма да ви разпитвам в такова състояние.

— Какво му е на състоянието ми? — тросна ѝ се Суриков. — Какви си ги измисляте? Цял месец и дори повече ме въртите и сучете и

само си търсите повод да не довършите делото. Сигурно сега имате среща и бързате да си тръгнете, а се оправдавате с мен, че уж съм болен.

— Сергей Леонидович — проточи изумено Татяна, — елате на себе си. Тук не сте в килията.

— Добре де, извинявайте — избоботи той. — Чувствам се добре. Не бива да отлагаме разпита.

— Какво пък — въздъхна Татяна, — щом не бива, значи не бива. Да започваме. Кога и при какви обстоятелства София Иларионовна Бахметиева взе решение за замяна на апартамента си?

— Ами... това... стана отдавна.

— Колко отдавна? Преди година или преди две? Или преди три месеца?

— Ами нещо такова...

— Какво? Сергей Леонидович, моля ви да бъдете точен.

— А защо трябва да бъда точен? Какво общо има между замяната на апартамента и убийството?

— Сигурен ли сте, че няма?

— Ами... такова... не зная. Може и да има.

Разпитът продължи около два часа. Суриков се гърчеше като слаб студент на изпит и даваше абсолютно нелепи и несвързани един с друг отговори. Татяна спокойно му задаваше един след друг въпросите си, като по никакъв начин не изразяваше нито учудването, нито съмненията си, които — с напредването на разпита — все повече я обземаха. Тя виждаше, че Сергей не е кой знае колко съобразителен и се бореше с желанието си да го вкара в капана, като използва, казано на научен език, дезинформация, а казано по-просто — най-обикновена лъжа. С една дума — да блъфира. Суриков щеше да се хване. Струваше й се, че да действа по такъв начин с това, общо взето, глуповато момче беше все едно да обереш пиян човек. Макар че, ако се вземеше под внимание, че той най-вероятно е убиец, значи всички средства са позволени. Много й се щеше да приключи това разследване и да се избави поне от едно от няколкото дела, които й натресоха „за довиждане“.

Най-сетне Татяна се реши:

— Сергей Леонидович, проверих отчетите на всички нотариални кантори в града и открих нещо странно. Досещате ли се какво?

Суриков пребледня още повече, а Татяна се изплаши, че ей сега наистина ще му прилошее.

— Може би трябва да прекъснем разпита и да извикаме лекар? — предложи тя.

Сергей я гледаше безмълвно, но на нея ѝ се стори, че той не вижда нищо, а само трескаво се опитва да се съсредоточи и да подреди мислите си.

— Какво да правим, Сергей Леонидович? Имате ли нужда от лекар? — повтори тя.

— Не — процеди през зъби той. — Ще разговаряме.

— Открих, че пълномощното на името на Зоя Николаевна Голдич е било издадено по-рано от пълномощното на ваше име. Можете ли да ми обясните това?

Капанът бе твърде сложен за необигран човек като Суриков. Излизаше, че Татяна го пита защо едното пълномощно е било издадено преди другото. Но кой беше казал, че друго пълномощно изобщо съществува? Никъде в материалите по делото нито веднъж не се споменаваха нещо за пълномощно на името на Сергей Суриков. По този въпрос нямаше нито дума. Естествено всеки по-съобразителен и по-опитен човек нямаше да се хване на това и щеше да отговори: „Извинете, но за какво пълномощно на мое име става дума? Не разбирам за какво говорите.“ Но Суриков чу само онова, което беше изречено, т.е. въпроса за датите: защо едното пълномощно е издадено по-рано, а другото — по-късно. Татяна нямаше време да провери нотариалните кантори и се канеше да направи това следващата седмица, тъй че генералното пълномощно на името на Сергей Леонидович Суриков бе плод на нейната професионална фантазия. Или по-точно — плод на нейните подозрения.

— Ами... такава... Бахметиева се боеше, че Зоя може да обърка нещо и за всеки случай написа едно и на мое име...

— Благодаря. Сега вече всичко е ясно. Добре, стига за днес, имате уморен вид. Утре ще продължим.

Татяна натисна копчето и повика стражата. Отведоха Суриков.

Тя затвори папката с треперещи ръце и се хвана за главата. Значи ето каква била работата. Имало е само едно действително пълномощно — на името на Суриков. А пълномощното на името на Голдич е било изфабрикувано, фалшиво, както и паспортът на неуловимата дама. „За

всеки случай написа едно и на мое име.“ Но как така! Къде се е чуло и видяло да се дава генерално пълномощно на двама души? Разбира се, наивният Суриков не знаеше тези подробности. При всички случаи за действителен се признаваше документът с най-късна дата на подписване. Тъй че правото да извършва сделки и да се разпорежда с имуществото от името на Бахметиева принадлежеше или на Голдич, или на Сергей. Но не и на двамата едновременно, „за всеки случай“.

Суриков грижливо бе крил от следствието факта, че има пълномощно на свое име. И това беше естествено, тъй като щеше да послужи за косвена улика, която доказваше, че той е имал мотив за убийството. Ако нямаше пълномощно, нямаше да има и мотив. Но защо по време на първите разпити е мълчал за Голдич? Защо? Та нали наличието на пълномощно на името на Голдич автоматично потвърждава липсата на користен мотив при него?

Защо ли беше мълчал? Защото по това време не е имало никакво пълномощно на името на Голдич. Появило се е по-късно. По времето, когато с делото се е заел вторият следовател. А това беше още по-интересно!

Но ако наистина беше чак толкова интересно, колкото на нея ѝ се струваше, значи здравата беше загазила.

* * *

Експертът Кузмин наблюдаваше Татяна с нескрито любопитство. Преди половин час тя бе донесла в лабораторията пълномощното на името на Голдич, което бе извадила от материалите по делото, и сега търпеливо чакаше той да ѝ отдели една минута, за да го провери със специалния си уред, макар и съвсем повърхностно.

— Таня, толкова си загубена! — рече саркастично Кузмин, който се познаваше с нея от дълги години и дори по едно време имаше връзка с Ира, затова не подбираше приказките си. — Това е такъв фалшификат, че се вижда с невъоръжено око.

— По какво се вижда? Бланката ли е фалшива?

— Не, бланката си е съвсем истинска. И печатът е истински.

— А кое не е истинско?

— Подписът на упълномощителя. Направили са го по най-стария бабешки начин — върху стъкло на прозорец. Подложили са под пълномощното документ, който е бил с личния подпис на старицата Бахметиева, сложили са го върху стъклото и са го повторили. Всичко щеше да е наред, но са натискали много силно и мастилото от онзи документ се е отпечатало на обратната страна на пълномощното. Ела тук, на апарата се вижда по-добре.

Татяна се наведе над окуляра. Да, наистина, на обратната страна на пълномощното ясно се виждаха следи от типографско мастило около подписа. Тя извади пълномощното и се вгледа внимателно в него. Не, ако човек го разглеждаше нормално, нищо не личеше. Абсолютно нищо.

— Значи бланката и печатът са истински, така ли? — уточни за всеки случай тя. — Сигурен ли си?

— Таня, все пак не съм вчерашен. Сума такива неща са минали през ръцете ми. Ако не вярваш, убеди се сама. Ето еталоните на образците, чиято оригиналност е гарантирана от държавата и ръководствата на всички нотариални кантори в града, а ето и твоя образец. Гледай екрана и сравнявай, щом не ми вярваш.

След петнадесет минути Татяна Образцова излезе от лабораторията и си тръгна за вкъщи. Сърцето ѝ се свиваше от лоши предчувствия. Още утре сутринта щеше да се обади на момчетата от следствената служба и щеше да ги помоли да се повъртят покрай онази нотариална кантора, която беше издала това пълномощно. Ако най-лошите ѝ предположения се потвърдяха, щеше да възникне въпросът какво да прави с цялата тази история. Да отиде при ръководството и след това всеки ден да очаква, че или ще я осакатят, или просто ще я убият? Или да се направи, че нищо не е забелязала?

Как трябваше да постъпи?

* * *

Заведоха Суриков обратно в килията. Тук той вече беше стар обитател или — най-малкото — бе лежал в ареста повече от другите в килията, затова се ползваше с известно уважение. Поне никой не го закачаше, ако не беше в настроение.

Сергей отиде мълчаливо до мястото си, легна и се обърна към стената. Не, нищо нямаше да излезе от това. На думи всичко беше наред, но всъщност... Нали му обещаха, че нямало да има издънки, че имало пълномощно на името на съвсем друг човек и че щели да свалят всички подозрения от него, защото той би могъл да убие бабичката само заради апартамента, понеже тя нямаше никаква друга ценност. А щом не получаваше апартамента, значи нямаше и защо да я убива. Щели да го пораздрусат още седмица–две и да го пуснат. И той, глупакът, им повярва, още повече че следователят изобщо не му зададе въпроси за тази Голдич. Както и не го попита за онова, другото пълномощно. И Сергей си помисли, че всичко му се е разминало. Само че не беше.

Изобщо не можеше да събере мислите си. Усещаше, че нещо не е наред, че за нещо го лъжат, но колкото и да се напрягаше, не можеше да разбере за какво. Умът му не стигаше. Или му липсваше мъдрост? Ех, ако старата София беше до него, щеше да му обясни всичко. Защото прекрасно знаеше за какво е нужен ум и за какво — мъдрост.

— Кога е рожденият ти ден? — попита го веднъж Бахметиева.

— На 18 април.

— И на колко ще станеш? На 21, така ли?

— Аха — измуча той.

— Това е английското пълнолетие — изрече старицата загадъчни думи.

— Какво-какво?

— Нищо. При нас пълнолетието започва на 18, а в Англия — на 21. Така е правилно.

— Защо да е правилно? — не разбра Суриков.

— Защото на 18 години човек има в главата си само глупости. А на 21 вече е голям. Истински голям. Не го ли усещаш по себе си?

— Ъ-ъ — завъртя глава Сергей. — Какво трябва да усещам?

Седяха в кухнята и пиеха чай. Беше студена февруарска вечер с пронизващ вятър, който виеше навън, но в апартамента беше топло, защото Сергей бе запушил всички пролуки и дори на заплата бе купил евтина електрическа печка с реотани.

Суриков вече беше свикнал с мъдростите на своята хазяйка и дори бе започнал да открива някакво удоволствие в техните дълги вечерни разговори, защото бе започнал да разбира Бахметиева много

по-добре. Волю-неволю той се учеше от нея, слушаше разказите и обясненията ѝ. Ако успееше да осмисли някоя повече или по-малко разбираема мисъл, Сергей непременно я повтаряше на работата си. След това улавяше върху себе си възхитените погледи на продавачките и цялата му душа започваше да пее:

„Нищо че не съм завършил училище, аз не съм по-лош от вас, не съм и по-глупав!“ Служителите в универсалния магазин бяха страшно потресени от неговото съобщение, че Жана д'Арк не е изгоряла на кладата, както пишеше във всички учебници. Дори показваха тази версия във филмите.

— Ами не са я изгорили — твърдеше убедено Сергей. — Скрила се е при римския папа, докато отшуми скандалът, сетне се омъжила за благородник и родила две деца.

Това му бе разказала предишната вечер София Иларионовна и той също беше потресен. Понеже беше чувал за тази Жана, когато учиха за нея още в седми клас, пък и името ѝ се запомняше лесно.

— А ти откъде го знаеш? — изненадаха се продавачките. — Може ли един толкова начетен човек да работи като хамалин? Трябва да кандидатстваш в някой институт, а не да мъкнеш кашони.

Да кандидатства в институт! Хич да не ги чува тези институти! Притрябвали са му. Че той няма дори диплома за завършено средно образование. Не, учението не беше за него. Макар че му бе приятно да научава нещо ново и интересно, особено когато го разказваше баба София. Сякаш някаква пелена се разкъсваше в главата му и там се очертаваха ясни и лесно различими картинки. А какво имаше преди в главата му? Да купоняса, да се напие, да изпуши една трева, да се боцне, да изчука някоя, да се наяде и да преспи някъде. Това беше цялото съдържание на необременения му мозък. Сега като че ли в главата му започна някакво движение и разказите на бабичката ставаха все по-разбираеми, че и собствени мисли започнаха да му се появяват отнякъде. Та затова безпътният Серьожа Суриков обичаше вечерните разговори с Бахметиева. Такива, каквито бяха през онази дълга тъмна февруарска вечер.

Какво каза тя за пълнолетието? Че той трябва да усеща нещо, така ли?

— Трябва да усещаш, че си станал друг — обясни му тя.

— Не — завъртя отново глава той, — нищо не усещам. Това са глупости. Какъвто си бях преди, такъв съм си и сега.

— Грешиш — усмихна се хитро старицата и зае любимата си поза, като подпря брадичката си със своето малко, покафеняло от старческата пигментация юмруче. — Станал си друг, Серьожа, и не можеш да се сравняваш с онова, което беше, когато дойде при мен. Станал си съвсем друг.

— Ами!?! — Суриков най-искрено се изненада. Тя май си измисляше нещо? Той изобщо не се бе променил.

— Ето ти едно ами. Имаш още два месеца, докато станеш на 21 години, а след два месеца изобщо няма да се познаеш. Неслучайно се смята, че 21 години са някаква граница. Ти, Серьожа, си започнал да помъдряваш.

— Как съм започнал? Да не искате да кажете, че в главата ми има повече знания? Ама това е от вас и от вашите разкази. В магазина направо падат, когато, им ги преразказвам, и си мислят, че съм много начетен. Но това си го мислят те, а пък вие много добре знаете, че аз не чета книги.

— Не, Серьожа, работата не е в знанията. Макар че и те имат значение. Трупат се в главата ти, ти ги осмисляш и поумняваш. А мъдростта е нещо друго. Мъдростта идва от сърцето, от житейския опит. Ето че преди да попаднеш при мен, ти цял живот си бил самотник, а самотниците си остават глупаци до смъртта си и изобщо не могат да помъдрят. Защо става така? Защото не обичат никого, не живеят с никого и не се грижат за никого. Не го ли разбираш? Тогава ще ти го кажа по-просто. Ако човек не тренира всеки ден мускулите си, той няма да стане по-силен, нали така?

— Да — потвърди Сергей. Дотук всичко му беше ясно и той се съгласи с думите на София Иларионовна напълно искрено, без да си криви душата. Наистина — откъде може да се вземе силата на човека, ако не тренира мускулите си? Това и пеленачетата го разбират.

— Ако не тренираш душата си, тя също няма да стане по-силна. Душата е същата като тялото. Не си мисли, че душата е измислица. Не, Серьожа, душата е психика плюс мозък, а и едното, и другото имат нужда от тренировки. Душата се тренира, когато работи, когато прави нещо, когато действа. А кога действа душата? Когато обича, мрази, тревожи се, радва се, сърди се. Сега си помисли: една майка, която има

например шест деца, е постоянно заета с някаква работа. Първо, обича всички и се тревожи за тях. Второ, всяко от шестте деца си има свои беди, радости, несполуки и тя преживява всяка от радостите и бедите на децата си. Ако не им върви в любовта, тя страда. Душата ѝ е точно толкова напрегната, колкото и ръцете, с които ги храни, облича и пере. Заради това с течение на годините тя става мъдра, започва точно да усеща кое е най-важното и кое няма значение, кое може да бъде простено и кое не може. Това няма как да се научи от книжките, ако ще да прочетеш 10 милиона тома. То се ражда само от постоянната, всекидневна работа на душата, от опита на съвместния живот с някого, който не ти е безразличен. А самотникът откъде би могъл да го научи, щом до него няма никой? Ти беше самотник и душата ти бездействаше. Сега живееш заедно с мен и тя започна да работи. Самият ти дори не забелязваш това, но тя работи и с всеки изминал ден работи все повече и повече. Затова при теб започна да се появява и мъдростта.

— Вие откъде знаете? — попита тъпо Суриков. Той разбра обяснението на Бахметиева, защото то беше просто и достъпно дори за него, но въпреки това му изглеждаше неправдоподобно. Защо тя беше решила, че душата му е започнала да работи? Той не усеща нищо подобно. Просто бабичката го лъже и го баламосва.

— Откъде зная ли? Ами зная. Виждам, че се връщаш от работа като по часовник в седем и половина, че и по-рано, ако не се отбиеш в магазина. Какво, да не би да си залепен за мен? Не съм те вързала тук. Колко пъти съм ти казвала да идеш някъде, да се разходиш, дори да спиш на друго място. А ти? Всеки божи ден веднага щом свършиш работа се прибиращ тук. Значи те влече насам. Тук ти е уютно, тук някой те чака. Такива неща не се разбират с мозъка, а с душата. Значи твоята душа работи и не бездейства. Ще ти дам друг пример. От миналата седмица ти започна да ми се обаждаш от работата. Но аз не съм твоето любимо момиче, че да се радваш на гласа ми. Искане го душата ти. Приятно ѝ е, че имаш на кого да се обадиш и с кого да си поговориш.

Виж ти — колко бързо сложи нещата по местата им баба София! Излизаше, че душата в него наистина се бе събудила.

— А вие мъдра ли сте? — изтърси неволно той.

София Иларионовна помълча малко, а сетне отвърна:

— Не, синко, не съм мъдра. Твърде отдавна живея сама и дори да съм имала някаква мъдрост, тя вече ме е напуснала. Сега ще поживеем заедно с теб и, току-виж, аз също започна полека-лека да помъдрявам.

ГЛАВА 5

Ала на сутринта Татяна видя ситуацията от малко по-различен ъгъл. Вече беше закусила и се гримираше, застанала пред огледалото, когато се разнесе звънът на телефона. Обаждаше се нейният колега от съседния кабинет:

— Таня, сполетя ни нещастие. Роман Панкратов почина.

— Как така почина? От какво?

— При катастрофа. Блъснала го кола. Сутринта няма да дойда на работа, защото трябва да помогна на семейството му за всичките формалности, да изпратя жена му там и да организирам превозването на тялото. Покрий ме, разбра ли? Шефът е в течение, но съм повикал куп хора преди обяд. Извини ме пред тях и ги помоли да дойдат утре по същото време.

Татяна затвори слушалката и приседна, премаляла, на крайчеца на дивана. Роман Панкратов. Беше онзи следовател, който бе започнал делото за убийството на Бахметиева, а сетне бе излязъл в отпуск и бе заминал. Трябваше да се върне след десетина дни. Вече нямаше да се върне. Блъснала го кола в града, където отишъл на почивка.

Беше ужасно. Чудовищно. Или пък... закономерно? Ако всичко бе станало така, както тя горе-долу си го представяше, значи това трябваше да се случи. Роман щеше да се върне от отпуск, а Татяна щеше да го подхване с въпроси за първия етап на разследването. Тогава всичко щеше да излезе наяве. Панкратов беше обречен на смърт от момента, в който бяха прехвърлили делото на нея. Дори не оттогава, а малко по-късно, когато тя започна да задава въпроси на втория следовател — Валя Чудаев.

Колко струваше апартаментът на Бахметиева? Четиридесет-четиридесет и пет хиляди. Долара, разбира се, не рубли. Значи излизаше, че човешкият живот е по-евтин.

Както и да стояха нещата, не биваше да се завира при оперативните работници със своите въпроси. Това криеше опасност. Групата беше голяма и тя не можеше да знае кой точно влиза в нея.

Можеше да попадне на неподходящ човек. Панкратов вече бе попаднал. Какво да направи сега? Да се престори, че не е забелязала нищо? Да, изглежда — трябва да постъпи точно така. И спокойно да работи по разкриване на убийството на Бахметиева. Ако то не беше извършено заради апартамента, значи можеше да се размине само с лека уплаха. Но ако все пак беше извършено заради него? По дяволите, как да постъпи?

Спомни си двете седмици, които неотдавна прекара в Москва. Там със собствените си очи видя как работеха момчетата от отдела за борба с тежките престъпления. Наблюдаваше ги и им завиждаше. Имаха си доверие един другиму и не очакваха всеки момент някаква клопка или гадост от колегите си. Разбира се, заслугата беше на техния началник — Гордеев, който бе успял да събере и състави добър отбор. А дали тя можеше така безусловно да се довери на своите колеги-следователи? Ситуацията при тях беше съвсем различна: непрекъснато се въртяха някакви интриги и някой накусваше някого. Всеки ден човек се движеше като по острието на бръснач. Внимаваше да не си спечели врагове и едновременно с това да не прекрачи онази граница на приятелско сближаване, зад която започваха фамилиарниченето и опитите да ти се качат на главата. Така преминаваше работният ден, половината посветен на разследвания, а другата половина — на борба със заобикалящата те действителност.

— Таня, няма ли да закъснееш? — попита загрижено Ира и надникна в стаята ѝ. — Защо седиш така?

— Нищо, просто се замислих.

Татяна стана бързо и отново се приближи до огледалото. Ръцете ѝ трепереха и тя все не можеше да прокара с четчицата тънката равна линия черен туш върху горния си клепач. Линията ставаше щърбава и свършваше не където трябва. Тя се наведе ядосано над мивката, изми грима, който вече си бе сложила, и започна всичко отначало.

* * *

Генерал Заточни изпълни обещанието си, но резултатът не зарадва Настя. Следователите от Баку и Алма Ата, които навремето бяха водили делото на Бахметиев и компания, останаха недостъпни и

дори не успяха да ги открият. Московският следовател беше починал преди седем години от инсулт. Оставаше само един човек, който можеше да разкаже донякъде подробно за Бахметиев. Той живееше в Петербург, беше пенсионер и за щастие — чувстваше се много добре.

— Не се разстройвайте, Анастасия — успокояваше я Иван Алексеевич, — нищо че е само един, но за сметка на това за вас той е най-важният. Не го познавам лично, но онези, които го познават, в един глас твърдят, че този Макушкин бил известен със страстта си да си прави архив. Казват, че имал склонност към писателски занимания и се канел, когато излезе в пенсия, да започне да работи върху мемоарите си, затова си е водил подробни бележки.

Значи трябваше да замине за Петербург. Но не се знаеше дали Гордеев ще ѝ разреши. Въпреки опасенията ѝ, Житената питка я пусна, макар че много строго ѝ заповяда да не губи излишно нито час.

— Само за един ден! — отрязва той. — Тук ми трябват хора. Качваш се във влака, пътуваш една нощ натам, свършваш си работата за един ден и през нощта се връщаш обратно. Пускам те при това условие.

Разбира се, тя би могла да се справи за това време. Само трябваше предварително да открие Фьодор Николаевич Макушкин и да се разбере с него за конкретен ден на срещата им, за да не губи време напразно. Иначе Настя можеше да се появи в града на Петър Велики, а човека да го няма, да е заминал нанякъде или да се е разболял и да не може да я приеме. Налагаше ѝ се да се обърне към Татяна, защото Настя нямаше други подходящи познати в Петербург.

Успя да намери съпругата на Владислав Стасов на работното ѝ място. Татяна си записа координатите на бившия следовател и обеща да ѝ се обади вечерта, за да ѝ каже какво е станало.

* * *

След обаждането на Настя Каменская в главата на Татяна започна да се избистря план. Естествено той беше повече от странен, но тя не можа да измисли нещо по-добро. Страхуваше се много. Докато се занимаваше с протоколите, арестите, постановленията, очните ставки и прочее процесуални действия, тя непрекъснато

мислеше как да си свърши работата и да изчезне оттук. Системата от действия, които трябваше да извърши, все повече и повече се усложняваше. Тя трябваше не просто да изчезне оттук, но да обезопаси и Ира. Защото Татяна щеше да замине, а Ира да остане в този град. Трябваше окончателно да си изясни въпроса кой е убил София Иларионовна Бахметиева. Трябваше по възможност да завърши разследването на делата, които ѝ бяха възложили да доведе докрай. Трябваше да събере материалите за онези, които имаха нещо общо с фиктивното пълномощно. Трябваше... трябваше... трябваше... Налагаше ѝ се да свърже всички тези трябваше в стройна последователност от действия.

Оказа се, че беше много лесно да изпълни молбата на Настя. Фьодор Николаевич Макушкин живееше на стария си адрес, не беше заминал никъде, не беше болен и с удоволствие се отзова на молбата да си поговори със следователя от следствената служба в Москва.

— Разбира се — боботеше той в слушалката, — нека да дойде тук, ще се радвам да споделя старите си спомени. Много ми е приятно, когато някой се интересува от архивите, сега това се случва толкова рядко.

— Кога е удобно да ви посети? — попита Татяна.

— Когато иска. По всяко време.

Когато иска. Ето още една крачка в очерталия се постепенно план. Само да не сгрешеше с Исаков. Цялата ѝ надежда беше в него. Беше труден човек, беше много особен по характер и успя да се възползва от посещенията ѝ при Величко. Но свадливият характер не означава непочтеност. Татяна не виждаше друг изход. Тя беше жена до мозъка на костите си, мислеше по женски и действаше по женски. И се страхуваше също по женски, ирационално, не от нещо конкретно, а от всичко изобщо. Точно затова притежаваше способност да поема необмислен риск, тъй като не стъпваше на логиката, а на интуицията си.

Вече беше 7 вечерта, когато тя влезе в кабинета на Исаков.

— Слушам ви, Татяна Григориевна — избоботи той, без да вдига глава от книгата си. — Надявам се, че сте дошли да доложите за приключването на някои от делата, които ви бяха възложени.

— Не, Григорий Павлович, дойдох по един по-сериозен въпрос. Имам нужда от вашата помощ. И от вашата защита.

Исаков благоволи да вдигне глава от изписаните листове и се вторачи в нея с недоволен вид.

— За какво става дума? Защо ви е защита? Някой напада ли ви?

— По-лошо. Григорий Павлович, имаме голям проблем. Групата, която печели от присвояването на апартаменти, има свои хора в нашето поделение.

Исаков чак се задави от възмущение:

— Давате ли си сметка какво говорите? Какво основание имат вашите думи?

— Никакво. Засега това са само подозрения. Зная как да ги проверя и какво трябва да направя. Но се страхувам. Нали виждате, Григорий Павлович — съвсем честна съм пред вас. Страхувам се. Аз съм жена и се страхувам. Разберете ме като човек, наскоро се омъжих, искам да имам дете и се каня да се преместя при мъжа си в Москва. Не желая с мен да се случи онова, което се случи с Панкратов. Не мога да се защитя сама.

— Какво общо има с всичко това Панкратов? Татяна Григориевна, просто не ви разбирам.

— Готов ли сте поне да ме изслушате?

— Да, ако обичате. Слушам ви много внимателно. Само че имайте предвид, че ако сте замислили някаква измама да измъкнете личното си дело и да изчезнете колкото може по-бързо в Москва, това няма да стане.

Татяна говори дълго. Подготвя се за този разговор половин ден, като построяваше наум ясни, лаконични и убедителни фрази.

— Когато Панкратов е водил делото за убийството на Бахметиева, в него е имало данни за това, че генералното пълномощно е съставено на името на Суриков. Когато делото е отишло при другия следовател — при Чудаев, тези материали са изчезнали от него. Протоколите са били пренаписани, подписите — фалшифицирани, а пълномощното е изчезнало. Появило се е съвсем друго пълномощно, на името на съвсем друг човек. Този факт оправдава до известна степен Суриков, защото отхвърля мотива за неговата користна заинтересованост от смъртта на Бахметиева. Кой е направил тази фалшификация? С каква цел? С цел да измъкне Суриков? Или с цел бързо да завърти замяната и продажбата на апартамента? Самият факт говори за две неща. Първо, че в това са замесени наши служители и

най-вероятно — не само наши. Второ, че системата е отработена до най-малката подробност и моментално дава резултат. Успели са много бързо да направят пълномощното, което означава, че си имат свои нотариуси. Тези нотариуси поставят подпис и печат на документ, който не е подписан лично от упълномощителя в тяхно присъствие. Имат и свои хора, които моментално подготвят документацията за замяната или за покупко-продажбата. Дори по очевидно фалшиви документи. Казано с две думи, групата е голяма. И следователят Чудаев е непосредствено свързан с нея, както и още някой от нашите.

— Защо? Защо сте решили, че е свързан и още някой?

— Здравият разум ми го подсказва. Цялата тази афера не би могла да бъде извършена без знанието и съгласието на Суриков, нали така? Но някой е трябвало да си поговори с него и да му обясни всичко. Да го предупреди за другото пълномощно, да измисли историята с размяната на апартаментите. Това няма как да е бил Чудаев. Разберете, Григорий Павлович, следователят не може да води такива разговори със следствия, опасно е. Суриков знае името му, а също така знае, че той е следовател. Ами ако нещо се случи или той се изпусне? Със Суриков би трябвало да са разговаряли хора, които той не познава, но на които би повярвал. Хора в униформа. И не в присъствието на следовател. Например служители от следствия арест. Или детективи. А след като извърши необходимите манипулации, следователят мирно и кротко би довел делото докрай — и точка по въпроса.

— Излиза, че самият аз съм му попречил, като съм прехвърлил делото на вас? — попита най-неочаквано Исаков.

„Така излиза — отвърна му наум Татяна. — И аз непрекъснато си мисля за това. Ако вие, Григорий Павлович, бяхте замесен в това, за нищо на света нямаше да ми прехвърлите делото на Бахметиева. Щяхте да го оставите на Чудаев и търпеливо щяхте да чакате, докато той докаже виновността на Суриков. Или неговата невинност. И без това други заподозрени няма. А вие ми прехвърлихте делото, защото Чудаев не се е справял и защото е затрупан с други, по-сложни, неотложни и важни дела. Постъпили сте като нормален ръководител, а не като участник в престъпна групировка, заинтересован от укриването на подправените и фалшифицирани материали по делото. Иначе вие никога нямаше да отнемете делото на Чудаев.“

— Да, Татяна Григориевна, лошо съм ви накиснал — усмихна се тъжно Исаков. — Ако се окаже, че всичко е така, както вие ми го разказвате, излиза, че съм забъркал една беззащитна жена в едно толкова гадно дело. Права сте, няма защо да се занимавате повече с това.

Сърцето на Татяна силно заби. Нима се бе излъгала? Какво означаваша тези думи? Че не бива да рови надълбоко и да си завира носа, където не трябва?

— Налага се да ви измъкнем от тази работа — продължаваше в същото време Исаков. — Но ползата трябва да е взаимна. Вие, Татяна Григориевна, сте добър следовател. Мога да ви се притека на помощ и да ви подам ръка. А вие ще ми се отплатите за това.

— Как? — попита тя, като едва успя да размърда пресъхналите си устни. „Опитва се да измъкне рушвет от мен, мръсникът. Или е решил да ме замъкне в леглото? Господи, в какъв змиярник работя! И защо бях толкова глупава да се дърпам? Отдавна трябваше да се преместя в Москва, Стасов цяла година ме убеждава.“

— Вие ще завършите делото за убийството на Бахметиева. И ще измъкнете от това момченце — Суриков — всичко, което има връзка с фалшифицираните документи. Кой, кога и за какво е разговарял с него и какво са му обещали? Какво е станало с апартамента на Бахметиева? Накратко — вие трябва да научите всичко възможно.

— Но нали ви казах, Григорий Павлович — рече отчаяно Татяна, — че се страхувам. Страхувам се. Да не би да искате и с мен да се случи същото, каквото се случи с Роман? Вече се опитах да поговоря с Чудаев и да разбера от него коя е тайнствената и неуловима Голдич. Вярно, повече не съм се връщала към този разговор, но той може да се притесни. Вече се разкрих, издадох подозренията си, разбирате ли? Просто мога да не доживея до утре.

— Ще доживеете. Това не става чак толкова бързо, повярвайте на опита ми. А вие, от своя страна, побързайте. Не протакайте. Колкото по-бързо го направите, толкова по-бързо ще заминете.

— Добре! — каза решително тя. — В такъв случай и вие ще трябва да се съгласите с моето предложение. Искането за моето лично дело ще дойде по човек в близките дни. Аз ще ви го дам и срещу това ще получа в ръцете си личното си дело. Нека да го запечатат, както се полага. Щом получа от Суриков всички необходими показания, ще

замина още същата седмица. И повече няма да се появя тук. А когато пристигне искането за моето преместване, вие ще подпишете заповедта. И без разните му там обходни листове и прочее глупости. Справките за длъжностите и заплатата ми ще изпратите в Москва по пощата. Така става ли?

Исаков я погледна с любопитство:

— Ама вие не сте чак толкова беззащитна, колкото искате да се изкарате. В гласа ви има доста голяма доза жестокост. Добре, ще постъпим така, както предлагате. Донесете запитването и ще получите личното си дело на ръка. Но и през ум да не ви е минало да хитрувате, Татяна Григориевна!

— Какво имате предвид?

— Това, че бихте могли да си измислите цялата тази история, за да ме размекнете и аз да ви разреша да си тръгнете колкото може по-рано. На вас ви е възложено разследването по редица дела и аз допускам, че може би вие просто не искате да се занимавате с тях и затова се опитвате да ме изпързаяте. Преди да се качите във влака или в самолета, искам сам да видя каква информация сте успели да съберете лично от Суриков или по друг начин. Едва след това ще можете да заминете. Затова ще внеса една корекция във вашия блестящ план. Сам ще взема личното ви дело от отдел „Кадри“ и то ще стои при мен. Ако не ми донесете доказателства, няма да го получите. Е, какво ще кажете? Съгласна ли сте?

— Навярно нямам друг избор, освен да се съглася.

— Разбира се, че нямате. Това е, Татяна Григориевна, да смятаме, че сме се разбрали. Не ви задържам повече.

Татяна излезе от кабинета на Исаков с пламнали бузи. Разговорът ѝ струваше скъпо. Нищо, сега ще облече своето тънко палто, ще излезе навън и ще се поохлади. Проклет човек е този Исаков, но всъщност не е чак толкова лош.

Татяна прибра книгата в сейфа, намота около врата си яркия копринен шал и изведнъж си спомни, че забрави да се обади на лекарката си. Трябваше да го направи още вчера. Ама че е заплес!

Набра набързо телефонния ѝ номер. Разбира се, лекарката вече не беше на работното си място, защото приближаваше седем и половина. Татяна ѝ се обади вкъщи:

— Ана Степановна, аз съм — Образцова. Извинявайте, че ви безпокоя вкъщи, но не ви заварих на работното място.

— Няма нищо, Таня — отзова се добродушно Ана Степановна, която познаваше Татяна от много години, още от времето, когато тя се омъжи за пръв път.

— Бременността ти е отскоро, от шест седмици, тъй че няма нищо спешно, ако вземеш друго решение.

— Значи все пак съм бременна? — измърмори Татяна.

— Нали веднага ти го казах, но ти не повярва и настоя да направим изследвания. Имам око-рентген.

— Добре, Ана Степановна, ще си помисля какво да правя.

— Помисли си, помисли си — съгласи се лекарката. — Още имаш време.

Татяна седна отново край бюрото и започна да набира един дълъг междуградски телефонен номер. Обаждаше се на мъжа си.

— Стасов, можеш ли спешно да получиш искането за моето лично дело?

— Мога да се опитам. Колко спешно?

— За вчера.

— Не разбрах...

— Шегувам се. Дима — Татяна беше единствената сред всички познати на Владислав Стасов, която го наричаше Дима, а не Владик или Славик, — трябва да стане много бързо. Ако може, още утре.

— Таня, не мога да повярвам на ушите си! Да не би твоят началник-изверг да се е съгласил да даде личното ти дело още сега? Нали ми каза, че те е вързал най-малко за още един месец?

— Обстоятелствата се промениха. Дима, обади се на Настя и й кажи, че съм се разбрала за всичко и че може да дойде тук, когато си поиска. Става дума за онова, за което тя ме помоли. А сега ще стане дума за това, за което те моля аз. Вземи искането и го дай на Настя, тя ще ми го донесе. По-нататък. Желателно е тя да дойде колкото може по-бързо, най-много след два дни. Не по-късно. И да остане тук два дни. Разбра ли? Два дни. Имам нужда от нейната помощ, но не ми е удобно да я помоля. Все пак с нея не сме чак толкова близки. Много разчитам на това, че тя ще се вслуша в твоята молба.

— Таня, не разбирам какво става! Какви неща вършите с Настя зад гърба ми? Какво се е случило с теб? Защо е това бързане?

— После ще ти обясня всичко. Нищо страшно не е станало, честна дума, просто се появи възможност да се измъкна оттук по-рано и ще бъде жалко, ако не я използвам.

— Само това ли?

— Само това.

— Не ме ли лъжеш? Гласът ти е някак...

— Гласът ми е такъв от друго. Дима, бременна съм. Току-що говорих с лекарката.

— Танечка!... — извика Стасов. — Миличка... Това е чудесно!

— Не зная, може би — прекъсна го бързо Татяна. — Още не съм решила. Ти също си помисли. Обади ми се довечера да ми кажеш какво сте се разбрали с Настя. Тъкмо ще обсъдим и твоите виждания за аборта.

— Не за аборта, а за детето. По този въпрос няма какво да обсъждаме.

— Добре, довечера ще си поговорим. Това е, Дима, целувам те.

— Таня, чакай малко...

— Довечера, Дима, довечера. Трябва да тръгна веднага.

Всъщност изобщо не бързаше никъде. Просто започна трудно да овладява нервите си, а никак не ѝ се искаше мъжът ѝ да долови нейната тревога. Каква ти тревога, това си беше откровен страх. И пълно объркване.

Постоя още малко в кабинета си, размествайки машинално химикалките и моливите, а след това все пак се застави да облече палтото си и да си тръгне за вкъщи.

Ира я посрещна с радостно чуруликане:

— Таня, откога те чакам! Събличай се бързо, като седнем да вечеряме, ще ти разкажа всичко.

Ира изгаряше от нетърпение и Таня с всички сили се стараше да не показва колко ѝ е тежко на сърцето и как точно сега никак не ѝ се ще да слуша историите на Ира. Опитваше се да отложи момента, в който трябваше да седнат край масата и да започне разговора със зълва си. Съблече костюма си и вместо да го захвърли небрежно на фотьойла, както правеше винаги, започна грижливо да подрежда на закачалката в гардероба самото, блузата и полата. Сетне отиде до тоалетката, застана пред огледалото и започна да сваля грима си с тампон, върху който сложи малко тоалетно мляко.

— Ей, Таня! — разнесе се от кухнята звънкият глас на Ира. — Всичко вече изстина! Заспа ли?

— Идвам!

Ира Милованова беше отлична домакиня и това не можеше да ѝ се отрече. Обожаваше да приготвя най-различни екзотични ястия, чиито рецепти намираще в кулинарните книги. Вярно, рецептите ѝ служеха само за основа, за обща идея, а иначе правеше всичко по свой вкус. Понякога ставаха направо отвратителни неща, защото имаше блюда, чийто начин на приготвяне бе усъвършенстван с десетилетия и те не понасяха никаква самодейност, но Ира никога не губеше кураж. Тя бодро изяждаше непоносимия на вкус резултат от своите експерименти и дори не се задавяше, след което започваше всичко отначало. Днес Татяна щеше да вечеря пъстърва с някаква многоцветна гарнитура. Освен това из кухнята се разнасяше подозрителната миризма на прочутите пирожки със зеле, които Ира приготвяше.

— Пак ли има пирожки? — попита неодобрително Татяна, докато се настаняваше край масата. — Нали те помолих нещо?

— Стига де! — усмихна се развеселено Ира. — Не ги правя всеки ден.

— Скоро няма да мога да минавам през вратата заради твоите пирожки. Знаеш, че нямам воля да не ги ям.

— Не се сърди, Таня, нали скоро ще заминеш и повече няма да ядеш моите пирожки.

— Не се и надявай, няма да се отървеш от мен толкова лесно.

Ира бавно се обърна към нея, зарязвайки нещо в тигана, което цвърчеше и миришеше вкусно и което тя притопляше, преди да го поднесе:

— Какво каза?

— Седни, Ира. Трябва да си поговорим.

— Случило ли се е нещо? — изплаши се Ира.

— Да. Недей да пребледняваш, никой не е умрял. Просто е малко неочаквано.

Татяна се чувстваше отвратително. Не стига, че през последните дни я тормозеше чувство за вина заради начина, по който щеше да се отнесе към преданата си и любяща зълва. Не стига, че за да ѝ помогне и за да се занимава с подреждането на живота и бита на Татяна, Ира бе

останала без професия, без собствено семейство и фактически без приятели. А на всичкото отгоре и това...

— Ира, как гледаш на перспективата да дойдеш с мен?

— Къде? В Москва ли?

— Не, в Горно Нанадолнище. Разбира се, че в Москва, къде другаде?

— Ама защо... Таня, какво се е случило? Веднага ми кажи какво става.

Татяна потиснато мълчеше. Как можеше да ѝ каже, че е опасно да остане в Петербург? Дори да не беше опасно, не биваше да се рискува. Пък и се бе появило още едно обстоятелство, което впрочем също не беше без значение.

— Ира, много съм виновна пред теб, провалих живота ти, ти ми посвети най-хубавите си години и сега...

— Престани! Това вече си го казвала сто пъти. И аз точно толкова пъти съм ти обяснявала, че говориш глупости. Да не си посмяла да си мислиш такива неща!

— Искам да дойдеш с мен. Ще имам дете и няма да мога да се справя сама. Но нямам право да го искам от теб, защото сега ти би могла да си намериш и работа, и мъж, а след няколко години може наистина да е късно за това.

— Таня... олеле, Таня... — Очите на Ира станаха толкова големи, че сякаш заеха половината ѝ лице.

— Бременна ли си?

— Аха.

— И в кой месец?

— В шестата седмица. Днес говорих с Ана. Ира, ако не дойдеш с мен, ще направя аборт, защото няма да мога да се справя сама. Вече съм на възраст и не мога да издържа на такива натоварвания. Да раждаш за пръв път на 36 години не е шега работа. Стасов няма да може да ми помага, защото по цял ден е на работа, търчи насам-натам като луд и печели пари.

— Какво ти става, да не си полудяла? Какъв аборт? Трябва да родиш и няма какво да му мислиш! Разбира се, че ще дойда с теб и няма защо да обсъждаме този въпрос.

— Помисли си, Ира, не е чак толкова просто от гледна точка на последствията. Отново ще се впрегнеш в домакинството. Помисли за

себе си.

— Я стига! — Ира звънко се разсмя. — Вече се запознах с всички петербургски ергени и се оказа, че нито един от тях не ми подхожда. Може би ще си намеря добър мъж в столицата. В краен случай ще родя, без да се омъжвам, и ще отглеждам две деца едновременно — и твоето, и моето. Какво толкова? От организационна гледна точка идеята е доста добра.

„Господи, колко просто стоят нещата при нея! — помисли си тъжно Татяна. — Навярно на нейната възраст аз също съм си мислила, че животът, който ми предстои, е толкова дълъг, че ще успея да направя всичко. А днес сутринта, когато научих за смъртта на Роман Панкратов, осъзнах, че животът ми може да се окаже много кратък. Твърде кратък. Дори ужас ме обзема, като си помисля колко кратък може да се окаже моят живот. И животът на Ира — също.“

— Тези дни ще дойде една моя позната от Москва. Тя работи в следствието по криминални дела. Ако всичко е наред, ще заминем натам заедно с нея. Съгласна ли си?

— Как така? — притесни се Ира. — Какви ги говориш, Таня? А кога ще съберем багажа си?

— Какво толкова ще събираме, ние нямаме чак толкова много неща. Вземи само зимните дрехи и най-необходимото. Сетне Стасов ще дойде и ще изпрати останалите партакеша в контейнер.

— Хубава работа! Не, така няма да стане. Ти замини, а аз ще опаковам нещата, ще ги подредя, ще ги изпратя с контейнер и след това ще дойда.

— Ира! — Таня почти никога не ѝ бе повишавала тон и те години наред бяха живели в пълно разбирателство. Затова сега Ира веднага разбра, че нещата са сериозни. — Ще постъпиш така, както те моля — каза твърдо Татяна. — Моята позната ще отседне у нас и ще ти помогне да събереш багажа. Ще заминем за Москва трите заедно. И повече няма да го обсъждаме.

Ира се обърна и тихо заплака. Татяна се почувства съвсем отвратително. Защо трябваше да ѝ нанася обиди? Нима Ира беше виновна? Това на нищо не приличаше, тя окончателно бе изгубила самообладание и дори бе започнала да крещи. Истинско безобразие!

— Ира, недей, миличка — заговори ѝ нежно Татяна, — не плачи, моля те. Не исках да те обидя. Просто се уморих, имах тежък ден и

затова не се сдържах.

Ира се разрида с глас. Татяна гледаше потръпващите ѝ рамене и си мислеше, че е по-добре да плаче от обида към нея, отколкото от страх за живота си.

Късно вечерта се обади Стасов. Беше успял да се разбере с хората от следствието да подготвят искането за личното дело на старши следователя Образцова на следващия ден.

— А какво каза Настя? Говори ли с нея?

— Каза, че ти е много благодарна и тръгва утре с нощния влак.

— Купила ли си е билет?

— Още не е. Чакаше да се обадиш. Утре сутринта ще отиде на гарата. Ще се видя с нея следобед, за да ѝ дам искането. И ме помоли да те попитам дали ще можеш да ѝ помогнеш да си намери стая във ведомствения хотел.

— Няма нужда — ще отседне при мен. Дима, помоли я да ми се обади, когато си купи билет. Да ми каже с кой влак пристига и в кой вагон ще пътува. Ира ще я посрещне с колата и ще я заведе, където трябва.

— Добре, ще ѝ кажа. Но според мен ти отбягваш обсъждането на най-важния въпрос.

— Не го отбягвам. Нали ти каза, че няма какво да обсъждаме.

— А ти съгласна ли си с това?

— Напълно. Дори помолих Ира да дойде с мен в Москва.

— Не можеш ли без бавачка? — кльвна я насмешливо Стасов.

— Не мога. Така съм свикнала. Тя също е свикнала с мен и изобщо не може да се примири с факта, че я напускам. Като си помислих... Можем да продадем апартамента си в Петербург и с парите да си купим прилично жилище в Москва. Не се притеснявай, няма всички да се изтърсим в едностайния ти апартамент. Дима...

— Какво?

— Много те обичам.

— Това не е достатъчно — отвърна ѝ сериозно Стасов. — Трябва да ме обичаш толкова много, колкото те обичам аз, а не просто много. Аз например те обожавам, мамо Таня. Поздрави леля Ира.

След като поговори с мъжа си, на Татяна малко и поолекна. Стига вече се е притеснявала и нервничала, трябва да си събере ума в главата и да планира утрешния ден по минути, по метри и дума по

дума. Трябва да събере колкото може повече информация, като в същото време се постарее да не се набива на очи и да не предизвиква подозрения. Разбира се, далеч по-добре би било, ако това го извършеха оперативните работници, защото те имат и повече опит, и повече възможности. Но тя не бива да се обръща към оперативните работници, защото може да попадне точно на онзи, който е забъркан в тази история. Дори и да не е забъркан, той може да разкаже на някого, информацията ще изтече и всичко ще се провали. И трябва да се пази най-много от Чудаев. Той е единственият, с когото Татяна сподели съмненията си за Голдич, което означава, че е и единственият, който може да заподозре нещо. Единственият — засега. Тя трябва да направи всичко възможно да не размътва водата. Точно по тази причина днес не разпита Суриков. Така онзи, който проявява любопитство, ще разбере, че и другите ѝ грижи не са малко и ще заключи, че Суриков изобщо не я интересува.

* * *

Днес не го извикаха на разпит. Защо ли? Тази лелка-следовател е странна жена. Вчера го попита за пълномощното, записа отговора му в протокола и го пусна, сякаш нищо особено не се е случило. А може би наистина не се е случило нищо особено. Може би той напразно се страхува.

Не, въпреки всичко, тук нещо не е наред. Та нали смисълът бе точно в това никой да не научи за въпросното пълномощно, защото така излизаше, че той не е убил София. Защо трябваше да я убива, щом и без това нямаше да получи апартамента?

А то какво излезе... Щом следователката вече знае за пълномощното, значи със сигурност ще му лепнат убийството. Че как иначе? Пълна бъркотия.

Ех, ако баба София беше тук! Не знаеше как да се ориентира в тази работа, а тя много бързо щеше да сложи нещата по местата им. Имаше не само страхотен ум, но и усетът ѝ бе невероятен!

... Въпреки слабото си сърце, по всички други показатели Сергей Суриков беше нормален, здрав млад мъж. И както се полага, природата започна да си казва своето. Но нямаше с кого да завърже любовна

връзка: за да излиза с момичета, трябваше да разполага с пари, пък и да се облича малко по-добре, а как би могъл да се сдобие с прилични дрехи, при положение че живее с хамалска заплата? Добре че беше София, която отдавна бе свикнала да икономисва, тъй като от четвърт век живееше с една пенсия, та го хранеше на корем. Но за парцалки и дума не можеше да става.

Естествено той можеше да си намери някоя шафрантия — като онези, с които си имаше работа преди, но Суриков вече дори не можеше и да погледне такива момичета. Те бяха мръсни, пияни, кискаха се глупашки и бяха готови да се отдадат на всеки за шепа таблетки или за ампула. Сега той дори не можеше да проумее как е могъл да ги харесва.

Но след като шафрантиите отпадаха, значи оставаха само жените, които работят в универсалния магазин. Бяха много, на различна възраст и с най-различна външност. Той би могъл да се разбере с тях, без да влага кой знае какви усилия и без да харчи пари за ухажване. Почти всички си имаха съпрузи или любовници и почти всички нямаха нищо против да въртнат по една бърза любов, без да напускат универсалния магазин и без да събуждат ревността на своите мъже с късни прибирания или безпричинни отсъствия. Казано накратко, всичко свършваше само с доставянето на взаимно удоволствие. Серьожа завърза връзка с касиерката Галя, която по два пъти в седмицата затваряше касата пред очите на негодуващите купувачи и притичваше за двадесетина минути при него в склада.

Явно София Иларионовна също разбираше, че сексът не е последната грижа в живота на един мъж, и на няколко пъти изрази тревога, че Сергей няма момиче.

— Ама защо чак толкова се притеснявате за това? — учудваше се Суриков. — Би трябвало да се радвате, че не се шляя по улиците, а си седя вкъщи.

— Че каква полза имам от твоето седене вкъщи? — изпръхтя Бахметиева. — Най-опасното е точно това, че седиш при мен, вместо да излизаш с момичета. Човек трябва да живее нормално, а ако се ограничава и въздържа насила от нещо, това не свършва добре. Или на теб просто не ти се иска да бъдеш с момичета?

Въпросът беше ужасно нетактичен и тя му го зададе право в очите. Сергей се вцепени от изненада и в уплахата си също й отговори

съвсем директно:

— Иска ми се.

— Ето, видя ли. Ако се въздържаш, може да ти причернее и да извършиш някоя глупост. Знаеш ли от какво са умирали понякога по време на война? Не от глад, а от това, че направо откачали, щом видели храна. Така се били нагладували, че ядели и ядели, без да могат да се спрат, стига да намерят какво. И умирали от преплитане на червата. И ти постъпваш по същия начин — въздържаш се, въздържаш се, а сетне ще ти падне някакъв случай и ще забравиш за всичко, а мадамата така ще ти завърти главата, така ще те сложи под чехъл, че няма да разбереш как отново ще се озовеш в някоя лоша компания. Но аз няма да те приема отново, защото вече те предупредих, че втори шанс няма да имаш. Може да се случи и нещо по-лошо — да те тикнат в затвора за изнасилване. Знаеш ли какви жени има? Да не дава господ! Току-виж, не ѝ харесало как се държиш с нея и ще хукне в милицията да пише жалба срещу теб, че, видиш ли, накарал си я да го направи насила. Милицията ще повярва на нея, а не на теб. Ще затънеш за нищо. Вслушай се в съвета ми и си намери изгора. Така ще ти е полесно. Само недей да я водиш тук, защото сме се разбрали Да не водиш тук чужди хора.

Когато нещата с касиерката Галя се наредиха, старицата Бахметиева научи за това, преди Сергей да прекрачи прага на дома им. Не е ясно дали жената имаше някакво седмо чувство, или на неговата физиономия бе изписано задоволството на самец, но София Иларионовна се усмихна одобряващо:

— Виждам, че си се вслушал в съвета ми. Браво, Серьожа, правилно подреждаш живота си. Някоя от вашите в магазина ли е или е външна?

Той отново толкова се притесни от нейната проникателност и прямота, че веднага ѝ отговори, без да се замисля:

— От нашите е, от магазина. Касиерката.

— Много добре — зарадва се София. — Радвам се за теб. Млада ли е?

— На 32 години.

— Омъжена ли е?

— Да.

— Има ли деца?

— Едно момченце, в първи клас.

— Слава богу! — закима старицата, сякаш за нея бе принципно важно каква жена си е избрал Сергей, за да реши проблемите си, и отговорите му ѝ харесваха.

В този момент се случи нещо, което накара самия Сергей да изпадне в състояние на пълно изумление. Той направи крачка към София, наведе се, прегърна я силно и я целуна по топлите сбръчкани устни. В гърлото му заседна буца, която — колкото и да се опитваше — не можеше да преглътне, а очите му се наляха с предателски сълзи.

— Благодаря ви, София Иларионовна. Благодаря ви — нареждаше той, притиснал лице в рядката и косица.

— За какво ми благодариш, синко? — попита тихо тя, а гласът ѝ прозвуча строго и сериозно.

— За всичко. За това, че ви има. Вие сте ми като майка, дори сте ми повече от майка. Майка ми никога не ме е питала за нищо, аз просто не я интересувах. Никога няма да ви напусна.

Бахметиева внимателно се освободи от ръцете му, отстъпи крачка назад и погледна съсредоточено Сергей в очите. Лицето ѝ бавно се озари от усмивка.

— Пораснал си — каза тя, — окончателно си пораснал. Станал си голям. Научил си се да обичаш.

— Какво говорите, изобщо не я обичам — започна бързо да се оправдава Сергей. — Правя го просто така, защото е здравословно, както ме посъветвахте вие.

— Не ти говоря за нея. Хайде да вечеряме, Серьожа. Като че ли съм знаела и направих ябълков пай.

Тогава той не разбра за каква любов говореше Бахметиева. Изобщо не разбираше какво му стана и защо изведнъж се хвърли да прегръща баба София. Изминаха още няколко месеца, докато Сергей Суриков разбере, че София Иларионовна Бахметиева е единствения човек на този свят, когото той обича.

Нима би могъл да я убие? Та той се кълнеше в нея. Самият Серьожа с радост би умрял, ако тя поискаше това от него.

ГЛАВА 6

Настя прекара нощта във вагона, без да мигне, за което много съжаляваше. Вагонът беше чист и топъл, тя се настани удобно на горното легло, предвкусвайки удоволствието от предстоящите няколко часа дълбок сън, но на надеждите ѝ не бе съдено да се осъществят. В купето се бяха настанили и двама млади съпрузи с малко детенце, което изобщо не желаше да оцени цялото щастие на една спокойно прекарана във влака нощ. То непрекъснато искаше ту да пие вода, ту да пишка, ту да му дадат бонбонче, ту да му разкажат приказка, ту да иде при майка си (ако лежеше на леглото до баща си), ту обратното. Освен това не обичаше да спи на тъмно и Настя бе принудена първо да изслуша дългите и притеснени обяснения на родителите му, а след това цяла нощ да търпи светлината от тавана, която пробуждаше очите ѝ.

За сметка на това на сутринта я зарадваха няколко обстоятелства едновременно. Първо, стюардесата не събуди пасажерите един час преди пристигането на влака с истеричния си крясък: „Предайте спалното бельо!“, както се правеше преди. Второ, за закуска сервираха не само чай, но и кафе, а също така им предложиха сандвичи, кифлички и бисквити. Това беше много подходящо, тъй като Настя нямаше никаква представа дали изобщо ще успее да хапне нещо в близко време. И трето, ако се съдеше по пейзажа, който се виждаше през прозорците на влака, времето в Петербург не беше чак толкова влажно и кишаво, колкото в Москва, което означаваше, че можеше да опази краката си сухи през целия ден.

Настя никога не бе виждала зълвата на Татяна Образцова, която трябваше да я чака на гарата, но се надяваше, че ще може да я разпознае по словесното описание, което ѝ даде Стасов, преди да тръгне.

— Ира, това е просто Ира — заяви авторитетно той. — Нали знаеш, че има хора, които напълно съответстват на имената си. Освен това има хора, на които умалителното име така им залепва за цял

живот, че не се влияе нито от напредването на възрастта, нито от старостта. Нашата Ира е точно такава.

— Да не би да е инфантилна? — допусна Настя, тъй като си спомни известната поговорка за малкото кученце, което си останало пиленце и на стари години.

— Не, нищо подобно! — смръщи се Стасов. — Тя съвсем не е едра жена, пък и все още е доста млада, но... Как да ти го обясня... Като момиченце е. Разбираш ли? И това ѝ личи по всичко. И очите ѝ са момичешки, и погледът ѝ е момичешки. И е една такава жизнерадостна. Абе, казано с две думи, щом я видиш, ще я познаеш.

— Добре — въздъхна Настя, тъй като разбра, че няма да научи нищо по-конкретно. — Поне какъв е цветът на косата ѝ?

— На косата ли? — Стасов се замисли. — Май че косата ѝ е тъмна, тя е брюнетка, ако не се е пребоядисала. При вас, жените, това става бързо и процесът не може да се проследи.

Въпреки известната си скептичност, Настя бе принудена да признае, че Стасов е напълно прав. Тя веднага разпозна Ира. Наистина, едва ли някой би започнал да нарича по име и презиме жена с такова изражение на лицето. Красивата млада брюнетка с дълго кожено палто от светли норки стоеше точно там, където спря вагонът. Веднага щом Настя стъпи на перона, Ира се приближи до нея. Очевидно, за разлика от Стасов, Татяна бе успяла да обрисова много ясно гостенката си.

— Вие ли сте Настя?

— Да, здравейте, Ира! Благодаря ви, че ме посрещнахте.

— Няма за какво — смути се Ира. — Да вървим, колата ми е на площада. Сега ще ви закарам у нас, ще ви нахраня, а към 11 ще отидем при вашия следовател. Таня се е разбрала с него и ми остави адреса му.

— Благодаря ви — трогна се още веднъж от цялото си сърце Настя. — Страшно ми помогнахте.

— Няма нищо — усмихна се Ира, — вие също ще ни помогнете. Довечера Таня ще ви обясни всичко.

* * *

Точно в 11 часа Настя позвъни на вратата на апартамента на бившия следовател Фьодор Николаевич Макушкин.

— Влизайте — отвори гостоприемно вратата домакинът. — Чакам ви.

Апартаментът беше много стар, но това можеше да се отгатне само по разпределението на стаите. Всичко останало в жилището на Макушкин бе съвсем съвременно и радваше окото с прясно боядисаните тавани и светлите тапети с модерен десен.

Фьодор Николаевич настани Настя в един фотьойл до голямото бюро, а той седна на малкото кабинетно канапе.

— Какво ви интересува? Някакво конкретно дело ли имате предвид?

— Да, едно много старо дело. От 70-те години, на Бахметиев.

— Е, че как, помня го, разбира се! — отзова се оживено Макушкин. — Имаше такова дело. Сега ще си извадя бележките и ще видим заедно какво има там. Впрочем вие прегледахте ли това дело във Върховния съд?

— Още не съм — призна си Настя. — Не успях. Освен това, струва ми се, че отговорите на моите въпроси не са там. Нали оперативната информация, за която няма потвърждение, не влиза в официалните документи, а аз се интересувам именно от нея.

Макушкин донесе от ъгъла една стълба и започна да прелиства папките, които се намираха на най-горната полица на стелаж, под самия таван. Над главата му се вдигна и бавно се спусна облаче прах. Макушкин се движеше леко и енергично и с нищо не напомняше стереотипния образ на пенсионера-графоман, който драци мемоари. Ако Настя не знаеше, че човекът от няколко години е в пенсия, за нищо на света не би му дала повече от 55 години.

— Ето! — Фьодор Николаевич тържествено вдигна над главата си една картонена папка с връзки. — Сега ще видим какво има вътре. Просто така ми е трудно да си спомня подробностите, но когато започна да чета, веднага ще се сетя за всичко. А вие от какво по-точно се интересувате?

— Интересуват ме съучастниците, които не са били осъдени заедно с Бахметиев. И всяка информация за парите и скъпоценностите, които не са били конфискувани.

Макушкин й хвърли бърз и пронизващ поглед. У него отново се бе събудил професионалистът.

— Какво е станало, да не би нещо да е изплувало сега? Да не би да се е появила някаква следа?

— Не зная. Опитвам се да разбера. Може би просто така ми се струва.

— Няма ли да ми кажете подробностите?

— Извинете — притесни се Настя.

— Нищо-нищо — подсмихна се Макушкин. — Разбирам. Не бива.

Седна на канапето, развърза връзките и започна бързо да преглежда старите си бележки.

— Боя се, че ще ви разочаровам — каза най-сетне той. — Трябва да ви кажа, че по онова време ми бяха интересни не толкова механизмите на кражбите и мошеничествата, колкото различните психологически странности. Записвал съм предимно впечатленията си от срещите със следствените и със свидетелите. Мога да ви кажа, че самият Бахметиев изобщо не беше интересна личност. Беше умен, повратлив, енергичен, но такива ги има с хиляди. У него нямаше нищо специално. Е, естествено — беше невероятно нагъл. Ала майка му действително беше интересен човек. Истинска личност! За нея може да се напише книга. Изумителна жена!

— Не ви ли се стори, че тя знае за дейността на сина си повече, отколкото знаете вие? — попита с надежда Настя. — Ще ви обясня по-подробно какво имам предвид, защото иначе наистина излиза, че си траем на криеница. Интересува ме дали Бахметиев не е пазел нечии чужди скъпоценности, дали не ги е съхранявал или не се е разпорещдал с тях и дали не е станало така, че след разстрела му достъп до тези скъпоценности да е получила неговата вдовица. И да не ги е поделила, с когото трябва.

— Това ли било? — проточи Макушкин. — Значи сте нацелили вдовицата?

— Е... — Настя се засмя. — Да. Версиите са много, но една от тях е свързана именно с присвояването на онези пари и затова се опитвам да разбера чии са били тези пари и кой би могъл да претендира за тях. Да, разбирам, че може да става дума единствено за еквивалентни скъпоценности, а не за самите банкноти, чието място с днешна дата е единствено в колекциите.

— Ако изобщо е имало такива скъпоценности — добави Макушкин. — Но, честно казано, много се съмнявам в това. Сто процента е сигурно, че не са успели да конфискуват всичко на Бахметиев. Просто никога няма всичко. Ясно е, че той е скрил някъде лъвския пай. Но не мисля, че този пай е имал и други собственици, освен самия Бахметиев.

— Защо?

— Трудно е да се обясни. Просто съм останал с такова впечатление. Трябва да ви кажа, че Бахметиев беше крайно неприятен човек. Изключително неприятен. Нали знаете, има едни хора, които ти е противно дори да погледнеш, както и да разговаряш с тях, а дори и през ум не ти минава да си имаш работа с такива. Още повече, ако тази работа е свързана с пари. На такъв като Бахметиев аз не бих поверил дори и рубли. И не защото е крадец или авантюрист, а защото е неприятен. Направо беше един такъв отвратителен. Някои от тези хора са обаятелни като Остап Бендер, но други са отблъскващи типове. Беше тлъст, самодоволен, мутрата му лъщеше от мазнина, устните му бяха дебели. Направо на лицето му беше изписано, че възнамерява да излъже всеки, който се изпречи на пътя му. Мисля, че неговите съучастници са признавали организаторския и финансовия му гений, но са знаели, че той ги лъже при подялбата на печалбата. Ето, вижте, тук съм записал: „14 август 1973 година. Днес разпитвахме Зинченко. Интересен феномен: няколко години вършил кражби под ръководството на Бахметиев, но страшно го мрази. Няма му доверие. Нещо повече: дори ми се стори, че не може да понася шефа си. Смята, че той системно го е лъгал при подялбата на печалбите.“

— Ясно. Май че сте прав, Фьодор Николаевич, едва ли биха поверили общата каса на такъв човек. А можете ли да си спомните още нещо?

Макушкин прелисти записките си и завъртя отрицателно глава.

— Изглежда, няма да мога да ви разкажа нищо съществено. Но ще ви посъветвам да се опитате да намерите майката на Бахметиев. Сигурно вече е много стара, а може дори и да не е жива. Но опитайте. Още тогава имах усещането, че тя знаеше нещо. Естествено, че не ми каза нищо, тъй като се решаваше съдбата на сина ѝ, но сега, когато тази съдба отдавна вече е решена и са минали толкова години, може и да ви поразкаже нещо.

— А вие защо решихте, че Бахметиева знае нещо?

— Как да ви кажа, държеше се някак... нетипично или нещо такова. Например нито веднъж не се разплака пред мен по време на разпитите, а пък иначе майките винаги плачат и вие знаете това по-добре от мен. Не се опитваше да оправдае сина си. Просто отговаряше на въпросите — и толкоз. Беше ми симпатична с нещо, но колкото и да се мъчих, не можах да я предразположа към себе си. През цялото време между нас имаше стена. Това, от една страна, е нормално, защото какво разположение би могла да има една майка към следователя, който се кани да вкара в затвора единствения ѝ син! Но, от друга страна... Нали знаете, в такива случаи майките винаги започват да разказват какво прекрасно дете е било синът им и други такива неща. А тя и дума не отрони на тази тема. По-късно разбрах каква била работата. Оказа се, че тя е била интернирана, докато синът ѝ е бил още пеленаче, тъй че не го бе възпитавала и, разбира се, не знаеше какво дете е бил той. Ей сега, ей сега, търся тук една бележка... Беше много показателен разговор... Къде се е дянала? Много добре си спомням, че си го записах още същия ден, защото страшно ме поразил. А, ето, намерих я! — Макушкин измъкна от папката един лист, изписан с дребен почерк. — Ще ви го прочета на глас, защото нищо няма да разберете от моите заврънкулки. „Бахметиева продължава да ме изненадва. Днес ѝ казах, че утре ще приключи със съставянето на обвинителното заключение. Тя ме попита: «Сигурен ли сте, че сте хванали всички виновници?» «Защо ми задавате този странен въпрос, София Иларионовна? Да не би да знаете, че има и други?» «Не, нямам предвид това. Ако сте напълно сигурен, че изпращате на съд всички, които са виновни, това е справедливо. Например, когато мен ме арестуваха през 35-а година, аз цели 25 години се измъчвах от въпроса: Защо точно мен? Но защо точно мен? Ясно ми бе, че е имало план за залавяне на враговете на народа и че този план е трябвало да бъде изпълнен за сметка на кого да е. Но по какъв принцип бяха избирали тези „кого да е“? Очевидно принципът е бил случаен. Просто съдбата е посочвала с пръст и е попадала на някого. И беше попаднала и на мен. Но защо точно на мен, а не на съседа ми? Разбирате ли за какво ви говоря? Елементът на случайността убива самата идея за справедливост.» Аз я гледах стъписан, без да зная какво да ѝ

отговоря.“ — Макушкин прибра отново листа в папката и погледна многозначително към Настя.

— Видяхте ли каква е? Елементът на случайността убива идеята за справедливост. За това може да се напише цяла монография, да речем, по криминално право. Тя беше нестандартна жена. Горещо ви препоръчвам да я намерите.

Настя стана, опитвайки се всякак да скрие разочарованието си. Нищо не излезе от тази среща. Беше дошла напразно дотук. Гордеев щеше да е недоволен, защото бе прахосала време и служебни пари, а резултатът бе нулев. А хранеше такива надежди за тази среща!

— Благодаря ви, Фьодор Николаевич. Извинете, че ви отнех време.

— Нищо подобно, нищо подобно — усмихна се бившият следовател, — беше ми много приятно. Кога си тръгвате обратно?

— Утре вечерта.

— Оставете ми някакъв телефонен номер, на който бих могъл да ви намеря. Току-виж, спомнил съм си още нещо.

Настя му продиктува номера на домашния телефон на Татяна Образцова и те се сбогуваха. Ира я чакаше пред входа в колата и разлистваше някакво списание с ярки корици.

— Е, какво стана, успя ли да свършиш нещо? — попита тя.

— Не. За съжаление не успях да свърша нищо. Но какво да се прави — неуспехите са по-чести от успехите. Както и да е, от това не се умира. Ира, можем ли да се обадим отнякъде на Татяна?

— Само от автомат. Ей сега ще намерим. Спешно ли ви е? Ако не е чак толкова спешно, можем да отидем до къщи и да ѝ се обадите оттам.

— Не, по-добре е да ѝ се обадя веднага. Може би ще ми се наложи да отида до още едно място.

Добре де, щом тъй или иначе вече е в Петербург и разполага с куп време, значи може наистина да се опита да открие Бахметиева.

* * *

За разлика от Настя Каменская, Татяна Образцова винаги използваше козметични средства и никога не излизаше от къщи, без да

е и съвсем леко гримирана. В службата ѝ толкова бяха свикнали със старателно и умело гримираното ѝ лице, че когато днес тя се появи без грим, по кабинетите веднага плъзна слух: „Таня има проблеми. Не прилича на себе си, изглежда зле.“

Началният етап на плана, който Татяна си бе направила, засега вървеше точно според замисъла ѝ. Петнадесет минути след като работният ден беше започнал, в кабинета ѝ започнаха да надничат разни колеги и с невинни изражения да питат дали има някакви проблеми. Татяна отговаряше уклончиво, а след втория или третия посетител каза с досада на съседа си по стая:

— Никога не съм си мислила, че мога да се чувствам толкова зле. Да не би да съм развила някаква токсикоза?

Колегата ѝ, който също бе следовател, облещи изумени очи насреща ѝ:

— Каква токсикоза? Какви ги говориш?...

— Ами да. Точно затова заминавам в Москва. Искам да съм близо до мъжа си. Направо не зная как да приключа всички тези дела. Само да не вляза в болница. Днес може би пак ще отида при Исаков и ще се опитам да го разнежа. Каква работа бих могла да свърша в момента, помисли си само! Главата ме боли, вие ми се свят, непрекъснато ми се спи. Водя разпит, а почти не разбирам какво ми отговарят. По десет пъти питам за едно и също.

— Иди, разбира се — подкрепи я колегата ѝ. — Исаков е нормален човек, гнусар е естествено, но такива неща ги разбира. Нали самият той има три деца.

След още един час по коридора се понесе слух, че Образцова е бременна и че е успяла да убеди началника им да я пусне още сега.

След още един час и половина Татяна заяви с мъртвешки глас на колегата си в кабинета, че трябва да отиде на лекар. Вече бе облякла палтото си, когато телефонът на бюрото ѝ иззвъня.

— Таня, здравей! — чу тя гласа на Настя Каменская. — Много ли си заета?

Татяна хвърли крадешком поглед към колегата си, който седеше на бюрото си, забил нос в книгата.

— Малко — отговори предпазливо тя.

— Можеш ли да ме изслушаш?

— Да.

— Трябва да намеря една жена. Нужен ми е само адресът ѝ. Ще ми помогнеш ли?

Татяна извади лист и молив и се наведе над бюрото:

— Кажи ми името и фамилията ѝ.

— София Иларионовна Бахметиева. Много е възрастна, дори може вече да не е жива.

Татяна мълчеше. В момента не чуваше нищо друго, освен пулсиращата в главата си кръв.

— Ало! Таня, чуваш ли ме?

— Къде си сега?

— На ъгъла на улица „Невска“ и канал „Грибоедов“.

— Трябва да изляза по работа. След половин час ще бъда на улица „Фонтанка“, до поликлиниката. Ира знае къде е. Тя с теб ли е?

— Да.

— Добре, значи се разбрахме.

Татяна затвори слушалката и тръгна към вратата, опитвайки се да изглежда спокойна.

— Таня — подвикна ѝ колегата, — какво да казвам, ако те търсят?

— Кажи истината. Че ми е станало лошо и съм отишла на лекар. Взех разрешение от Исаков да си тръгна, тъй че той е уведомен.

Щом излезе навън, Татяна си пое дъх. Ставаше нещо необяснимо. Защо Настя търси старицата Бахметиева? Да не би пък в Москва да са напипали нишката на това убийство?

* * *

Сергей Суриков не беше от хората, които обичат да анализират и да съпоставят, да си правят изводи, да откриват липсващата информация и да се опитат да я запълнят. Или поне не беше такъв, когато се озова при Бахметиева. С течение на времето мозъкът му стана малко по-гъвкав и той дори започна да мисли по-бързо. Това ставаше под въздействието на постоянните му контакти със София Иларионовна, които се превърнаха за Сергей не само в източник на разнородна интересна информация, но и променяха представите му за самия него и за живота изобщо. Сега той вече виждаше по съвсем

различен начин много неща, без дори да си дава сметка, че не гледа със собствените си очи, а с очите на Бахметиева.

Отдавна вече се канеше да попита хазяйката си защо животът ѝ се бе подредил така, че тя живее сама. В началото този въпрос и през ум не му минаваше, но след това си спомни, че веднъж София Иларионовна каза: „Мъжа ми го разстреляха и добре че поне успях да спася сина си.“ Синът ѝ. Вече бе изминала повече от година, откакто Суриков се бе настанил да живее при нея, но от сина ѝ нямаше ни вест, ни кост. Старицата никога не разказваше нищо за него, сякаш той никога не бе съществувал. Какво ли означаваше това?

Веднъж Сергей все пак попита:

— Защо живеете сама? Нали имате син. Изобщо ли не ви помага?

София го погледна изпод вежди и присви устни:

— Аз нямам син.

— Но нали самата вие казахте, че когато са ви изпратили в лагерите в Сибир, сте успели да спасите сина си — заинати се Сергей.

— Той умря. Убиха го.

— Бандитите ли го убиха?

— Е, може и така да се каже. Добре де, ще ти разкажа, щом питаш. Че какви тайни може да има между свои хора.

Синът на София Иларионовна бил богат човек. Много богат. Бил свързан с частниците от Баку и Казахстан и през 60-те години правел страхотни пари от черен и червен хайвер, от диаманти и злато. През 73-а година го арестували, а през 74-а го осъдили на смърт и го разстреляли. Тогава бил на 39 години. Оставил жена и двегодишен син — внук на София Иларионовна.

При ареста иззели само малка част от богатството му, тъй като Бахметиев бил предвидлив човек и успял да скрие имането си. „Ако се случи нещо с мен — казвал той много пъти на майка си, — нито ти, нито Елена ще тръгнете с просешка тояга по света. Ще тънете в разкош.“ Малко след разстрела му неговата вдовица получила достъп до спестените пари, но не започнала веднага да ги харчи, понеже се страхувала. Тя бързо го прежалила и се омъжила, преди още да е изминала и една година от смъртта му. Снаха ѝ живеела с новия си мъж в Москва и София не знаела, че те вече харчели с пълна сила парите на разстреляния ѝ син. Не я канели на гости в Москва и не

изпращали внука ѝ да види баба си в Петербург. В началото това било обяснимо, защото детето трябвало да смени фамилията си и да започне да възприема новия мъж на Елена като свой роден баща, та сянката на разстреляния спекулант, контрабандист и крадец Бахметиев никога да не падне върху него. Затова толкова скорошната женитба на снахата не предизвикала протеста на София Иларионовна, тъй като тя я възприемала като принудителна мярка. „Трябва да постигна това, докато детето е още малко — обяснявала Елена на свекърва си. — То не бива изобщо да знае, че е съществувал период, в който не е имало баща и че преди това е имало друг баща. Не бива да го давам на детска градина. Ако в документите му първо пише, че няма баща, а след това той се появи, непременно ще се намерят някакви «доброжелатели», които ще си пъхнат носа там, където не им е работа, и ще започнат да дрънкат за щяло и нещяло. София Иларионовна, вие сама би трябвало да разбирате как ще се чувства детето, ако наоколо всички го сочат с пръст и му повтарят, че баща му е престъпник, който е получил смъртна присъда и е бил разстрелян.“ София се съгласявала със снаха си, а дори дълбоко в себе си да не била съгласна, не възразявала, защото изпитвала чувство за вина. Разбира се, Елена от самото начало знаела с какво се занимава Бахметиев и дори нещо повече — омъжила се за него именно защото разполагал с купища пари и дори не се замислила, че той е със 17 години по-голям от нея. Когато се оженили, тя била на 19, а той — на 36, но изглеждал като на 50, защото бил дебел, лицето му лъщяло от мазнина, косата му била рядка и бързо оплешивявал. Само че това не я притеснявало и тя пожелала да стане негова съпруга и да се накичи от главата до петите с диаманти. Макар да знаела, че тези диаманти са крадени. Тъй че нямала право да предявява към свекърва си претенции от сорта на: „Мислех си, че вашият син е почтен човек, а се оказа, че вие сте отгледали крадец и прахосник.“ От друга страна, той бил син на София и тя носела отговорност за него. Разбира се, тя не била човекът, който го е възпитал като такъв, защото от двумесечно бебе до 20-та си година момчето живеело отделно от майка си. Първо го взели някакви роднини на София Иларионовна, но сетне се оказало, че те не са в състояние да отглеждат чуждо дете. Дали момчето в дом за безпризорни деца. Когато през 55-а година София се върнала в Петербург и издирила сина си, пред нея се изправил един окончателно

оформен негодник, нагъл хитрец, циник и младеж с очевидна склонност към пълнеене, въпреки гладното си детство. София вече не можела да повлияе на характера му, защото било безсмислено и глупаво да го прави с човек на 20 години. На тази възраст било възможно да научиш един глупак на ум и разум, но да превъзпитаеш крадец и мошеник и да го накараш да стане добър било невъзможно. Поне така смятала София Иларионовна Бахметиева. След като започнала да живее заедно със сина си, тя се опитала да направи всичко възможно, за да го накара да води нормален живот, но нейните опити се разбили в стената на наглото му упорство. „Ти сама си виновна, че съм такъв. Сега какво искаш? Че аз от бебе съм по сиропиталищата. А там нещата стоят много просто: ако не откраднеш, ще пукнеш от глад, защото отдавна вече някой друг е откраднал собствената ти порция. Там, майчице моя, законите са вълчи. Ако ти не се бе омъжила за враг на народа, нищо подобно нямаше да ми се случи. Тъй че обвинявай себе си, други виновни няма.“ Било безсмислено да му се обяснява, че през 35-а година враг на народа би могъл да се окаже всеки — и академикът, и неграмотният старец от село, и любимият на цял народ заслужил артист, и скромният счетоводител, понеже по това време разстрелвали хората не защото са врагове на народа, а точно обратното — обявявали някого за враг, понеже пречел на друг и затова трябвало да бъде разстрелян.

Въпреки това София изпитвала чувство за вина заради всичко, което се случило. Тя виждала как нейното момче „набира обороти“ и как се възползва от разказите за нещастното си детство и несправедливо репресираната си майка, за да измъква някакви изгоди и привилегии за себе си... И как забогатява. С всеки изминал ден, с всяка изминала година. Той отдавна вече не живеел със София и тя загубила всякаква възможност да му влияе поне за дребните неща. Въпреки всичко пак изпитвала чувство за вина заради онова, което се случило. Затова не възразила, когато Елена ѝ заявила, че внукът на София не бива да носи повече фамилията Бахметиев. Щом родният ѝ син се бе държал толкова неразумно и бе поставил младата си жена с малко дете на ръце в толкова сложно положение, какво право имала майка му да оспорва решенията на снаха си, още повече че те целели единствено и само доброто на внука ѝ.

— Веднага щом новият ми мъж осинови момчето казвала младата вдовица, която в този момент едва била навършила 23 години, — вашият внук, София Иларионовна, ще има нови баба и дядо. А вашата поява до тях ще предизвика куп въпроси. Разбирате ли какво искам да кажа?

Бахметиева разбирала. Нейният син бил разстрелян престъпник и затова те я отлъчвали от внука й. И тя не можела да направи нищо по въпроса.

— Може би ще се видим с него по-нататък, нали? — плахо попитала тя. — Когато момчето порасне, нали? Естествено, Лена, разбирам, че сега тази история трябва да се прикрие колкото може по-добре, но по-нататък, когато той порасне... Ще му разкажеш истината, нали?

— Как ли пък не! — изпръхтяла ядосано снахата.

— Как така ще разказвам на детето, че са разстреляли баща му, защото са го заловили в кражби? Какво ви става, София Иларионовна, да не би да сте се побъркали? Момчето никога няма да научи тези неща. Това е позор!

— Е, изобщо не е задължително да му казваш за кражбите и разстрела. Можеш да му кажеш, че баща му е умрял или е загинал преди много години и че той има още една баба, която е майка на покойния му баща.

София дори не усетила, че започва да наднича умоляващо в очите на Елена. Мисълта за раздялата с единствения й внук, който бил последното й близко по кръв същество на този свят, била непоносима за нея. Само надеждата можела да облекчи болката й. А Елена не искала да даде на възрастната си свекърва подобна надежда.

— Добре де, ще видим — смилила се снахата. — Значи тъй, София Иларионовна, следващата седмица ние заминаваме за Москва. Разбира се, аз ще ви оставя адреса и телефона си, но разчитам на вашето благоразумие и се надявам, че няма да се възползвате от тях.

— Тогава защо ще ми ги оставяте? — усмихнала се накриво София.

— Е, за всеки случай. Можете да се разболее тежко или да се случи нещо лошо.

Бахметиева взела мълчаливо листчето с московския адрес и телефон, но нито веднъж не се възползвала от тях. Споменът за това

как се е унижавала пред тази сополанка и как е надничала умоляващо в очите ѝ бил твърде болезнен и неприятен за нея. София никога не ѝ простила. Не заради новата ѝ женитба или че я е отлъчила от внука ѝ, а точно заради това унижение.

* * *

Изведнъж времето рязко застудя и излезе силен вятър, който донесе режещ сняг. Ира караше колата и напрегнато се вглеждаше в пътя, а на задната седалка Настя и Татяна тихичко обсъждаха онова, с което най-неочаквано им се бе наложило да се сблъскат.

— Колко сходно е всичко! — каза замислено Татяна. — За едно денонощие са извършени две убийства, свързани със семейството на отдавна разстреляния Бахметиев или по-точно — с неговата майка и с неговата вдовица. На мястото на престъплението, освен следите на хората, които са живели там, има следи и от чужд човек. Моят Суриков няма алиби за цялото време, през което са станали двете убийства. Дрънка някакви невероятни глупости, в смисъл че е ходил някъде, че се е мотал насам-натам, че пил с някакво момиче, с което току-що се запознал. Бил прекарал цялата нощ с нея, разделили се в 9 часа сутринта и естествено — не знаел нито името ѝ, нито адреса ѝ. Иди да провериш такова алиби, ако можеш.

— Таня, Стасов много ли те обича?

— Надявам се. Защо?

— А в името на тази любов може ли да извърши чудеса от оперативни действия?

— Надявам се. Искаш да покажеш снимката на Суриков на хората, които са видели някакъв младеж в блока, където са живели убитите съпрузи, така ли?

— Искам. Искам и още нещо. Само че тук наистина трябва да се извършат чудеса от оперативни действия. Не зная дали ще излезе нещо — каза със съмнение Настя, — но трябва да опитаме. Тъй или иначе утре вечер ние трябва да заминем оттук. А през това време ще се опитаме да направим колкото може повече.

Колата спря пред блока, в който живееха Татяна и Ира. Татяна извади от чантата си връзка ключове, свали един от тях от халката и го

подаде на Настя.

— Вземи. Иди вкъщи и се обади на Стасов и на твоите момчета. А ние с Ира ще отидем до моята служба и ще се опитаме да се върнем колкото може по-бързо.

Настя се качи в апартамента. Не обичаше да стои сама в чужд дом, дори ако беше желан гост в него.

Веднага започваше да си мисли, че се намира там незаконно, че няма право да стъпва по този под, да сяде на тези столове и да си топли вода в този чайник. Всичко наоколо ѝ беше чуждо и необичайно, се натъжаваше и се чувстваше неуютно.

Няма значение, реши сега, стига глупави емоции, трябва да се заема с работата си. Първо да се обади на Стасов. Това беше най-лесната ѝ задача, тъй като напоследък Стасов ходеше навсякъде с мобилния си телефон и можеше да бъде открит по всяко време.

— Владик, искаш ли вдругиден Татяна да дойде в Москва? — хвана веднага бика за рогата Анастасия.

— Естествено, че искам. А не може ли още утре? — отвърна ѝ радостно Стасов.

— Не може. Но вдругиден ще може, ако положиш малко усилия. Трябва да отидеш в отделението на милицията на летище „Шереметиево“, да намериш Жора Востоков и да му кажеш, че чакаш моето обаждане.

— А ти ще ми се обадиш ли?

— Непременно. Ще ти се обади и ще ти кажа кой самолет да чакаш и кого да посрещнеш. Ще вземеш един пакет от него и ще го дадеш на Коротков. Разбра ли?

— Нищо не разбрах. А какво да обясня на Коротков?

— Аз ще му обясня каквото трябва. Докато ти му занесеш пакета, аз ще се опитам да го открия и той вече ще знае за какво става дума. И много те моля: бъди непрекъснато до него.

— Защо? Да не смяташ, че могат да го откраднат? — пошегува се Стасов.

— Не, на кого ли пък е притрябвал? — разсмя се Настя. — Нямам предвид това. Ще трябва непрекъснато да поддържаме връзка помежду си, а ти си работил на „Петровка“ и много добре знаеш, че там не можеш да се свържеш по междуградска линия от всеки телефон. Връзката може да се осъществи само от телефоните на

началниците на подразделенията, а простосмъртните като Юра и мен нямат такъв достъп. Затова ще се възползваме от твоя скъп телефон. Нали няма да те разорим?

— Няма, успокой се, всичко е заради любимата ми жена... Значи какво трябва да направя? Да тръгна за „Шереметиево“, така ли?

— Да. Намери Георгий Востоков и чакай търпеливо моето обаждане. Може да се наложи да чакаш дълго, така че се подготви.

Настя положи доста повече усилия, за да открие Коротков. Докато набираше поредния номер, тя с ужас си представи сметката, която ще плати Татяна. Впрочем, когато тази сметка пристигнеше, тя едва ли вече щеше да е в Петербург. Къде ли се е дянал Юра? Разбира се, много по-лесно би било да го открие чрез Гордеев, защото началникът му със сигурност знае накъде е хукнал подчиненият му. Но Житената питка не беше в кабинета си. Поне телефонът му не отговаряше.

Настя реши да изпробва още една възможност да го открие и се обади на приятелката на Юра — Люся. Беше доста рискован ход, тъй като Люся не само имаше двама синове, но и нечувано ревнив мъж. По закона за всеобщата гадост, той се оказа вкъщи и дори вдигна слушалката. Но Люся също си беше у тях и това вече бе проява на истински късмет.

— След 40 минути — каза тя с ледено спокойствие, след като чу въпроса за местонахождението на своя възлюбен следовател.

— Ще се срещнеш с него след 40 минути, така ли? — досети се Настя.

— Да, както се разбрахме.

— Люся, заведи го някъде, откъдето може да ми се обади. Аз не съм в Москва, но трябва много спешно да се свържа с него. Запиши си моя номер.

Продиктува ѝ телефонния си номер. Вече беше направила каквото трябва и ѝ оставаше само да чака.

* * *

Позвъняването на Коротков се разнесе някъде след около час. Гласът му бе разтревожен.

— Ася? Какъв е този пожар?

— Май че по-скоро е наводнение — пошегува се Настя. — В Петербург е убита майката на Бахметиев.

— Наистина ли?! Кога е станало?

— По същото време. Няколко часа след като са били убити Елена Шкарбул и нейният мъж.

Тя изложи колкото можа по-лаконично молбата си. Коротков трябваше веднага да намери максимален брой хора: следователя, който е водил делото за убийството на съпрузите Шкарбул, експерта, свидетелите, които са видели непознатия младеж в блока, където е извършено престъплението. Да вземе от следователя образците от следите, иззети от мястото, където са били намерени труповете. Да „върже“ експерта, или казано с други думи, да го накара да си стои на работното място и да не излиза никъде, дори ако се наложи да чака до среднощ, като срещу това му обещае нещо достатъчно сериозно. Да открие свидетелите и да ги събере на едно място, за да може, без да губи излишно време, да им покаже снимката на Суриков. След като свърши всичко това, самият Коротков да отиде в кабинета си на улица „Петровка“ и да не мърда оттам, защото Стасов ще му занесе пакета със снимките на Суриков и образците от следите, иззети от мястото, където е била убита майката на Бахметиев. Ако следите на неустановените лица, които са били в двата апартамента, съвпаднат и ако свидетелите разпознаят Суриков, значи можеше да се смята, че той е имал съучастник. За наличието на съучастник можеше да се говори и в случай че в апартамента на Шкарбул бъдат открити следи на Суриков. Това би означавало, че той е убил московските съпрузи, а неговият съучастник е убил Бахметиева. Каквото и да бе отговорът на експертите, той при всички случаи щеше да даде възможност на Татяна да притисне Суриков с въпросите си.

— Ася, разбрах всичко, освен едно. Защо трябва да бързаме чак толкова? Защо трябва да тичаме презглава?

— Дълго е да ти го обяснявам. Повярвай ми — трябва да постъпим точно така. Провалих ти срещата, нали?

— Провали я, разбира се. Човек може ли да очаква нещо хубаво от теб? Добре, целувам те нежно. А, чакай малко — сети се Юрий, — мога ли да кажа всичко това на Гордеев или задачата е свръхсекретна?

— Можеш, няма никаква секретност, освен ако не се страхуваш, че ще ни отвинтят главите за нарушаване на всички писани и неписани правила.

След този разговор Настя се почувства по-сигурна. Юра беше железен човек, направо като броня на танк. Той щеше да направи всичко, което трябва и както трябва, независимо какво би му коствало това. Разбира се, беше жалко, че провали срещата му. Толкова рядко му се удаваше да се измъкне от служебните си задължения, за да може веднъж в месеца поне един час просто да се поразходи с Люся из града. Юра имаше щура работа, а Люся имаше щур мъж. Кога ли щеше да им остане време да си поживеят?

В бравата на входната врата изщрака ключ, а след това се чува крачки и гласът на Ира:

— Настя! Дойдохме си!

* * *

По време на целия път до летище „Пулково“ Ира се косеше, че Настя и Татяна цял ден не бяха слагали хапка в устата си, но забравяше, че и самата тя също не бе яла нищо от сутринта, когато направи закуска на Настя.

— Не, ама на какво прилича това? Каква е тази ваша идиотска работа? Защо трябваше веднага да хукнете за летището, вместо първо да обядвате на спокойствие и след това да тръгнете натам?

— Ира, Стасов стои на летището в „Шереметиево“ и чака пакета. Наистина ли не ви е жал за него? — опитваше се да я убеди Настя.

— Знам го аз вашето „Шереметиево“ — инатеше се Ира, — там на всяка крачка можеш да хапнеш нещо, тъй че той няма да умре от глад.

На летището Настя намери поделението на милицията и след 20 минути пакетът вече беше в ръцете на командира на екипажа. Самолетът излиташе след половин час. Засега всичко вървеше горедолу успешно.

По обратния път тя се опита да си представи как щеше да изглежда утрешният ден. И как трябваше да го разграфи така, че да успее да свърши всичко и вечерта трите да заминат за Москва.

След половин час Стасов щеше да вземе пакета и да го занесе на „Петровка“. Докато Юра успее да занесе образците на експертите, вече щеше да е станало 8 часът. Те трябваше да ги разгледат и да отговорят на въпроса дали Сергей Суриков не е човекът, който по време на убийството е бил в апартамента на Шкарбул. Докато сравняват образците, някой — може би самият Коротков, а може би друг — трябваше да отиде при свидетелите, за да им покаже снимката на Суриков. Интересно, къде ли щеше да ги събере Юра? А ако все пак успееше да ги привика всичките на „Петровка“? Не, вероятността да постигне това бе твърде малка, тъй като бе прекалено сложно да се реализира подобна задача за толкова ограничено време. Ако се окажеше, че следите от местопрестъплението принадлежаха на Суриков и ако свидетелите го разпознаеха, Татяна можеше да изцеди всичко от своето момче и до утре да събере достатъчно доказателствен материал, за да го обвини. Само онези „приватизатори“ да не се размърдат, само да не подушат заплахата! Животът на служителите на милицията имаше точно толкова ниска цена, колкото и животът на всеки обикновен гражданин. Никой нямаше да се спре пред възможността да убие човек с пагони. А най-ужасното бе, че никой не би се възпрял и от факта, че този човек е жена.

ГЛАВА 7

Настаниха Настя да спи в хола на огромния разтегателен диван. Тя беше убедена, че след безсънната нощ във влака веднага ще заспи дълбоко и няма да се събуди до сутринта. Но не ѝ беше писано да стане така. В главата ѝ непрекъснато се въртяха мислите за разстреляния преди много години Сергей Бахметиев, за неговата вдовица и за майка му. Ако причината се коренеше в присвоените навремето скъпоценности, значи беше ясно, че са убили Елена Шкарбул и мъжа ѝ заради тях, а София Бахметиева — заради това, че е знаела чии са били тези скъпоценности и кой би могъл да предяви претенции към тях. Просто нямаше начин нещата да стоят другояче. Ако убийствата в Москва и Петербург бяха извършени по различно време, причините можеха да бъдат какви ли не, но тъй като те бяха извършени по едно и също време, каква друга причина би могло да има?

Тя дълго се въртя в леглото, след това решително стана, наметна се с халата, който Ира ѝ беше дала, и отиде в кухнята. Още не бе успяла да запали цигарата си, когато чу скръцване на врата, сетне предпазливи стъпки, а след това в кухнята се появи и Татяна. С почистеното си от грима лице, с разпуснатите си, дълги до кръста коси и с млечнолилаватз си нощница тя приличаше на преждевременно понапълняло, но младо момиче. В този момент никой не би казал, че е на 35 години, че е следовател, че е омъжена за трети път и че очаква дете.

— Защо не спиш? — попита шепнешком Татяна. — Ядосана ли си?

— Не, по-скоро се притеснявам. Таня, твоите началници често ли се сменят?

— Разбира се. Откакто съм на тази работа, шестима са се сменили.

— И как е? Трудно ли се свиква с нов началник?

— Трудно е само първите два пъти — усмихна се Татяна. — После си изработваш стереотип, механизъм за приспособяване и нататък става по-лесно. Защо питаш?

— Гордеев напуска.

— Това е проблем за теб, така ли? — изненада се Татяна.

— Меко казано. За мен това е истинска трагедия. Десет години съм работила с него. И изобщо той е вторият началник в живота ми. Не мога да си представя какво ще правя без него. И не само аз, всички сме изпаднали в ужас. Разбираш ли, ние като че ли бяхме твърдо убедени, че Житената питка е вечен и винаги ще бъде с нас. С разума си разбирахме, че това не може да се случи, но не искахме да мислим по въпроса. Той е с нас, всеки ден е на работното си място и зад неговия гръб ние се чувстваме като зад непробиваема стена. Нали знаеш, че е много важно Да не се страхуваш от началника си. Да му имаш доверие.

— Разбира се, че е много важно. Ако се страхуваш от началника си, това означава, че ще се опитваш да скриеш от него грешките и неприятностите, а след това те ще предизвикат такава катастрофа, че изобщо няма да знаеш как да постъпиш.

— Точно така — подхвана Настя. — Той винаги ни е учил, че грешките трябва да се признават и тутакси да се поправят, докато все още е възможно. Ние непрекъснато тичахме при него да обсъждаме грешките си и може би затова работехме доста по-успешно от много други. Освен това той ни накара да свикнем с мисълта, че ние не сме хората, които ще се оправдават за грешките си пред висшестоящото началство. Той винаги ходеше сам на килимчето и ни прикриваше. Разбира се, че ни набиваше канчетата, но само когато си го заслужавахме. Пък и умееше да прави това по начин, по който да не ни обижда. А сега излиза, че след като ни опитоми, вече ни напуска. Зная, че нямам право да говоря така. Никой няма право да иска от един човек да проваля живота си от съжаление към своите подчинени. Това е глупаво.

— Не зная — рече замислено Татяна. — Нали и аз съм изпаднала в почти същата ситуация. Опитомих Ира, взех я под крилото си, тя свикна с това, че може да не работи и да няма професия и освен това да не изпитва никакви лишения в материален план. Постоянно се чувстваше нужна, необходима на някого, тоест не се измъчваше от усещането за собствената си непотребност и безполезност. И когато се

изправихме пред перспективата аз да замина, а тя да остане тук, се почувствах ужасно виновна. Струваше ми се, че нямам право да я зарежа просто така. Естествено нещата се наредиха много добре, когато се оказа, че ще имам дете. Просто стана ясно, че няма да можем една без друга. Аз няма да я изоставя. И тя мен — също.

— Добре ви е на вас! — въздъхна със завист Настя. — Обаче ние с какво можем да забременим Житената питка, та да разбере, че не бива да се разделя с нас?

— Ами нека да забременее с някоя идея. Например да измисли някой отдел, който да оглави той, а вас да ви вземе при себе си.

— Как ли пък не! Кой ще разкрива убийствата?

— Да... убийствата... Убийствата са сериозно нещо. Това няма как да се оспори. Настя, твоите момчета кога трябва да ти се обадят? Вече направо не мога да си намеря място. Утрешният ден е решаващ за всичко. Утре вечер — живи или мъртви — трябва да заминем оттук, защото няма да мога да преживея още един ден в постоянен страх. Пък и освен това не се страхувам чак толкова за себе си, колкото за Ира. Толкова е доверчива! Толкова лесно се запознава с хората и завързва контакти... Изобщо няма чувство за разумна предпазливост. Във всеки хубав мъж вижда потенциален принц и годеник. Няма нищо по-лесно от това да я подмамиш някъде.

— Таня, сигурна ли си, че ще можеш за един ден да измъкнеш всичко от Суриков?

— Този въпрос не стои пред мен — отвърна твърдо Татяна. — Ние не сме свободни хора като вас — Детективите. Цял живот съм била следовател и съм скачала според тоягата, наречена срок. Когато сроковете те притискат, няма къде да се денеш. Ако щеш, излез от кожата си, но трябва да постигнеш резултатите навреме. Ако се страхувам и се съмнявам, няма да успея да направя нищо. Длъжна съм да успея. Това не подлежи на обсъждане. Хайде да се обадим ние, няма какво да седим и да чакаме.

Тя протегна ръка към телефона и набра номера на Стасов. Той дълго не отговаряше и Настя вече започна да си представя разни неща, които бяха едно от друго по-страшни. Например че Стасов е катастрофирал. Че се е случило нещо непредвидено. Че е станала авария с мобилните връзки и затова телефонът му не отговаря. Фантазията на майор Каменская беше богата и това, от една страна, ѝ

помагаше да измисля версии, но, от друга страна... Тъкмо си представяше окървавените трупове и на Стасов, и на Коротков, когато Татяна заговори в слушалката:

— Откъде те измъкнах? Охо! Горкичките вие, горкичките! Е, и какво ще ми кажеш? — Тя слуша известно време мълчаливо мъжа си, а сетне рече: — Добре, обади ми се, когато можеш, ние чакаме. Благодаря.

Настя се вгледа в лицето ѝ с отворена от нетърпение уста.

— В Москва е заваял страшен сняг. Попаднали са в задръстване, а моторът на колата угаснал. В момента Стасов и Юра бутат колата в цялата тази блъсканица. Можеш да си представиш какво удоволствие изпитват.

— Таня! Не ме измъчвай, моля те! Какво ти каза?

— Че аритметиката ни е слаба. Дактокартите на колко души изпратихме на експертите?

— На Елена Шкарбул, на съпруга ѝ и на сина ѝ — три. На Бахметиева и нейния квартирант — две. Плюс следите на двамата неизвестни, макар че един от тях може да се окаже самият Суриков. Значи общо или шест, или седем.

— А при тях се оказали пет.

— Как така пет? — попита с недоумение Настя. — От къде на къде ще са пет? Трябва да са шест, в случай че Суриков е бил у Шкарбул, или седем — в случай че не е бил там.

— Пет са, Настя. Само пет. А съседите на Шкарбул са разпознали младежа на снимката.

— Виж ти! Това се казва комбинация. Никой здрав разум не би могъл да допусне такова нещо.

— Сега разбираш ли какво се е случило? Край, утре Суриков е мой. Ще го разнищя!

* * *

Вече втори ден не го бяха разпитвали и Суриков започна да се изнервя. Да не би пък отново да бяха сменили следователя? Това щеше да е лошо. Онази лелка Образцова бе много подходяща за него. Беше очевидно, че изобщо не се интересува от аферите с апартаментите.

Задаваше му някакъв въпрос в тази посока, от който на него му прилошаваше, но веднага минаваше на друга тема и започваше да го пита за нещо друго. Да не би пък да беше чак толкова разсеяна? Колко пъти той се обливаше в студена пот и си мислеше: Ето на, забеляза, разбра, досети се, ей сега ще впие зъби в гърлото му като ловджийско куче и повече няма да го пусне. И нищо. Разминаваше му се. Следователката го подхващаше за други неща. Кой знае как щяха да се обърнат работите, ако на нейно място дойдеше друг. Предишният — Чудаев, явно беше в далаверата, гледаше на всичко през пръсти и вярваше на всяка негова дума. Нямахше никакви проблеми с него. Макар че може би следователят да не е бил забъркан в далаверата, а просто беше глупав човек, на когото изобщо не му пука за работата. Сега доста хора бяха станали такива. Нали мъжете от неговата килия му разказваха, че милиционерите са теглили една дебела майна на задълженията си, защото имат нужда от пари, за да хранят семействата си, и припечелват на черно, където могат или като охранители, или с някакъв бизнес. Казано с две думи, не залягат над криминалните дела. Тази Образцова май също беше като тях. Ами ако вземат, че му изпратят нов следовател? Кой знае на кого щеше да попадне!

Той дъвчеше хляба, който му бяха донесли за закуска, и отпиваше от редкия чай, но не усещаше вкуса им. Кой знае защо, сутрин винаги си мислеше за баба София. Вечерно време по-често си спомняше за своя живот, който бе водил, преди да отиде при Бахметиева, ала старицата изцяло бе завладяла сутрините му. Вероятно защото преди да се срещне с нея, му се бе налагало да спи къде ли не, а през двете години, че и малко отгоре, които прекара със старицата, спеше в мека и чиста постеля, където и тялото му се чувстваше удобно, и на душата му бе уютно. Сега, когато сутрин едва раздвижваше отеклото си от твърдите нарове и пропито от влагата в килията тяло, Суриков особено остро усещаше разликата между този и онзи живот.

Резето изтрака и петнадесет чифта очи се вторачиха във вратата. Кого ли щяха да извикат?

— Суриков! — чу се гласът на надзирателя. — Излез, отиваме при следователя.

Обзе го страх. Кого ли ще види сега? Същата онази Образцова, от която изобщо не се боеше, или някого друг? Господи, де да можеше

да си върви все така, да крачи по този дълъг коридор и той никога да не свършва...

Слава богу, там го очакваше тя — същата следователка. Вече можеше да си поеме дъх.

— Здравейте, Татяна Григориевна! — заяви радостно Суриков още на прага. — Вече бях започнал да се тревожа, че пак са подритнали делото ми на някого друг. Защо не ми върви така, а? Никой няма нужда от мен и все гледат да ме подритнат нанякъде. Благодаря ви, че поне вие не се отказахте от мен.

— Здравейте, Суриков! — отвърна сухо тя. — Седнете. Не разполагаме с много време, затова се налага да го пестим. Хайде да започнем отначало, но бързичко, без да засядаме там, където и без това всичко вече е ясно. Разбрахме ли се?

— Какво да започнем отначало? — взе да се прави, че не разбира Сергей. — Отдавна вече трябваше да стигнем до края и най-сетне да ме пуснете на свобода, а вие искате пак да започваме отначало. Не ви ли омръзна?

— Нали се разбрахме — смръщи се недоволно Образцова, — че няма да си губим времето напразно. Да започваме. Как стигнахте до Москва — с влак или със самолет?

Стори му се, че внезапно оглуша. Кръвта нахлу в главата му, а ушите му забучаха. Каква Москва? Как беше разбрала?

— Повтарям въпроса. Как стигнахте до Москва? Сергей Леонидович, разбрахме се, че взаимно ще си пестим времето, затова ви известявам, че са ви видели в блока, където е било извършено убийство, че са ви описали доста подробно и че след това са ви разпознали по снимка. Били сте там и това е установено. Оставили сте на местопрестъплението отпечатъци от пръстите и обувките си. Да ви задам ли въпроса си за трети път или вече ще отговорите?

— С влак — рече почти шепнешком той и дори сам се изненада колко тихо прозвуча гласът му. Понеже му се стори, че го произнесе достатъчно високо.

— Как влязохте в апартамента на Шкарбул?

— Вратата не беше заключена. Аз...

— Така ли?

— Не съм ги убил. Те вече бяха... когато отидох там... Изплаших се.

— И какво направихте?
— Отидох си.
— Дълго ли останахте в апартамента?
— Не... Не зная... Изплаших се. Останах за малко. Сигурно за пет минути.
— Какво стана после?
— Отидох на гарата. Качих се във влака.
— Купихте ли си билет, преди да се качите във влака?
— Не, вече имах билет. Оттук си бях взел билет за отиване и връщане. Не съм ги убил, честна дума! Не съм ги убил! Когато отидох там, те вече бяха мъртви! Лежаха в локва кръв! Ама защо не ми вярвате?
— Познавахте ли преди това някого от семейство Шкарбул?
— Не.
— А защо отидохте у тях?
Той мълчеше. Какво можеше да каже? Че е отишъл да ги убие ли?

* * *

... Освен телевизионните програми, посветени на криминалните хроники и друга информация от този сорт, старицата Бахметиева обожаваше кримките. Както да ги гледа, така и да ги чете.

— Злото трябва да бъде наказано — заявяваше тя на Сергей.

Когато гледаше някакъв филм, в който престъпникът успяваше лесно да надхитри милиционерите, старицата мърмореше недоволно:

— Лош филм, не показва нещата правилно. Престъпленията не бива да остават ненаказани. За причиненото зло трябва да има възмездие. Светът е създаден по този закон и никой няма право да го нарушава.

Суриков само се подхилваше наум на изостаналата от съвременната действителност старица. Но веднъж реши да я предизвика:

— Щом вие сте твърдо убедена, че всяко зло трябва да бъде наказано, тогава защо сте простили всичко на снаха си? Нали казахте, че тя смъртно ви е обидила и унижила? Така и не сте видели нищо от

парите на родния си син, понеже тя им е сложила ръка. Значи излиза, че за филмите имате едни закони, а за собствения си живот — други, така ли?

Реакцията на Бахметиева бе неочаквана. Тя бавно вдигна глава и погледна съсредоточено Сергей, сетне хлътналите ѝ устни се разтеглиха в усмивка. Никога преди това Суриков не бе виждал София да се усмихва по този начин, макар че вече от година и половина живееха заедно.

— А кой ти е казал, Серьожа, че съм ѝ простила всичко това? Не, не съм ѝ го простила. Очаквам деня, в който тя ще бъде наказана.

— Много интересно кой ще я накаже! — продължи да я иронизира той. Сергей изобщо нямаше намерение да обиди хазяйката си, защото беше много привързан към нея и се отнасяше към старата жена с цялата топлина и нежност, на които беше способен. Ала беше твърде млад, за да долови точно онази граница, до която свършваше шегата и започваше сериозният разговор. — Бог ли? Че вие не вярвате в бога, София Иларионовна. Дори на църква не ходите. Не, май при вас нещата нещо се разминават.

— Е, какво пък, ще чакам, докато се намери някой, който да ги събере на едно място — подхвърли загадъчна фраза Бахметиева. — Аз самата вече не съм в състояние да го сторя. Но законът неотклонно си действа. Друг е въпросът дали на човек му стигат търпението и силите да дочака резултата. Обаче аз, Серьожа, нямам нужда да се уча на търпение. Щом съм успяла да прекарам 20 години по лагерите и принудителните заселвания, щом в продължение на 20 години не съм виждала любимия си син и не съм полудяла от това и щом съм преживяла смъртта му, значи ще смогна да дочакам и тази справедливост.

Суриков само изсумтя в знак на съмнение и отново заби поглед в телевизора, където тъкмо започваше някакъв екшън с Чък Норис. София не обичаше да гледа екшъни и затова веднага се изниза към кухнята и започна да трака с тенджерите и да приготвя обяда за утре. Петнадесетина минути след като филмът бе започнал, Сергей изведнъж си спомни разговора им. Какво пък? Старицата наистина бе права — злото трябва да бъде наказано. Всички екшъни бяха посветени точно на това. В криминалните филми идеята за справедливото възмездие не беше чак толкова очевидна, защото там

цялото внимание бе съсредоточено върху разкриването на загадката, на тайната кой е престъпникът и как ще бъде заловен. Докато в екшъните почти никога нямаше тайни, а имаше нападнати и нападатели и през целия филм нападнатите или техните защитници постоянно отмъщаваха на нападателите или ги преследваха.

Да, страшно умна беше тази старица! И отново се оказа права.

* * *

Той дори не бе забелязал как старата жена се бе просмукала в него, в плътта му, в кръвта му, как бе свила гнездо в душата му и бе започнала да живее в тялото на Сергей Суриков. Просто беше силно привързан към нея и не виждаше нищо лошо или някаква опасност за себе си в това.

След половин година Серьожа вече не можеше да прекара и ден без нея. След като свършеше работното му време в магазина, тичаше като побъркан към къщи. Тъгуваше без София Иларионовна, без нейните разкази за онези толкова интересни неща, за които Сергей никога преди това дори не бе чувал, без нейния остър хумор, без мъдрите ѝ и дълбокомислени разсъждения. Тя също имаше нужда от него, от помощта и от грижите му, очакваше го всеки ден да се прибере от работа с готов топъл обяд, наричаше го нежно сине и Серьожа, а най-важното бе, че умееше да постъпва така, че всеки проблем, на пръв поглед неразрешим, изведнъж ставаше ясен и толкова прозрачен и лесен, че просто нямаше начин човек да не се справи с него.

Бяха си нужни един на друг и когато бяха заедно усещаха прилив на топлота и уют. Сергей не изпитваше никаква необходимост от собствен апартамент, а само се надяваше София да живее колкото може по-дълго и той да бъде до нея. Вероятно след година-две мнението му щеше да се промени, а желанията и стремежите му щяха да станат други, но тогава — през зимата на 96-а година — Суриков мислеше точно така и искаше точно това: хазяйката му София Иларионовна Бахметиева да бъде жива и здрава колкото може по-дълго. София беше неговата топла, здрава и сигурна стена, която можеше да го защити от всички несгоди и на която можеше да се опре, за да не се сблъсква с житейски неприятности и усложнения. София

беше лекарят, който можеше да излекува всяка негова болестка, без да го изпраща в болница. София беше неговата учителка, която го караше да слуша разказите ѝ и го учеше да мисли и запомня, да съпоставя и да прави изводи. Беше го научила и да чете, макар и по малко, но постоянно, всеки ден, преди да заспи. Самият той долавяше, че вече бе започнал да схваща нещата по-бързо и по-добре. Благодарение на София на работното му място в универсалния магазин го смятаха едва ли не за интелектуалец, достоен за университетска диплома, гледаха го с уважение и дори се отнасяха снизходително към това, че когато изпитваше физическа слабост, не работеше до обяд и си почиваше в склада. И как само му помогнаха да намери лекар, когато се случи онази история! Нима щяха да тичат така заради друг хамалин и щяха да търсят лекар и да му дадат кола? Не, за друг не биха го направили. А за него го направиха. И защо? Ами защото той ги бе омагьосал с разказите на София, защото се бе направил на умен и почтен човек пред тях. Да, накъдето и да се обърнеш, всичко дължеше на Бахметиева. София беше домакинята, която и обяд ще му приготви, и стаята му ще разтреби, и скъсаното копче ще му зашие. София беше майката, която ще го утеши, ще го погали по главата и ще го попита как вървят нещата при него и защо очите му са тъжни. София беше приятелят, на когото можеше да каже всичко на света, без да крие нищо, без да се срамува и притеснява — и да получи разумен и мъдър съвет.

За него София Иларионовна беше всичко. Бог да ѝ даде здраве и дълги години живот.

Някъде около лятото на 96-а година Сергей Суриков „узря“. Щом София, която му беше най-близкият човек на този свят, очакваше да се намери някой, който да възстанови поруганата справедливост, то кой друг би могъл да извърши това, ако не той! Неслучайно нейният син също се бе казвал Сергей — това беше знак на съдбата. Бяха разстреляли сина ѝ и сега Суриков беше най-близкият ѝ човек. Нима един син не би се застъпил за майка си? Идеята му хрумна толкова лесно и естествено, че Сергей дълго се чуди защо не се бе родила в главата му много по-рано, още тогава — през февруари, когато двамата проведоха онзи разговор за справедливото възмездие.

Само че не знаеше как да си поговори за това с Бахметиева. Дали пък да не го направи по най-лесния начин? Просто да каже: „София

Иларионовна дайте ми адреса и аз ще отида и ще се оправя с хората, които са ви обидили.“

Ще отида и ще се оправя. Колко прости му се виждаха нещата! Билетът до Москва струваше сто хиляди двеста и петдесет рубли и за обратно — още толкова. Откъде щеше да намери половин милион излишни пари? Та те двамата със София живееха съвсем скромно, пестяха, брояха всяка копейка. Освен това какво означаваше „ще се оправя“? Да не би да се канеше да набие снахата на Бахметиева? Глупости! Само това липсваше — да се бие с жена. Не беше много разумно да налита на бой и с нейния мъж. В момента той вероятно е на около 50 години, в разцвета на силите си, и ще го направи на пихтия, преди той да е успял да го удари. Самият Сергей не беше кой знае колко силен, макар да работеше като хамалин. От гледна точка на натоварването за сърцето беше едно да пренасяш внимателно тежести и съвсем друго да влизаш в активен ръкопашен бой.

Добре де, щеше да си помисли още малко. Работата не беше чак толкова спешна. Но не биваше и да протака. София вече бе много стара и всеки момент можеше да се разболе. А не дай си боже — дори и да умре. А щом Сергей Суриков се бе натоварил с мисията да възстанови справедливостта, значи от това щеше да има смисъл само ако го извършеше, докато тя е още жива. Иначе старицата щеше да си умре с обида в душата, че никой не се е застъпил за нея и никой не е отмъстил заради нея. Това нямаше да се случи. Трябваше да стане така, че Бахметиева да си отиде от този свят спокойна и доволна.

— Защо отидохте при Елена Шкарбул и нейния мъж? — повтори Образцова.

— Ами... такава... на гости.

— Те очакваха ли ви?

— Ами да.

— Отишли сте на гости при непознати хора?! По какъв повод?

— София Иларионовна ме помоли.

— Разкажете за това по-подробно, моля ви. За какво по-точно ви помоли София Иларионовна?

— Ами да видя как живеят, как е внукът ѝ. Отдавна не беше виждала внука си и искаше да разбере как се чувства и с какво се занимава. И изпрати мен. Какво лошо има в това?

Опитваше се да ѝ се озъби и се стараеше да се ядоса, за да се почувства по-уверен, но нищо не се получаваше. С всеки следващ въпрос, който Образцова му задаваше, с всяка следваща крачка земята се изплъзваше изпод краката му и увереността му все повече и повече намаляваше. Боже мой, той не ги беше убил! Не ги беше убил! Как да ѝ го докаже? Как да я убеди?

— В това няма нищо лошо — отвърна му спокойно Образцова. — Влезли сте в апартамента и сте видели, че собствениците му са убити. Защо не се обадохте в милицията? Защо не извикахте съседите? Защо просто се обърнахте и си тръгнахте?

— Страхувах се — процеди той. — Първо щяха да арестуват мен. Да не би да мислите, че нямаше да стане така? — Суриков внезапно изпита прилив на злоба и отчаяние. — Точно така стана и с Бахметиева! — разкрещя се той, загубил всякакъв контрол над себе си. — Някой я е убил, а арестуваха мен и ме хвърлиха в пандиза! Първо обвиниха мен! А с какво съм по-лош от другите? Защо обвиниха първо мен? Защото съм неграмотен, защото съм хамалин, нали така? Вие винаги си го изкарвате на такива като мен, винаги арестувате по-слабите, а онези, с дипломите, винаги се измъкват от ръцете ви! Ами хайде тогава, обвинете ме за всяко зло на света! Висят ли ви още някакви неразкрити убийства? Няма какво да се мотае, припишете ги на мен, аз всичко ще понеса, тъй като и без това няма да се отърва от хрътки като вас!

Суриков сякаш чуваше гласа си отстрани, като че ли не крещеше самият той, а някой друг. Изведнъж погледът му попадна върху очите на Образцова и Сергей замлъкна. Тя го гледаше с любопитство, сякаш той беше някаква музейна рядкост, и в погледа ѝ нямаше нито злоба, нито обида, нито раздразнение.

— Всичко, което казвате, е вярно, Суриков — каза тя все така спокойно и малко хладно. — Първо са обвинили вас. Точно такъв е бил замисълът. Накиснали са ви. Наистина ли досега не сте разбрали това?

— Кой ме е накиснал? — тъпо попита той. — Кой ме е накиснал? Защо го е направил?

— Ами помислете си защо...

— Не разбирам...

— Кой ви изпрати в Москва?

— Никой, сам тръгнах.

— Не е истина.

— Истина е. Виждах, че София се измъчва, че тъгува за внука си и реших да отида там и да си поговоря с него. Да му обясня, че на баба му ѝ е мъчно за него и че е истинска свинщина от негова страна това, че дори не ѝ пише писма.

Успя да се съсредоточи и да се овладее. В този момент на Суриков му се струваше, че версията му звучи логично и убедително.

— И какво стана? Успяхте ли да си поговорите?

— Не.

— Защо не успяхте?

— Нали вече ви казах: отидох там, а те...

— Това го чух. Те. Елена и Юрий Шкарбул са лежали в локва кръв. А къде беше Виталий? Той също ли лежеше, убит, на пода?

— Не... не зная. Те лежаха в стаята, която беше първа след антрето. По-нататък не съм ходил. Той може също да е лежал... Не съм видял. Ама какво — и той ли е убит?

— Значи вие не сте се опитали да го намерите? — продължи Образцова, без да отговори на въпроса му.

— Не. Изплаших се и тръгнах към гарата. Билетът ми беше в джоба.

— Добре. Какво стана по-нататък?

— Нищо. Пристигнах тук и се канех да се прибера вкъщи при София. Но когато слязох от влака, ме арестуваха. Това е всичко.

— София Иларионовна откога не бе виждала внука си?

— Ами... такава... не зная точно откога. Може би от пет години.

— Получаваше ли писма от него?

— Не зная. Докато аз бях при нея, нито веднъж не е получавала. Точно затова ѝ беше мъчно...

— Това вече го чух. И дори не му се обаждаше по телефона, така ли?

— Не.

— А той обаждаше ли ѝ се?

— И той не ѝ се обаждаше.

— И защо така? Да не би да са се скарали?

— Откъде да зная? — започна отново да кипва той, защото не разполагаше с готови отговори на този въпрос.

— За сметка на това аз зная, Суриков. — В гласа на Образцова се долавяше умора. — Вие лъжете за всичко. Лъжете като последния глупак и ужасно си вредите с това. Ето справките от градските телефонни централи на Петербург и Москва. Само за един месец — през октомври — има седем обаждания от телефона на Бахметиева до дома на Шкарбул, а от дома на Шкарбул до дома на Бахметиева са звънили цели дванадесет пъти. Можете ли да ми обясните това?

— Нищо не зная! — отсече той. — По цял ден бях на работа. София не се е обаждала на никого пред мен. И никой не ѝ се е обаждал от Москва.

— Точно така — въздъхна, кой знае защо, Образцова. — Този факт наистина ли не ви направи впечатление? Значи София Иларионовна е водила много интензивни разговори с роднините си в Москва, а вие нямате никаква представа за това. Как така Сергей Леонидович?

— Ама аз нищо не зная! — разкрещя се отново той. — Какво сте се лепнали за мен?! Не зная!

— Разбира се, че не знаете. Не е трябвало да знаете. Вие е трябвало да заминете и да си изяснявате отношенията със снахата на вашата хазайка. Фактически е трябвало да бъдете арестуван веднага. Още там, в Москва. Тогава всички скъпоценности, които Елена и Юрий Шкарбул още не са успели да изразходят, щяха да отидат при София Иларионовна и нейния внук. Наистина са цял куп скъпоценности. Използвали са ги много пестеливо, а количеството им е било огромно. Бахметиев е успял да натрупа злато, платина и скъпоценни камъни за стотици хиляди, ако не и за милиони долари, и цялото това богатство е преминало в ръцете на неговата вдовица, а сетне — и в ръцете на нейния мъж. Колкото и да са харчили, останало им е страшно много, което е щяло да стигне и за вас. Нали точно така се разбрахте със София Иларионовна?

Той се затвори в себе си. Тя знаеше всичко. Какво можеше да ѝ каже отук нататък? Беше безсмислено да се инати, защото тя бе научила всичко отнякъде. Но той за нищо на света нямаше да издаде София. За нищо на света. Щеше да поеме цялата вина. За него София беше свят човек.

— Защо мълчите, Суриков? Права ли съм? Вие сте заминали за Москва, за да извършите убийство, нали така?

Той кимна мълчаливо.

— Бахметиева знаеше ли това?

— Не. Нищо не знаеше. Направих го сам.

— Какво направихте сам? Сам научихте адреса, така ли? Сам си измислихте скъпоценностите? Не баламосвайте, Сергей Леонидович. Бахметиева ви е изпратила там. И предварително се е уговорила за всичко с внука си. Те двамата след ден-два щяха да ви предадат на милицията — не е никак трудно. Щяха да го разиграят като по ноти.

— Не!!! Млъкнете!!! Да не сте посмели!!! Не споменавайте София!

Но Образцова сякаш не чуваше истеричните му крясъци и нито един мускул по лицето ѝ не трепна.

— София Иларионовна от дълго време е имала връзка с Виталий. Той много добре е знаел кой е родният му баща, знаел е и за баба си. Това не ви е известно, нали? Бахметиева ви е казала, че след като Елена е заминала за Москва, тя нито веднъж не е виждала внука си, нали така? Само че не е истина. Излъгала ви е. Превърнала ви е в послушно оръдие в ръцете си. Да не мислите, че сам сте решили да възстановите справедливостта и да отмъстите заради нея? Не, Суриков, било е нейно решение и тя много умело ви го е вгълпила в главата. Искала е да го извърши с вашите ръце, а сетне да се отърве от вас и да ви вкара в затвора, за да не ѝ се мотае в краката. Почти е успяла. Както виждате, вие сте арестуван. Вярно — заради друго убийство, но това не променя същността на нещата.

— Какви ги говорите? Да не сте посмели... София не би могла... Тя ме обичаше.

— Сергей Леонидович, много повече е обичала собствения си внук. Но проблемът е в това, че за разлика от вас, нейният внук изобщо не я е обичал. Точно по тази причина той е пристигнал в Петербург преди вас, вероятно е стигнал дотук със самолета и я е убил. Искал е по този начин окончателно да елиминира хората, с които трябва да дели богатството. Много точно е пресметнал всичко. Знаел е, че за едното от убийствата най-вероятно ще арестуват вас, а след това ще ви лепнат и другото убийство. А ако не успеят да ви го лепнат, то тъй и ще си остане неразкрито. Впрочем вие как се канехте да извършите убийството? С голи ръце ли?

— Имах пистолет.

— Така ли? Откъде се снабдихте с него?

— Взех го от София. Беше пистолетът на сина ѝ. Когато го арестуваха, тя успяла да го скрие.

— И ви го даде, за да извършите с него убийството в Москва, така ли?

— Не! Сам го взех. Откраднах го. Тя не знаеше.

— И къде го дяхахте?

— Изхвърлих го.

— Къде?

— Докато пътувах с влака през нощта. Отидох в тоалетната и го пуснах през прозореца. Направих всичко сам, сам го направих, София няма нищо общо с това.

— Суриков, оценявам вашето благородство и разбирам, че се опитвате да запазите честта на старата жена, към която сте били привързан и която ви е била скъпа. Трудно ви е да се примирите с истината, но въпреки това ще ви се наложи да я погледнете в очите. Просто няма друг начин.

— Не разбирам... Ама какво, значи излиза, че там, в Москва... да не би пак той да го е извършил?

— Най-сетне — усмихна се Образцова. — Започнахте да се досещате. Това е добър признак. Вие, Сергей Леонидович, сте слаб човек. Не го казвам като упрек, а просто констатирам факта. Имате крехко здраве, болно сърце, пък и като цяло сте доста незлобливо същество. Имали сте много силна мотивация да извършите убийството, но никой не би могъл да се закълне, че ще доведете нещата докрай. Можете да ми повярвате, че не е чак толкова лесно да убиеш човек. Можете просто да изгубите самообладание. Бахметиева и нейният внук са се страхували, че няма да успеете. Бихте могли да се изплашите, да размислите, бихте могли да получите сърдечен пристъп. Казано с две думи, те трябвало да се презастраховат. А как точно са планирали да го направят, ще ни разкаже Виталий Шкарбул, тъй като вие нито знаете, нито е имало начин да го научите. Виталий е извършил всичко по своя воля. Убил е майка си и втория си баща много преди вие да се появите там. Понеже Бахметиева ви е инструктирала точно в колко часа да отидете при роднините ѝ, нали? Казала ви е да подредите нещата така, че след като извършите убийството, веднага да отидете на гарата и да се качите във влака. Да

не се задържате в Москва нито една излишна минута. Нали точно така ви каза тя?

Боже мой, какво е това? Откъде тази жена знае всичко? Какво става? Нима София наистина?... Не, не можеше да бъде, не можеше да бъде, не можеше, не можеше! София не би могла да постъпи така с него! Та тя го обичаше. И той я обичаше. Боготвореше я. Цели две години бяха заедно, един до друг.

— Виталий е знаел кога ще пристигнете там, неговата баба му е казала. Застрелял е родителите си и веднага е хукнал към летището. Знаел е, че вие всеки момент ще пристигнете, ще влезете в апартамента и ще оставите там следите си, понеже сте съвсем неопитен и няма начин да не оставите следи. От обувките си, от пръстите си, от миризмата си. Точно така и станало. Докато вие сте пътували обратно към Петербург, той вече е бил при баба си, а когато са ви арестували като заподозрян в убийството на хазяйката ви Бахметиева, той вече отново е бил при приятелката си, която добросъвестно му осигурила алибито. Но той също не е кой знае колко опитен в извършването на престъпления и затова също е оставил следи в апартамента на Бахметиева.

Следователката замлъкна, подпря брадичката си с длан и се загледа някъде в ъгъла на стаята. Точно по същия начин седеше на масата баба София. Този спомен му причини болка, толкова силна болка, сякаш му режеха живо месо. А той толкова много я обичаше!

Образцова погледна часовника си.

— Общо взето, ето какво, Сергей Леонидович. Аз ще напиша становище за вашето освобождаване от ареста. Вие ще бъдете привлечен под наказателна отговорност за подготовката на убийството на съпрузите Шкарбул, но мога да ви обещаая, че няма да влезете в затвора. И още днес ще си отидете оттук. А сега да се заемем с една друга работа, която не е по-маловажна от тази. Кой ви убеди да се включите в тази афера с фалшивия нотариален акт?

* * *

Татяна погледна часовника си. До този момент се движеше по график. Беше планирала да изгуби не повече от два часа за първата

част на разговора. Това време трябваше да ѝ стигне, за да разкрие кой е извършил убийствата. А сега трябваше да се заеме с най-сложната част. Естествено Суриков не беше титан на мисълта и майстор на логическите конструкции, но нормалното чувство на страх не му бе по-малко присъщо, отколкото на всички останали. Щеше да се изплаши да издаде онези, които го бяха убедили да извърши фалшификацията, и да даде лъжливи показания. Те бяха много и работеха в милицията. Как би могъл да им се противопостави?

Жалко за момчето! Въпреки че се бе канило да извърши убийство, на нея все пак ѝ беше жал за него. Сергей толкова безрезервно бе вярвал на своята хазайка, а тя... За нея той беше нищо, празно място. Щеше да го тикне в затвора, без да ѝ мигне окото.

Суриков щеше да се изплаши да даде показания срещу онези, които бяха подхванали играта с апартамента. И беше разбираемо. Та нали самата тя се боеше да се докосне до това дело, боеше се и още как! Но тя щеше да замине оттук, ако ѝ провървеше, щеше да си тръгне още днес, а в Москва щеше да има защитата на мъжа си, който бе страхотен професионалист. Ала какво щеше да стане с нещастния Суриков? В някои държави имаше закон за защита на свидетелите. Щом убедяха някой човек да даде показания срещу силна организирана престъпна групировка, после подменяха документите му, организираха преместването му в друг град и дори можеха да му направят пластична операция за сметка на държавата. А пък у нас какво правеха? Правосъдието си свършваше работата и потриваше доволно и щастливо ръце, а свидетелят се оказваше захвърлен на произвола на съдбата. Вече не беше нужен на никого и никой нямаше да го защити. Осъзнаваше, че може би му остава да живее още съвсем малко. Какво пък, нашата държава винаги се е славила с това, че поставя собствените си интереси над всичко останало и че изобщо не ѝ пука за отделния човек.

— Кой ви убеди да се включите в тази афера с фалшивото пълномощно?

— Не зная нищо за никакво пълномощно — отвърна моментално Суриков.

— За абсолютно никакво, така ли? — уточни иронично Татяна.
— Ами Голдич?

— А, това ли било... ами нали вече ме питахте за нея. Мислех, че ми говорите за някакво друго пълномощно.

— Не, Суриков, точно за това пълномощно ви говоря. Защото другото е било съвсем истинско. Хайде да ми кажете още веднъж коя е Зоя Николаевна Голдич и при какви обстоятелства се запознахте с нея.

— Не съм се запознавал с нея. София Иларионовна я познаваше. Беше някаква нейна позната и затова хазяйката ми ѝ повери решаването на въпроса с размяната на апартаментите.

— Значи вие изобщо не сте познавали Зоя Николаевна, така ли?

— Да!

— Дори очите ѝ не сте виждали?

— Не съм.

— Интересно. Защото преди време ми разказахте как изглежда. Описахте фигурата ѝ, прическата ѝ — също. Не си ли спомняте?

— А, това ли имате предвид... ами... София веднъж ми я показа. Прибирах се къщи от работа и се сблъсках с нея на стълбището. София ми каза, че това е била тази... как беше... абе Зоя. И че току-що си е тръгнала от къщи, а пък дошла да ѝ донесе някакви документи за подпис.

— И само толкова? Никога повече ли не сте я виждали?

— Не.

— И не сте разговаряли с нея, така ли?

— Нали ви казах — не съм.

— Ами гласът ѝ? Нали ми описахте и гласа ѝ?

Суриков мълчеше. Най-много от всичко Татяна мразеше точно тези ситуации, когато се налагаше да си има работа с хора, които се бяха забъркали в някаква каша по чужда воля и които нямаха достатъчно интелект, за да се измъкнат от нея. Суриков не беше чак толкова умен и кой знае колко съобразителен, пък и имаше слаба памет и от това се бяха опитали да се възползват и Бахметиева, и нейният внук, и „приватизаторите“ на жилища. Отново ѝ дожаля за Сергей. Но нямаше никакъв избор — трябваше да го накара да си признае.

— Ясно, Сергей Леонидович. Тъй като с вас вече се разбрахме, че няма да си губим времето с очевидни неща, ще си стиснем ръцете на това, че вие никога не сте виждали Зоя Николаевна Голдич, никога не сте чували нищо за нея и не знаете коя е тя. Точка по този въпрос. Да продължим нататък.

Татяна умишлено се стараеше да поддържа бързото темпо на разпита, тъй като разбираше, че глуповатият Суриков трудно би могъл да следва логиката на разговора и щеше да се смути и да започне да говори глупости. А така щеше да ѝ е по-лесно да го завре в ъгъла.

— Кога Бахметиева подписа документите на ваше име?

— В началото на ноември.

— Тоест точно преди да заминете за Москва.

— Да.

— Къде се намираше пълномощното?

— В какъв смисъл? Не разбрах.

— Къде го държахте? В апартамента на Бахметиева ли?

— Ами да. Да не искате да го мъкна със себе си! Че да вземат да ми го свият на улицата.

— Това е разумно решение — съгласи се Татяна. — Намерили са пълномощното при огледа на апартамента, когато са открили убитата Бахметиева. Приложили са го към наказателното дело. Къде е изчезнало то?

— Че аз откъде да зная? Не съм чел делото.

— Сергей Леонидович, вие много добре знаете всичко. Докато делото се е водило от следователя Панкратов, пълномощното на ваше име е било у него. Когато са го прехвърлили на Чудаев, то е изчезнало от материалите. Но за сметка на това се е появило пълномощно на името на Голдич. Какво ви обещаха срещу тази авантюра?

— Не разбирам за какво говорите — отвърна инатливо Суриков. — Не е имало никаква авантюра. София първо даде пълномощно на онази... Зоя, а после — на мен. За всеки случай. Защото на мен ми имаше по-голямо доверие.

— Естествено. Виждала е как се отнасяте към нея и е знаела със сигурност, че никога в живота си няма да ѝ причините зло. Заблуждавала ви е, Сергей Леонидович, тя ви е опитомила и дресирала като бездомно кученце, което е намерила на боклука. Не ви е приятно да чувате такива неща, нали? И на мен не ми е приятно да ги говоря. Не е имало никаква Голдич и никакво пълномощно на нейно име. Веднъж по време на разпит следователят Чудаев е бил извикан спешно при ръководството и е помолил някой от служителите на милицията да остане с вас в кабинета, докато него го няма. Този служител ви е обяснил достъпно, че докато в делото има пълномощно на ваше име,

ще се опитват да ви обвинят, че сте извършили убийството на Бахметиева от користни подбуди. Че сте го направили заради апартамента, казано с две думи. И тъй като следствието не разполага с никакви други заподозрени, вие просто няма да можете да се измъкнете. Така ли беше?

* * *

... — Мога да ти помогна. Разбери, че дори и да те пуснат оттук, пак ще видиш апартамента на старицата на кукуво лято. Бил си следствен, лежал си в ареста. Ще анулират пълномощното ти, още повече че собственичката на апартамента не е умряла от естествена смърт, а е била убита. В такива случаи никакви пълномощни не са валидни. Законът е такъв.

Мъжът с милиционерски пагони говореше уверено и Суриков му повярва. И наистина нямаше нищо по-просто от версията, че той бе спечелил доверието на бабичката, че бе изкопчил от нея нотариално за правото да се разпорежда с цялото ѝ имущество, а сетне бе очистил старицата и си бе развял байрака на бял кон. Със сигурност щяха да го осъдят. Нямаше начин да се измъкне.

— И какво да правя сега? — попита притеснено Суриков и погледна с надежда мъжа, който се оказа първият човек в милицията, отнесъл се към него със съчувствие.

— Има изход. В делото няма да има пълномощно на твое име. Ще има друго — на името на съвсем друг човек. То ще бъде подписано много по-рано. Има хора, които бързо ще направят документа със задна дата, според който твоята хазяйка уж е искала да се премести в друг апартамент и е подхванала замяна на жилищата. Разбра ли?

— Не — призна си честно Сергей.

Наистина не разбираше нищо, тъй като беше пълен невежа в тези документно-юридически неща. Мъжът с пагоните започна бързо да му обяснява нещо за договора за замяната, за оценъчната стойност, за нотариално завереното пълномощно, за ордера, за извлечението... Думите му бяха непознати и Суриков изобщо не можеше да улови смисъла им, но се срамуваше да си признае, че е толкова тъп и необразован. Затова само кимаше безмълвно с умен вид.

— Разбрах — каза той. — Какво трябва да правя?

— Да потвърждаваш. Трябва да кажеш на следователя, че твоята хазяйка не е дала нотариалното на теб, а на Зоя Николаевна Голдич. Запомни ли? Че тя е искала да направи замяна на жилището си, но тъй като вече е била много стара и немощна, издала нотариално на Голдич, за да може тя да свърши тази работа. Направила е това още през септември или през октомври. Ти дори можеш да не си спомниш точно кога е станало това, защото не си имал никакво отношение към него. Този апартамент не е твой, нали така?

— Така е — съгласи се Суриков. Тази част от разговора му беше ясна. — Но как така сме извършвали замяна, след като си живеехме на стария адрес?

— Ще кажеш, че договорът вече е бил сключен и че всички документи са били подписани, но по взаимно съгласие преместването е било отложено до пролетта. Или до Нова година. За това би могло да има най-различни причини. Така е решила твоята хазяйка. А пък ти не си влизал в спорове с нея. Хайде, момче, мисли по-бързо, защото ей сега ще се върне твоят следовател и ще започне да ти скърпва делото. Давам ти много добър съвет. Не стига, че свалям такъв глупак като теб от примката, ами на това отгоре се чудиш какво да правиш. За да не се съмняваш в мен, ще ти кажа, че аз също имам изгода от тази работа. Сега няма безкористни благодетели и трябва да го знаеш. Ще направим всички документи за замяната със задна дата, а в апартамента на твоята хазяйка ще се нанесат едни хора, защото той е хубав и се намира в центъра на града. А пък техния апартамент ще продадем. И ние ще имаме изгода от това, а ти ще се отървеш от делото. Щом не си убил старицата, основният им коз срещу теб ще отпадне, ще се почешат тук-там и ще те пуснат. Ако все пак си я убил, поне няма да ти лепнат користен мотив. За убийство с користни подбуди бесилката не ти мърда, това е член 102, алинея „а“. А когато няма користен мотив, членът е друг — 103, и там законът изобщо не предвижда бесилка. Поне ще останеш жив. Разбра ли?

— Разбрах.

Че какво толкова имаше за разбиране? Той не беше убил София и ако онова идиотско нотариално не бе в делото му, те щяха да го пуснат. Мъжът беше прав.

— Съгласен ли си?

— Да — кимна Суриков. — Съгласен съм. Само че какво да кажа на следователя? Нали той знае, че нотариалното е в делото, вече ме пита за него.

— Това не е твоя грижа. Когато се върне тук, ти му кажи, че не ти е добре, че уж те боли сърцето и че не можеш да продължиш повече разпита. Той ще те пусне да си идеш в килията. Болните не могат да бъдат разпитвани, законът го забранява. Когато те извикат следващия път, всичко ще бъде тип-топ. Схвана ли? Да не объркаш нещо?

— Няма.

— Внимавай, Суриков. Не върши глупости. Не си отваряй устата и не дрънкай излишни неща. Защото много добре знаеш какво ще ти се случи...

* * *

Той реши да не се предава. Нали онзи мъж го предупреди да не дрънка излишни неща? Иначе щяха да го убият и окото им нямаше да трепне.

— Нищо такова не е имало — отвърна той на Образцова, като се стараеше да изглежда колкото може по-откровен. — Какви сте си ги наизмислили? Това са пълни глупости, честна дума.

— Сергей Леонидович, времето ни е съвсем малко, затова нека да не го пропиляваме толкова глупаво.

— Че защо? — Той сви рамене. — Аз заникъде не бързам. Ще си поговоря още малко с вас и ще си ида вкъщи. Нали вие сама ми казахте, че ще ме пуснат?

— Къде е това вкъщи? Къде е вашият дом? Никой няма да ви пусне в апартамента на Бахметиева. Докато вие се инатите и лъжете и докато продължавате да твърдите, че е била извършена замяна, този апартамент е чужд. И след приключването на делото за убийството на вашата хазяйка там ще живеят съвсем други хора. Нали вашата адресна регистрация не е там. При майка си ли ще отидете? Тя отдавна вече не ви очаква, няма никаква нужда от вас и вие много добре го знаете. Пак ли ще се озовете на улицата? Не ви ли омръзна вече?

Да, той просто не се бе замислял по този въпрос. Толкова много искаше да излезе на свобода, че изобщо бе забравил да помисли къде

ще се възползва от тази свобода. Сергей Суриков не умееше да мисли за онова, което му предстои. Не беше научен. Винаги бе живял ден за ден.

— Сега ще ви обясня ситуацията — продължи Образцова. — Днес съм на работа за последен ден, утре вече няма да бъда тук. Ако ние с вас не свършим днес, утре друг следовател ще поеме делото ви. И всичко ще започне отначало. Искате ли това да се случи?

Той завъртя отрицателно глава. Какви ги приказваше тази жена? Защо делото нямаше да приключи днес? Нали самата тя каза, че вече не е обвиняем за смъртта на София и че го пускат на свобода?

— Щом не искате, тогава да се хващаме за работа. Времето тече. Наистина заминавам тази вечер и повече няма да се върна тук. Трябва да се разберем с вас.

— За какво?

— За една сделка. Вие се боите да издадете хората, които се занимават с аферите с жилищата. Разбирам ви. На ваше място аз също бих се страхувала. А сега вижте какво се получава. Вие продължавате да държите на своето, да не признавате аферата и да не издавате благодетеля си. Аз написвам постановление да ви освободят от ареста срещу подписка. И едновременно с това ви привличам под отговорност за подготовката на убийството на съпрузите Шкарбул. Това означава, че вие ще трябва непрекъснато да бъдете в Петербург и да се явявате на призовките на следствието и съда. Казано по-просто, няма да можете да заминете никъде. Постоянно ще бодете очите на онези „приватизатори“. Да речем, че ви пуснат навън. Те ще дойдат при вас и ще ви попитат: „Каза ли на някого?“ Вие ще им отговорите: „Не, на никого не съм казал.“ И знаете ли какво ще стане по-нататък?

— Не. Какво?

— Ами това, че те няма да ви повярват. Освен това вие сте свидетел на техните далавери и по тази причина сте опасен за тях. И ще изчезнете. Ще се появите след известно време във вид на студен труп. Никой няма да си мръдне пръста заради вас. Нямате собствен дом и водите такъв начин на живот, при който насилствената смърт е нещо съвсем обичайно. Имате болно сърце. Тъй че за тях изобщо не е рисковано да ви убият. Трябва да заминете отгук, Сергей Леонидович. Колкото може по-бързо и колкото може по-далеч. Това може да стане само по един начин.

— По какъв?

Той отново усети, че губи нишката на разговора. Всичко беше толкова сложно... Може би тя също иска да го измами? Е, от нея няма защо да се страхува, понеже жената си е жена. Обаче ония бяха по-опасни. Не, трябва да си мълчи.

— Аз ще забравя за това, че Бахметиева е искала да убие чрез вас вдовицата на сина си. Ще забравя за това, разбирате ли? И ще помня само, че старицата е тъгувала по внука си и по тази причина вие сте решили да заминете за Москва и да си поговорите с него. Никой не е виновен, че сте отишли в апартамента няколко минути след убийството. Да, вие сте се изплашили и сте избягали, без да кажете нищо на никого. Това е простимо. В Наказателния кодекс няма член, според който да е наказуемо. Аз ще ви измъкна от тази история. Няма да ви привлека под отговорност за подготовката на убийството и ще ви пусна оттук без каквато и да била подписка. Още днес ще можете да се качите на влака и да заминете, накъдето ви видят очите. Но срещу това вие ще ми кажете кой е служителят, който ви убеди да се включите в аферата. Повтарям още веднъж: или вие ще мълчите и ще останете в града, като по този начин рискувате всеки момент да бъдете убит, или ще ми разкажете всичко и ще се сдобиеете с възможността да заминете. Избирайте, Сергей Леонидович.

Суриков мълчеше. Ужасно се страхуваше. Ако София беше до него, тя можеше да го посъветва как да постъпи. Беше умна и бързо щеше да се ориентира за какво става дума. А той не можеше да го направи. Не му стигаше умът.

— Е, добре — въздъхна следователката, — тогава ще ми се наложи да ви кажа още едно нещо. След като не разбирате от дума, налага се да вкарам в действие фактите. Спомняте ли си вашия следовател Роман Сергеевич Панкратов?

— Спомням си го.

— Тогава прочетете това.

Подаде му един вестник и посочи с пръст голяма снимка, обточена с траурна рамка. „Тежка загуба... Трагична гибел... Приятели и колеги...“ Господи, какво е това?

— Панкратов още от самото начало е знаел какви материали е имало в делото и какви показания сте дали вие. Това се е оказало достатъчно да го блъсне кола и да го убие. А вие, Суриков, знаете

много повече от него. Вие знаете кой от нашите служители е свързан с това. Или ще ми кажете кой е той, или и вас ви очаква същата участ. Е, как ще постъпите? Ще ми кажете ли?

Край. Той повече не можеше да се съпротивлява на нейния натиск. Ако кажеше, можеха да го убият. Ако не кажеше, пак можеха да го убият. Нямаше между какво да избира. Но ако Образцова наистина му дадеше възможност да излезне от Петербург, значи все пак имаше някакъв шанс да се спаси.

— Не зная как се казва.

— Опишете ми външността му колкото може по-подробно. Ръст, фигура, коса, маниери на поведение и говор, начина, по който сяда. Всичко, което си спомняте.

* * *

Татяна бързо разбра за кого ставаше дума. Въпреки интелектуалната си недоразвитост, Суриков имаше остър и наблюдателен поглед. Описанието му беше точно и красноречиво. Ама че гадна работа си бе избрала! Лъжи, постоянни лъжи, мошеничества и притискане в ъгъла на объркани и изплашени хора. Кой е казал, че работата на следователя е благородна? Ама че глупост! Това можеше да го каже само човек, който никога в живота си не бе работил в следствието.

Имаше ли право да върши това, което правеше в момента? Тя се канеше да скрие от следствието някои факти и обстоятелства, които свидетелстваха за това, че Сергей Суриков е имал намерение да извърши убийство. Впрочем за такава постъпка от нейна страна в Наказателния кодекс имаше член в главата „Длъжностни престъпления“. Но какво можеше да направи, след като нямаше закон за защита на свидетеля? Да остави Суриков в лапите на тази банда, така ли? Оперативната им разработка едва сега започваше, а докато ги изловят всичките, докато съберат фактите и доказателствата, можеха да минат няколко месеца. Работата беше твърде продължителна. През цялото това време Суриков щеше да бъде достъпен за тях. Дали тя имаше право да принесе това нещастно момче в жертва на интересите на правосъдието?

Отговор нямаше. В учебниците съществуваше. Но в живота го нямаше.

— Това е, Сергей Леонидович. Прочетете постановлението за вашето освобождаване от ареста и се подпишете. Сега ще ви заведат в килията, там ще съберете нещата си и можете да се чувствате свободен.

Суриков подписа документа, без да го чете. Татяна натисна бутона и повика стражата. Точно когато се озова на вратата, Сергей най-неочаквано се спря:

— Къде погребяха София?

— Искате да отидете на гроба ѝ ли?

— Искам. Не ви вярвам. Тя не би могла. Всичко това го е направил нейният внук... Тя не би могла да постъпи така с мен.

Татяна погледна с мъка към вратата, която се затвори след него. Любовта винаги е сляпа. Дори когато тази любов не е мъжка, а синовна.

* * *

Татяна бързо пишеше на машина пълния текст на постановлението за освобождаването на Суриков от наказателна отговорност. Делото трябваше да е изрядно, та следователят, който щеше да работи по него по-нататък, да не я споменава с лошо. Материалите за убийството на Бахметиева щяха да бъдат прикрепени към делото за убийството на съпрузите Шкарбул. И в тези материали не биваше да има нищо, което би дало възможност да обвинят Суриков в каквото и да било, освен в най-банална страхливост.

Татяна непрекъснато поглеждаше към часовника си. Всеки момент трябваше да дойде Ира и да донесе пакета от летището. Всичко, което вчера в нарушение на възможните правила беше иззето от делото и изпратено в Москва, щеше да се върне на мястото си. След това тя можеше да отиде при Исаков и да вземе личното си дело, което от вчера беше в сейфа му.

И да замине. Да замине отгук колкото може по-скоро. Да си събере багажа, да вземе Ира, да си плюе на петите и да се направи, че никога дори не е чувала за престъпната група, в която влизат

служители на органите на вътрешните работи и която извършва престъпления, свързани с кражбата на апартаменти. Да замине и всичко да върви по дяволите!

* * *

Купиха четири билета, за да пътуват сами в купето. Стюардът, младо и весело момче с малко дебилно изражение, веднага ги предупреди:

— Момичета, през нощта заключете хубаво вратата. А най-добре ще бъде, ако една от вас дежури будна. В нашите влакове стават грабежи.

— Благодарим ви. Много ни успокоихте! — изпръхтя Ира, която все още бе запазила способността си да се шегува. Вероятно защото не подозираше от каква опасност бягат.

Въпреки кратките срокове, чевръстата Ира бе успяла да опакова невероятно количество багаж и сръчно да го подреди в големите пътни чанти. Нещо повече — дори бе успяла да приготви прочутите си пирожки със зеле, които измъкна отнякъде веднага щом стюардът донесе чая.

— Ира, пак ли! — простена Татяна. — Нали те помолих!

— Ама това е храна за из път! — възмути се Ира. — Просто беше задължително да ги направя. Щом не искаш, не яж. Нека Настя да си хапне. Ще занесем и на Стасов, той също ги обича.

Естествено Татяна не издържа и все пак изяде две пирожки.

Легнаха си и загасиха лампата, но само Ира успя да заспи.

— Настя — прошепна Татяна, — спиш ли?

— Не.

— Знаеш ли, Бахметиева не ми излиза от главата. Каква ли невероятна сила е имала тази старица, щом внукът ѝ я е убил! Представяш ли си? Все не можех да проумея защо го е направил. Нали вече е взел скъпоценностите от сейфа на родителите си и би могъл да си живее и да си се радва. Голяма работа, че се е разбирал за някакви неща с баба си! Че баба му вече е толкова стара, пък и живее на шестстотин километра от него. Би могъл да не дели нищо с нея и тя нищо не би могла да му направи. Но защо я е убил? Днес по време на

разговора със Суриков разбрах защо го е извършил. Внукът ѝ е знаел, че няма да може да ѝ се противопостави. Знаел е, че няма да може да не ѝ се подчини. Усещал е, че тя е по-силна от него. Успяла е да обработи и него. Точно както и нещастния Суриков. Само че Суриков я е обичал предано и е искал да живее с нея колкото може по-дълго. А Виталий е искал да се измъкне от нейната власт и сам да се разпорежда със скъпоценностите. — Замълча, а сетне добави: — А Суриков тъй и не разбра нищо. Не повярва, че Бахметиева би могла да постъпи така с него. Той е също като куче, което стопанинът бие, а то лиже ръката му. Господи, когато си отиваше, едва не се разплаках.

— Интересно — какви ли ще ни ги разказва Виталий! Той със сигурност е знаел, че Суриков отива в Москва не за да си води задушевни разговори с него за любимата му баба, а за да извърши убийство. Дали няма да натопи за всичко Суриков, как мислиш?

— Може, користолюбиво псе е. Разбира се, направих всичко, което можах. Останалото зависи от вас, включително и от теб. Няма доказателства за това, че Суриков се е готвел да извърши убийство. Показанията на Виталий могат да бъдат подложени на съмнение. Бахметиева няма как да ги потвърди, а никой друг не знае нищо повече.

В тъмнината на купето отново се възцари мълчание. След това се разнесе шепотът на Настя:

— Знаеш ли какво си помислих? Тази старица е обработила и нас с теб. Вече я няма на този свят, а ние лежим и обсъждаме как да изопачим материалите по наказателното дело. На същото онова дело, което самата тя е измислила. А ние сега си блъскаме главите как да спасим човека, когото тя се е канела да затрие. Та ние с теб извършваме длъжностни престъпления. Осъзнаваме го, но въпреки това ги извършваме. Бахметиева лежи в гроба повече от месец, а ние играем по правилата ѝ.

— По-скоро не по тях, а въпреки тях. Но независимо от всичко играем. Права си.

Ира се размърда на горното легло.

— Момичета, срам нямате ли? — простена жално тя.

— Край-край, млъкваме — каза мигом Настя. — Извинявай.

* * *

Той отново сънува онзи ужасен сън. Огромните локви кръв, това дори не бяха локви, а море от кръв, и тази кръв кипеше и придобиваше причудливи форми, като се превръщаше в лицата ту на майка му, ту на втория му баща, ту на бабата. От тези лица го гледаха мъртви очи, мъртвите им усти бяха отворени, а мъртвите им езици се опитваха да се размърдат, за да му кажат...

Какво да му кажат? Какво биха могли да му кажат те? Да го попитат защо извърши това ли?

Ами защото му омръзна. Всичко му омръзна. Омръзна му да слуша досадните разговори за това, че всичко в живота трябва да се постига със собствени усилия и със собствен труд. Че трябва сам да спечелиш благосъстоянието си. Че е срамно да се равняваш по онези, които водят охолен живот с парите на родителите си.

Беше като детска градина. Срамно е, срамно е... Нищо срамно нямаше. Всички живееха така. Всичките му приятели караха луксозни коли и живееха в шикозни апартаменти, обзаведени по европейските стандарти. Впрочем живееха самостоятелно, без разните му там родители. Единствен той живееше като последния глупак по съветските стандарти. Стига толкова! Писна му. Само баба му го разбираше. Тя не беше като майка му и втория му баща.

Баба му беше точно каквато трябва. Появи се преди година. Обади му се по телефона и му каза да отиде в пощата и да получи едно писмо „до поискване“. Не му обясни нищо друго и дори не се представи. Той не знаеше кой му се обади, но отиде в пощата и взе писмото. А в писмото беше казано всичко. И за разстреляния му баща, който е бил валутен спекулант, и за златото и диамантите. И за баба му, която беше майка на неговия баща и която живееше сама в Петербург с едната си пенсия и страдаше от всеобщата несправедливост на живота. В писмото беше посочен и телефонният номер, което означаваше, че ако той поиска да си поговори с родната си баба, може да ѝ се обади, без да се притеснява, но трябва да го направи само през деня в делнични дни, защото през другото време в апартамента ѝ имало чужди хора. Разбира се, прииска му се да си поговори с нея, особено

по въпроса за парите. Е, поговориха си. След това той отиде до Петербург и се запозна лично със старицата.

Така започна всичко. В главата му имаше само една мисъл: как да сложи ръка на скъпоценностите. Бабичката дълго го разпитва как се чувстват в Москва, какъв апартамент имат, каква кола карат, какви са мебелите им, какви бижута носи майка му, къде ходят на почивка. Дълго обмисля нещо, пресмята наум, а после изтърси, че май от парите, които баща му бил скътал, може би е похарчена само една десета част. Останалото било скрито някъде от майка му и втория му баща. Ти, внуче мое, каза му тогава тя, не се тревожи за нищо. Живей както си живял досега, прави се на овчица, слушай родителите си, а пък аз ще измисля какво да правим по-нататък.

И тя измисли. И то такова нещо измисли, че Виталий направо се встрещи.

Да, тя беше силна старица — нямаше две мнения по въпроса. Само че на Виталий не му се щеше да дели имането с нея. Все пак, както и да го въртиш и сучеш, като цяло то беше два пъти повече, отколкото разделено наполовина. Той смъртно се страхуваше от бабичката. Знаеше, че няма да посмее да не й даде нейния дял, ако тя си го поиска. Изобщо не смееше да й каже и дума накриво, защото тя придоби огромна власт над него.

А както сочи историята, на робите и през ум не им минава да вдигат стачки и да демонстрират неподчинение. Те просто вдигат бунт и убиват господарите си. Вероятно точно в това се състоеше разликата между робската психика и психиката на свободния човек...

Той отново се измъчи от кошмарния си сън и се събуди, целият облян в пот. Часовникът показваше 7,30 сутринта. Нямаше никакъв смисъл да се опитва да заспи отново, тъй като будилникът, все едно, щеше да започне да звъни след половин час и той трябваше да стане, да си приготви закуска и да се потътри към омразната си работа, която отдавна вече му бе дошла до гуша. Нищо, щеше да се помъчи така още няколко месеца, а сетне щеше да се гмурне в свободния богаташки живот.

Виталий вече беше излязъл от банята и си пържеше яйца в кухнята, когато на вратата се позвъни. Кой ли се бе домъкнал в такава ранина?

— Кой е? — попита предпазливо той.

— Търсим Виталий Юриевич Шкарбул. Моля, отворете, милиция.

Сигурно пак щяха да му задават въпроси. Те така и не можеха да открият престъпника, който беше очистил майка му и втория му баща. Ами нека да си го търсят — това си е тяхно задължение.

Превъртя ключа, отвори вратата и веднага разбра, че този път няма да му задават въпроси.

* * *

Новогодишните празници и Рождество Христово отминаха. Всички заповеди бяха подписани и майор Образцова постъпи на работа в следственото управление в Москва. Веднъж в края на януари един от колегите ѝ я спря в коридора:

— Татяна Григориевна, нали преди сте работили в Петербург?

— Да.

— Чухте ли новината? Там са повдигнали дело срещу група ваши служители. Оказало се, че при вас е била създадена цяла организация, в която участвали служители на милицията, съдебни и медицински експерти. Те спечелвали доверието на самотни възрастни хора, убивали ги, експертите пишели заключения за естествената им смърт, а съучастниците им от нотариата правели генерални пълномощни с фалшифицираните подписи на собствениците на апартаментите. Страхотно, нали?

— Страхотно! — съгласи се Татяна. — Направо страхотно!

Наистина всичко това беше замислено страхотно. Неслучайно бродеше слух, че никой не може да залови тази банда. И как щяха да я заловят, когато тъкмо милиционери я прикриваха! И тя никога нямаше да бъде разкрита, ако алчността им не беше чак толкова голяма и ако не се бяха полакомили за лесната плячка. Ако Суриков беше по-хитър и не се бе объркал по време на показанията си, всичко щеше да мине гладко.

Никой не би могъл да избяга от такава банда. И Суриков също нямаше да се спаси, ако тя го бе оставила в Петербург. Тъй че в крайна сметка кое беше по-важно — интересите на правосъдието и справедливостта или човешкият живот?

Отговор няма...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.